UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Barbora Klejchová

Role státního zástupce v trestním řízení před soudem

Rigorózní práce

Pověřený akademický pracovník: JUDr. Rudolf Vokoun, CSc.

Tematický okruh: Trestní právo

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 15. 06. 2021

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 184 872 znaků včetně mezer.

Mgr. Barbora Klejchová

V Praze dne 15. 06. 2021

Obsah

Úvod 5
1. Vývoj státního zastupitelství v českých zemích 7
1.1. Vznik veřejné žaloby na našem území 7
1.2. Veřejná žaloba po roce 1848 do roku 1918 7
1.3. Období první republiky 10
1.4. Období protektorátu Čechy a Morava 11
1.5. Poválečné období 12
1.6. Období socialismu 14
1.7. Období po roce 1989 16
2. Státní zastupitelství v České republice 19
2.1. Právní úprava státního zastupitelství v České republice 19
2.2. Organizace státního zastupitelství a postavení státního zástupce 22
2.2.1. Organizace státního zastupitelství 22
2.2.2. Postavení státního zástupce 24
2.3. Působnost státního zastupitelství 27
2.4. Zásady uplatňované při činnosti státního zastupitelství 29
3. Trestní řízení 32
3.1. Předsoudní a soudní fáze trestního řízení 32
3.2. Základní stádia trestního řízení 33
4. Státní zástupce v řízení před soudem 36
4.1. Obžaloba 37
4.2. Návrh na potrestání 39
4.3. Dohoda o vině a trestu 40
4.4. Hlavní líčení 45
4.4.1. Příprava hlavního líčení 46
4.4.2. Zahájení hlavního líčení 47
4.4.3. Dokazování 49
4.4.4. Závěr hlavního líčení 51
4.4.5. Specifika řízení před samosoudcem 52
4.5. Řádné opravné prostředky 54
4.5.1. Odvolání 54
4.5.2. Stížnost 55
4.5.3. Odpor 57
4.6. Mimořádné opravné prostředky 57
4.6.1. Dovolání 58

4.6.2. Stížnost pro porušení zákona 61
4.6.2.1. Oprávnění nejvyššího státního zástupce dle § 174a trestního řádu 62
4.6.3. Obnova řízení 63
4.7. Státní zástupce ve vykonávacím řízení 65
5. Postavení státního zástupce de lege ferenda 67
5.1. Rekodifikace trestního řádu ve vztahu k postavení státního zástupce v řízení před soudem 67
5.2. Úvahy de lege ferenda 72
5.2.1. Formální důkazní břemeno státního zástupce 72
5.2.2. Soukromá žaloba v trestním řízení 75
Závěr 78
Seznam zkratek 81
Seznam použitých zdrojů 82
Role státního zástupce v trestním řízení před soudem 86
Abstrakt 86
Klíčová slova 87
The Role of the Public Prosecutor in the Court Criminal Proceedings 88
Abstract 88
Key words 89

Úvod

Téma rigorózní práce „Role státního zástupce v trestním řízení před soudem“ jsem si vybrala hned z několika důvodů.

Prvotním důvodem je můj zájem o trestní právo, a to zejména trestní právo procesní, které mě bavilo už v době studia. Druhým důvodem je, že po studiu jsem se stala asistentkou soudce v úseku trestního práva, kde mám možnost porozumět trestnímu procesu z hlediska soudu. Zajímala jsem se vždy také o činnost státního zastupitelství, a protože má v řízení před soudem státní zástupce své důležité postavení, do kterého mám možnost v současnosti nahlédnout jen okrajově, chtěla jsem detailněji zjistit, jaká práva a povinnost státní zástupce ve fázi řízení před soudem má. Dalším důvodem, proč jsem se zaměřila právě na státního zástupce ve fázi řízení před soudem, je skutečnost, že státní zástupce je spojen především s přípravným řízením, ve kterém má postavení dominus litis, zatímco jeho úloze při zastupování obžaloby v hlavním líčení není oproti přípravnému řízení věnováno tolik pozornosti. Také si myslím, že se jedná o aktuální téma, a to s ohledem na rekodifikaci trestního práva procesního, ale také s ohledem na snahy o přijetí nového zákona o státním zastupitelství.

Ve své rigorózní práci se zabývám otázkou, jaké postavení státní zástupce v trestním řízení před soudem má. Cílem mé rigorózní práce je tedy zjistit, jaká je současná právní úprava a podoba státního zastupitelství, a jakou roli v současné době státní zástupce zaujímá z hlediska trestního řízení u soudu. Účelem rigorózní práce je současnou právní úpravu vyhodnotit, porovnat ji v souvislosti s připravovaným trestním řádem, a případně navrhnout možná řešení a závěry pro přijetí nové právní úpravy postavení státního zástupce v řízení před soudem a státního zastupitelství obecně.

Rigorózní práce má pět ústředních kapitol, které jsou členěny do dalších podkapitol. V první kapitole se věnuji vývoji státnímu zastupitelství v českých zemích, a to od roku 1437 až do období po roce 1989. Vývoj veřejné žaloby jsem v rámci podkapitol ohraničila důležitými milníky českých dějin.

Druhá kapitola obsahuje právní úpravu státního zastupitelství v České republice, ale také se v této kapitole věnuji organizaci státního zastupitelství. Také píši o tom, jaké má v současnosti státní zástupce postavení, práva a povinnosti. Zmiňuji se, jakou má státní zastupitelství působnost a jakými zásadami se v rámci své činnosti řídí.

Ve třetí kapitole se zaměřuji na trestní řízení obecně. V první podkapitole píši o předsoudní a soudní fázi trestního řízení a jaký je mezi danými fázemi vztah, v druhé podkapitole se věnuji jednotlivým stádiím trestního řízení. Stručně se zmiňuji o přípravném

řízení, předběžném projednání obžaloby, o hlavním líčení, opravném řízení a řízení vykonávacím.

Jádrem práce je kapitola čtvrtá, která je věnována roli státního zástupce v řízení před soudem. Státní zástupce může po skončeném přípravném řízení mimo jiné podat obžalobu, návrh na potrestání, či navrhnout schválení dohody o vině a trestu, čímž se trestní řízení dostane do fáze soudní. Těmto institutům se ve čtvrté kapitole podrobně věnuji, v případě dohody o vině a trestu pak analyzuji současnou úpravu a uvádím své úvahy de lege ferenda. V následující podkapitole se zaměřuji na postavení státního zástupce v hlavním líčení, jak probíhá příprava hlavního líčení, zahájení, samotné dokazování a jeho závěr, to vše se zaměřením na práva a povinnosti státního zástupce. V dané kapitole se také věnuji specifikům řízení před samosoudcem, opět z hlediska státního zástupce, ale také řádným a mimořádným prostředkům. Píši mimo jiné o tom, za jakých podmínek může státní zástupce podat odvolání, odpor či stížnost, jakým způsobem lze dosáhnout obnovy řízení, kdy a jak lze podat dovolání či stížnost pro porušení zákona. V rámci této kapitoly jsem také neopomenula specifická oprávnění nejvyššího státního zástupce, a to ta dle ustanovení § 174a trestního řádu. Stručně se také zabývám rolí státního zástupce ve vykonávacím řízení.

Pátá kapitola je věnována rekodifikaci trestního řádu a úvahám de lege ferenda. V souvislosti s rekodifikací zmiňuji nejdůležitější změny právě z hlediska postavení státního zástupce v řízení před soudem, jako je posílení zásady kontradiktornosti a další. V podkapitole týkající se úvah de lege ferenda analyzuji institut formálního důkazního břemene státního zástupce a navrhují možná řešení, ale také píši o soukromém žalobci v trestním řízení.

1. Vývoj státního zastupitelství v českých zemích

1.1. Vznik veřejné žaloby na našem území

Vznik veřejné žaloby v českých zemích je spjat s vývojem soudní organizace a soudního řízení. V počátku bylo soudní řízení jednotné, nerozdělovalo se na řízení civilní a trestní, proto mělo vždy charakter soukromožalobní. Byly však tendence k ustanovení veřejného žalobce. K tomu došlo zřízením úřadu královského prokurátora za císaře Zikmunda roku 1437. První královský prokurátor měl zastupovat krále v soudním řízení, a to pro vrácení královských statků. Později se působnost královského prokurátora rozšířila na zastupování krále u soudu ve věcech majetkových. Začátkem 16. století stíhali královští prokurátoři ty trestné činy, které nestíhal žalobce soukromý, většina trestných činů však byla stíhána z iniciativy soukromoprávní.[1]

V 16. století se působnost královského prokurátora rozšířila tak, že poskytoval právní rady panovníkovi, zasedal u soudu a podílel se na zákonodárství. Později představoval prokurátor ochránce veřejných zájmů, zastupoval poddané, a tak koncem 16. století přibráním pomocníků vznikl úřad, který se nazýval buď prokurátorský komorní úřad, nebo úřad fiskální. Zástupcem panovníka zůstal pouze prokurátor.

Obnovené zřízení zemské, vydané v roce 1627, potvrdilo, že královský prokurátor je veřejným žalobcem, který je povinen stíhat všechny trestné činy. Nicméně v 17. století se v českých zemích začalo uplatňovat inkviziční řízení. Protože v inkvizičním řízení má soud trojí funkci, to znamená, že v řízení vystupuje jako soudce, žalobce i obhájce, přestal mít roli v inkvizičním řízení veřejný žalobce.[2]

Ačkoliv až do roku 1788 formálně existovalo i obžalovací řízení, inkviziční řízení v 18. století převládalo. I přesto v 18. století činnost fiskálního úřadu, dříve úřadu prokurátorského, nezanikla. Veřejná žaloba stíhala nepravé šlechtice, lichvu, kontraband a v neposlední řadě také vrchnost utiskující poddané.[3]

1.2. Veřejná žaloba po roce 1848 do roku 1918

Rok 1848 byl pro formování státního zastupitelství klíčový. Došlo ke zvratu, kdy jako důsledek porážky feudálního režimu byla vyhlášena dubnová ústava, došlo k odstranění poddanství, roboty, a také pozemkové vrchnosti. Tím byl umožněn vznik nové správní soustavy,

---

1 SCHELLE, Karel. In NEDOROST, Libor. Státní zastupitelství: historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-34-3, str. 12 až 13.

2 SCHELLE, Karel. Vývoj veřejné žaloby do roku 1989. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-170-2, str. 4 až 5.

3 SCHELLE, Karel. In KUCHTA, Josef a Karel SCHELLE. Historie a současnost státního zastupitelství. Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 80-210-1044-4, str. 8.

nových orgánů státní správy a bylo umožněno rozvíjet územní samosprávu. Došlo k oddělení soudnictví od správy[4] a byla zavedena občanská kontrola soudnictví, ať už formou veřejných líčení nebo porotních soudů. Inkviziční proces byl nahrazen procesem obžalovacím.[5]

Postavení státního zastupitelství bylo upraveno nejprve provizorně.[6] V roce 1848 vznikala státní zastupitelství, která působila mimo jiné při stíhání věcí tiskových. Právní základ pro budování instituce státních zástupců dala až Stadionova (Březnová) ústava z roku 1849. Klíčovou zásadou pro trestní řízení se stala zásada obžalovací, čímž došlo k posílení veřejné žaloby. Ve Stadionově ústavě bylo zakotveno, že těžištěm činnosti státních zastupitelství bude trestní řízení. V roce 1949 vznikalo nové soudní řízení a zaváděla se nová soudní organizace, ale i organizace státního zastupitelství. Podle prozatímního trestního řádu z roku 1850 bylo základním úkolem státních zastupitelství stíhat ex officio všechny trestné činy, o nichž se dozví, kromě trestných činů soukromožalobních. Z toho vyplývalo poslání státního zastupitelství, a to hájit zájmy státu na dodržování zákona, zastupovat stát v trestním řízení, podávat obžalobu, a také dbát na to, aby nebyli stíháni nevinní. Státní zástupci dohlíželi na rychlost a zákonnost řízení, nahlíželi do spisů, podávali návrhy a účastnili se porad soudců. Účastnili se přípravného řízení, ve kterém například shromažďovali důkazy, nechávali provádět ohledání místa činu či domovní prohlídky, ale také se účastnili všech hlavních přelíčení před soudy. Státní zástupci byli činní také ve věcech tiskových, příkladem byla povinnosti státního zástupce zabavit tiskopis, který zakládal trestný čin. Státní zastupitelství mělo pravomoc také v občanském soudním řízení, a to například ve věcech adopčních, opatrovnických či při zjišťování neplatnosti manželství.[7]

U hlavního přelíčení měl státní zástupce ve výše zmíněném časovém období hned několik práv a povinností. Kladl otázky nejen obžalovanému, ale i svědkům a znalcům. Podával návrhy na vyloučení veřejnosti z hlavního přelíčení, mohl navrhnout zastavení či přerušení hlavního líčení, navrhoval stíhání jiného zločinu nebo měl právo podat návrh na zatčení svědka pro křivé svědectví. Dále měl mimo jiné právo podávat opravné prostředky a stížnosti. Řada oprávnění a povinností státních zástupců se uchovala do současnosti.

Po roce 1848 nebyli státní zástupci nezávislí, nesesaditelní a nepřesaditelní, jako je tomu dnes. Státním zástupcem se mohla stát osoba bezúhonná a spolehlivá, se soudcovskou nebo

---

4 Oddělení soudnictví od správy bylo teoretické, protože do roku 1850 musely být staré soudy ponechány v platnosti.

5 SCHELLE, Karel. Vývoj veřejné žaloby do roku 1989. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-170-2, str. 6.

6 Provizorní úprava státního zastupitelství ze dne 29. 03. 1848, poté císařským patentem ze dne vyhlášeným pod číslem 164/1849 ř. z.

7 SCHELLE, Karel. In NEDOROST, Libor. Státní zastupitelství: historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-34-3, str. 22 až 23.

státní zkouškou. Soustava státního zastupitelství se částečně podobala soustavě současné. Státní zastupitelství nižšího stupně, což byla ta při okresních sborových soudech a soudech zemských, byla podřízena státním zastupitelstvím u soudů vyššího stupně, tedy vrchním státním zastupitelstvím u vrchních zemských soudů. Koncepční úředníci vrchních státních zastupitelství u vrchních zemských soudů a u Nejvyššího a kasačního soudu ve Vídni podléhali ministru spravedlnosti.[8]

Specifické období pro veřejnou žalobu byly roky 1852 až 1855. Na konci roku 1851 došlo k vydání silvestrovských patentů, které znamenaly přechod k absolutismu, a tím k přeměně státního aparátu, což ovlivnilo postavení a organizaci státního zastupitelství. V tomto období měla justiční soustava tři základní stupně, a to okresní soudy, zemské soudy a vrchní zemské soudy. Vrcholem soustavy byl Nejvyšší soud a kasační dvůr ve Vídni. V prvním stupni byla obnovena zásada inkviziční, zásada ústnosti a obhajoby byla tak ponechána jen před sborovými soudy. Činnost státních zastupitelství byla zúžena téměř výlučně na trestní řízení a byly zrušeny poroty. Došlo i ke změně samotného trestního řízení. Přestala platit předchozí ustanovení o stíhání zločinů a přestupků a ustanovení o všech věcech tiskových.[9]

Nový trestní řád z roku 1853 zdůraznil zásadu, že nikdo nesmí být trestán bez soudu, a v trestních věcech se podávala žaloba z úřední povinnosti. Práva a povinnosti státních zástupců zůstaly stejné jako v roce 1850, avšak bez jednání před okresními sborovými soudy. Změnou oproti úpravě státních zastupitelství v roce 1850 bylo, že státní zástupci mohli mimo jiné navrhnout zajišťovací vazbu, zajišťovat poštu, vznášet námitky proti znaleckým posudkům, ale také navrhovat zatčení křivě vypovídajícího svědka nebo dohlížet na místní věznice.

Změny v letech 1852 až 1855 obecně znamenaly pro státní zastupitelství zrušení sborových státních zastupitelství u okresních soudů, snížení pravomocí státních zastupitelství a snížení počtu zaměstnanců.[10]

V období habsburské monarchie byl důležitý rok 1862, kdy byl vydán nový zákon tiskový. Tím byl zpřesněn kromě jiného způsob trestního stíhání a návrhů na zabavování či zastavení tiskovin. Státní zástupce dozoroval nad zveřejňováním rozsudků ve věcech tiskových nebo nad vydáváním úředních zpráv.[11]

---

[8] SCHELLE, Karel. Vývoj veřejné žaloby do roku 1989. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-170-2, str. 8 až 10.

[9] SCHELLE, Karel. Vývoj veřejné žaloby do roku 1989. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-170-2, str. 13 až 18.

[10] SCHELLE, Karel. Vývoj veřejné žaloby do roku 1989. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-170-2, str. 13 až 18.

[11] SCHELLE, Karel. In KUCHTA, Josef a Karel SCHELLE. Historie a současnost státního zastupitelství. Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 80-210-1044-4, str. 25.

Zlomovým rokem ve vývoji habsburské monarchie se stal rok 1867. Rakousko-uherským vyrovnáním došlo k rozdělení monarchie na Předlitavsko a Zalitavsko. V roce 1867 byla pro Předlitavsko vydána ústava, která stabilizovala veřejné správy a soudnictví. V roce 1868 došlo k definitivnímu oddělení státní správy a soudnictví, zatímco v organizaci orgánů veřejné žaloby k zásadním změnám nedošlo. V rámci veřejné žaloby byly upraveny dílčí problémy, a to například disciplinární řízení, věci notářské, došlo k rozšíření působnosti porot z tiskových věcí i na některé zločiny. Státní zástupci se nadále účastnili předběžného vyšetřování trestných činů, účastnili se hlavního přelíčení i odvolacího řízení. Mohli se, oproti období absolutismu, účastnit i řízení před okresními soudy.

Zákony, přijatými roku 1873, byla veřejná žaloba dobudována. Do roku 1918 nedošlo v organizaci státního zastupitelství k velkým změnám. Byly ale provedeny úpravy tiskového zákona, zesílilo postavení státního zastupitelství v civilních věcech, byl určen postup úřadování státních zastupitelství, došlo také ke změnám v užívání úředního jazyka.[12]

1.3. Období první republiky

Samostatný československý stát byl vyhlášen dne 28. října 1918. Změna z monarchie na státní zřízení vyvolala potřebu zajistit bezproblémový chod veřejné správy. Toho bylo docíleno recepční normou,[13] která zajišťovala kontinuitu s rakouským a uherským právním řádem a veřejnou správou.[14] V důsledku rozdílného vývoje v Předlitavsku a Uhrách vznikl právní dualismus - jiný právní a správní systém v českých zemích podléhající rakouským právním norám a rakouským správním úřadům a jiný právní systém na Slovensku, který podléhal uherským právním normám a uherským správním úřadům. [15]

Organizace soudnictví a státní správa navázala na státní správu a soudnictví rakouské a uherské. Soudy působící v českých zemích bylo možné rozdělit do skupin. Existovaly soudy veřejnoprávní, ke kterým bylo řazeno zejména správní soudnictví, ale i soudy volební nebo soud Ústavní. Kromě veřejnoprávních soudů existovaly soudy, které se dělily do tří skupin. Jednalo se o soudy trestní, soudy civilní řádné a mimořádné a soudy rozhodčí. Byla uplatňována zásada trojinstančnosti. Právním základem se stala ústava z roku 1920, která obsahovala principy

---

12 SCHELLE, Karel. Vývoj veřejné žaloby do roku 1989. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-170-2, str. 20 až 22.

13 Zákon č. 11/1918 Sb. o zřízení samostatného státu.

14 SCHELLE, Karel. In VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. České právní dějiny. 3. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-575-3, str. 293 až 294.

15 SCHELLE, Karel. In NEDOROST, Libor. Státní zastupitelství: historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-34-3, str. 40 až 41.

demokratického právního státu, jako zásadu oddělení soudnictví od správy, zásadu zákonnosti, zásadu obžalovací, zásadu nezávislosti soudů a mnohé další.

Na základě recepční normy byla převzata soustava úřadů veřejné žaloby. Byl pouze odstraněn titul státního návladního a došlo k přejmenování představitelů veřejné žaloby. Přednosta vrchního státního zastupitelství se stal vrchním prokurátorem, přednosta státních zastupitelství se stal prokurátorem a zbylí konceptní úředníci se nadále titulovali státními zástupci.

Došlo také k územním změnám působnosti krajských soudů a státních zastupitelství. I v oblasti vnitřní působnosti úřadů veřejné žaloby došlo k určitým změnám. Byla vymezena součinnost orgánů veřejné žaloby, jejich vliv a byly obnoveny poroty. Státní zastupitelství se v roce 1923 stalo úřadem pro vedení rejstříku trestů, v roce 1931 bylo upraveno soudnictví ve věcech mládeže a zastupování mladistvých, v roce 1934 byla konkrétněji určena úloha veřejné žaloby a generálního prokurátora při ukládání trestu smrti.[16]

1.4. Období protektorátu Čechy a Morava

Období nesvobody v Československu začalo v roce 1938 Mnichovskou dohodou. Fašizující tendence vyvrcholily dne 15. března 1939, kdy vznikl Protektorát Čechy a Morava jako součást Třetí říše, čímž došlo k likvidaci demokracie. Změnil se charakter soudnictví a prostřednictvím justice docházelo k likvidaci politicky nepohodlných.

V období Protektorátu Čechy a Morava se soudnictví a státní správa rozdělila na autonomní soudnictví a státní správu, která navazovala na svobodné Československo, a na soudnictví a státní správu říšskoněmeckou, která byla přenesena z Říše.

V rámci autonomního soudnictví a státní správy nedošlo k zásadním změnám, výraznější změny byly pouze v obvodech soudů, změnou také bylo, že u pracovních soudů došlo k zastavení činnosti. Byly zrušeny, případně přeloženy nebo zvětšeny, některé krajské soudy a státní zastupitelství.[17]

Říšskoněmeckým soudům byl položen základ výnosem z března roku 1939. Obyvatelé protektorátu, kteří byli příslušníky německého národa, se stali státními německými příslušníky a podléhali říšským soudům. Na území protektorátu bylo zřízeno čtrnáct německých úředních soudů, dva německé zemské soudy a vrchní zemský soud. Ke každému soudu bylo zřízeno státní zastupitelství. Existovalo také pět zvláštních soudů, jejichž úkolem bylo stíhat činy proti

[16] SCHELLE, Karel. Vývoj veřejné žaloby do roku 1989. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-170-2, str. 22 až 26.

[17] SCHELLE, Karel. In NEDOROST, Libor. Státní zastupitelství: historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-34-3, str. 48 až 49.

okupační moci, proti vojenskému zřízení či proti politickým organizacím nebo jejich členům. Řízení před zvláštními soudy bylo zkrácené, rozsudek byl vynášen hned a opravné prostředky nebylo možné podávat. Zvláštní roli měl také soud lidový, u kterého byla souzena především velezrada, a kde byli souzeni i příslušníci protektorátu.[18]

V období heydrichiády, tedy v období represí prováděných německými nacistickými okupanty na území Protektorátu Čechy a Morava ve spojitosti s osobou zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha, došlo k vyvrcholení soudního teroru a docházelo k masovým popravám. Byly souzeny zejména trestné činy proti bezpečnosti, veřejnému pořádku nebo trestné činy hospodářské. Soudci nebyli kvalifikovaní, proces řízení nebyl stanoven a obžalovaní neměli obhájce. Jediným možným trestem byl trest smrti.

Veřejná žaloba v době nesvobody měla omezené trestní pravomoci, stejně jako soudy. Po vzniku Protektorátu musely státní zastupitelství a soudy na žádost postoupit ta jednání, která náležela pod říšskou jurisdikci. Z důvodu Heydrichiády byl i pro veřejnou žalobu významný rok 1942, kdy došlo ke zpřísnění trestů. Prokurátoři nabyli právo navrhovat podmíněné prominutí trestu, a také navrhovali výši trestu. Úředníci generální prokuratury podávali žalobu jménem českého národa před Národním soudem, a to proti politikům, kteří byli považování za nepřátele českého národa. Byla rozšířena působnost veřejné žaloby na některé věci civilní. Státní zástupce například podával žalobu na určení pokrevního původu manželských či nemanželských dětí. Agenda protektorátních státních zastupitelství byla omezena.

Amtsanwalti, tedy pověřenci, kteří vykonávali u úředních soudů funkci státních zástupců, zastupovali veřejný zájem u soudu, kde se žalovaly všechny přestupky a přečiny žalované soukromě. Naopak u sborových soudů žaloval všechny ostatní přečiny a zločiny státní zástupce. Působnost státních zástupců byla mnohem širší než v Československu, protože měli větší pravomoci nejen v oblasti soudní správy, ale i ve věcech občanskoprávních, konkursních, ale i v oblasti práva rodinného. Dozírali také nad akciovými společnostmi a v roce 1941 mohl vrchní říšský zástupce u Nejvyššího soudu v Lipsku žádat obnovu řízení. [19]

1.5. Poválečné období

Prezident republiky vydal v srpnu roku 1944 dekret č. 11/1944 Úř. věstníku čs. o obnovení právního pořádku, čímž zajistil právní kontinuitu s první republikou, když došlo ke zrušení všech právních předpisů vydaných po Mnichovské dohodě. Nařízením Slovenské

[18] SCHELLE, Karel. In NEDOROST, Libor. Státní zastupitelství: historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-34-3, str. 49 až 50.

[19] SCHELLE, Karel. Vývoj veřejné žaloby do roku 1989. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-170-2, str. 31 až 33.

národní rady č. 1/1944 Zb. nar. Slovenské národní rady se zároveň stanovilo, že ty zákony a nařízení, které neodporují republikovým demokratickým hodnotám, zůstávají v platnosti.

Byla obnovena soudní organizace první republiky. Také byl vydán dekret, kterým bylo zrušeno německé soudnictví, a to jak ve věcech trestních, tak občanskoprávních. Po osvobození tedy došlo k převzetí organizace soudů, státní správy justice a orgánů veřejné žaloby tak, jak byly vybudovány na základě rakousko-uherských předpisů v období první republiky, a v případě Slovenska dle předpisů vydaných za Slovenského státu.[20]

V období nesvobody existoval právní dualismus, se kterým se po skončení války bylo potřeba vypořádat. Po válce v Československu existovaly dva nejvyšší soudy, a to v Brně a Bratislavě, a dva nejvyšší správní soudy. Bylo dohodnuto, že nejvyšší soudní tribunály budou společné pro celé území Československa s tím, že se oba nejvyšší soudy považovaly za součást jednotného Nejvyššího soudu v Brně. Dualismus se zachoval i v případě výjimečných soudů. Jednalo se o mimořádné lidové soudy a národní soudy. K jejich zachování došlo zejména z důvodu potřeby národní očisty, potrestání válečných zločinců a domácích zrádců, a v neposlední řadě také kvůli očistě státního aparátu. Právním základem lidového soudnictví byla nařízení Slovenské národní rady, v českých zemích se základem staly dekrety prezidenta republiky. Nicméně mezi českou a slovenskou úpravou byly značné rozdíly. Dle nařízení měly být lidové soudy už na okresní úrovni, zatímco dle dekretů měly být lidové soudy spíše mimořádné a na úrovni krajské. Další rozdíly byly ve složení lidových soudů a způsobu jmenování soudců. Také bylo rozdílné pojetí lidových soudů, protože zatímco na Slovensku byly chápány jako soudy trestní, v českých zemích se považovaly za soudy jednak trestní, ale také za soudy čestné. V jednom byla ale úprava shodná. Lidové soudy soudily zejména nejvyšší představitele Slovenského státu a protektorátních kolaborantů. V poválečném období došlo také k úpravě soudů válečných a byla upravena organizace soudů porotních.[21]

Bylo také potřeba upravit české pohraničí, čím došlo i k úpravě obvodů okresních a krajských soudů, a tím i státních zastupitelství. Zároveň došlo ke zrušení německého trestního soudnictví. Pokud trestní řízení nebylo dokončeno, dokončovalo se podle československých zákonů a předpisů. Státním zastupitelstvím zanikla působnost ve sporech o určování původu nemanželského dítěte, naopak vznikla legitimace úřadům veřejné žaloby stíhat kolaboranty a zrádce z dob okupace. Po druhé světové válce nedošlo k zásadním změnám ve vnitřní struktuře úřadů veřejné žaloby, došlo však k přejmenování vedoucích úředníků. Nově se začaly užívat

[20] SCHELLE, Karel. Vývoj veřejné žaloby do roku 1989. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-170-2, str. 35.

[21] SCHELLE, Karel. In NEDOROST, Libor. Státní zastupitelství: historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-34-3, str. 56 až 58.

označení generální státní zástupce, zemský prokurátor, zemský viceprokurátor, prokurátor a viceprokurátor.[22]

1.6. Období socialismu

Komunistický režim, nebo také období socialismu, je označení pro období, ve kterém činnost státních orgánů, jakkoliv formálně nezávislých, byla řízena a ovlivňována všemocnou politikou Komunistické strany Československé. Období socialismu započalo Únorovým převratem roku 1948 a bylo ukončeno sametovou revolucí roku 1989.

Základem pro postavení soudnictví a veřejné žaloby se po roce 1948 stal zákon o zlidovění soudnictví. Generální, krajští i okresní prokurátoři byli podřízeni ministerstvu spravedlnosti. Ačkoliv nebyla generální prokuratura u Nejvyššího soudu orgánem veřejné žaloby, generální prokurátor mohl podávat do pravomocných rozhodnutí řádného, zvláštního nebo rozhodčího soudu stížnost pro zachování zákona, aniž by byla stanovena procesní lhůta, což mělo negativní dopad na právní jistotu účastníků.

V roce 1948 byla při Státním soudu zřízena Státní prokuratura v čele se státním prokurátorem, který stíhal výlučně trestné činy dle zákona na ochranu republiky.

V roce 1950 došlo ke změně v ustanovování prokurátorů. Také byla v roce 1950 občanským soudním řádem rozšířena působnost prokuratury tak, že prokurátorovi byl umožněn vstup do občanského soudního řízení. V civilním řízení byl prokurátor oprávněn k těm procesním úkonům, které mohli vykonávat účastníci řízení. V konkrétních případech mohl podat návrh na zahájení řízení. Ve stejném roce byla vojenská prokuratura začleněna do jednotného systému prokuratury.[23]

Rok 1952 je považován za vrchol sovětizace orgánů veřejné žaloby. Byla vytvořena prokuratura, která měla být samostatným, jednotným, centralizovaným a monokratickým orgánem nejvyššího dozoru. Došlo k oddělení od ministerstva spravedlnosti. Organizace prokuratury byla upravena shodně se strukturou soudnictví. Nejvyšším představitelem prokuratury byl generální prokurátor, orgány generální prokuratury byly náměstkové generálního prokurátora, krajští a okresní prokurátoři a jejich náměstkové, dále vyšší a nižší vojenští prokurátoři a jejich náměstkové, vyšší a nižší polní prokurátoři a jejich náměstkové, ale také vojenští a ostatní prokurátoři. Došlo k zániku Státního soudu, čímž zanikla i státní prokuratura.

---

[22] SCHELLE, Karel. In KUCHTA, Josef a Karel SCHELLE. Historie a současnost státního zastupitelství. Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 80-210-1044-4, str. 51 až 52.

[23] SCHELLE, Karel. Vývoj veřejné žaloby do roku 1989. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-170-2, str. 39 až 41.

V rámci veřejné prokuratury byl také zaveden občanskoprávní a všeobecný dozor. Občanskoprávní dozor spočíval ve vstupování do řízení a podávání návrhů v taxativně určených případech, čímž se prokurátor stal účastníkem řízení, ale nebyl oprávněn k dispozičním úkonům. Naproti tomu účelem všeobecného dozoru bylo dohlížet na zachovávání zákonnosti v administrativě, tj. mimo jiné na úřadech a u orgánů a institucí, které zajišťovaly státní správu. Proti rozhodnutím či opatřením mohli prokurátoři podávat protest, případně měli pravomoc upozornit na nezákonné rozhodnutí, opatření nebo postup.[24]

Nový zákon o prokuratuře z roku 1956 ponechal stávající úpravu prokuratury v občanskoprávním řízení téměř beze změny. Došlo k úpravě postavení Generálního prokurátora, který mimo jiné již nebyl odpovědný vládě, nýbrž Národnímu shromáždění, což byl znak nezávislosti prokuratury. Došlo k rozšíření působnosti prokuratury v oblasti dozoru nad zachováváním zákonnosti v místech, v nichž se vykonávala vazba, trest odnětí svobody, ochranné léčení či ochranná výchova. Prostředky a metody všeobecného a trestního dozoru byly rozšířeny.

V roce 1963 byl přijat nový občanský soudní řád[25], který po četných novelách platí dodnes. Občanským soudním řádem bylo umožněno prokurátorovi v zájmu společnosti nebo ochrany práv občanů podávat návrhy na zahájení řízení nebo do řízení vstupovat. Prokurátor v řízení vystupoval jako tzv. strážce socialistické zákonnosti. V řízení byl oprávněn ke všem úkonům, které mohl činit jen účastník procesního vztahu. Naopak nemohl podat návrh na zahájení řízení, pokud šlo o osobní právo občana.[26]

Zákonem o prokuratuře z roku 1965 došlo k reorganizaci prokuratury. Roku 1969 došlo k federalizaci státu, a to zákonem o československé federalizaci.

V roce 1969 měla v souvislosti s federalizací Československa prokuratura čtyřstupňovou soustavu. Tu tvořila Generální prokuratura Československé socialistické republiky, Generální prokuratura České socialistické republiky, Generální prokuratura Slovenské socialistické republiky a krajské a okresní prokuratury.[27]

Prokura v socialistickém Československu byla všeobecným kontrolním orgánem, který kontroloval moc výkonnou, ale i moc soudní. Sloužila k prosazování zájmů vládnoucí skupiny,

---

[24] SCHELLE, Karel. In KUCHTA, Josef a Karel SCHELLE. Historie a současnost státního zastupitelství. Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 80-210-1044-4, str. 54 až 55.

[25] Zákon č. 99/1963 Sb. – občanský soudní řád (dále jen „OSŘ“).

[26] SCHELLE, Karel. Vývoj veřejné žaloby do roku 1989. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-170-2, str. 43.

[27] LATA, Jan. Státní zastupitelství ve světle proměn: drama o čtyřech dějstvích. Praha: Auditorium, 2016. ISBN 978-80-87284-58-2, str. 17

navíc zákony a ústava daly prokuratuře působnost tak širokou, že bylo nemožné posoudit její odpovědnost. Zasahovala tak téměř do všech oblastí výkonu státní moci.[28]

Podstata prokuratury v totalitním státě měla několik rysů. Jak již bylo výše zmíněno, prokuratura byla strážkyně socialistické zákonnosti, což spočívalo zejména v dozoru nad zachováváním a prováděním zákonů a jiných právních předpisů. Orgány prokuratury tvořily jednotnou soustavu, prokura tedy byla vybudována monolitně. Celou soustavu prokuratury vedla jediná osoba, a to Generální prokurátor ČSSR, prokuratura tak byla postavena na zásadě monokratičnosti, ale také na zásadě hierarchismu a centralismu, což znamenalo, že nižší prokurátoři byli podřízeni vyšším prokurátorům, kteří nižším mimo jiné řídili a kontrolovali činnost. Celou prokuraturu však ovládala a ovlivňovala komunistická strana. Ačkoliv byla deklarována nezávislost prokuratury, komunistická strana určovala principy právní politiky, vychovávala a vybírala kádry a komplexně řídila práci prokuratury. Prokuratura byla závislá na politickomocenském centru, ačkoliv byla vydávána za objektivního a všeobecného strážce zákonnosti.[29]

1.7. Období po roce 1989

Revoluční rok 1989 a roky následující přinesly pro veřejnou žalobu významné změny. Po revoluci zůstaly platné příslušné části Ústavy, stejně jako základní právní předpis pro veřejnou žalobu, a to zákon o prokuratuře z roku 1965, čímž byla zachována právní kontinuita. K větším změnám došlo až přijetím nové ústavy a zákona o státním zastupitelství. Revolucí došlo také ke zrušení vedoucí úlohy KSČ. Pro veřejnou žalobu měla tato skutečnost důležitý význam, a to proto, že přestalo fungovat mocenské centrum totalitního státu, čímž se prokuratura stala objektivním všeobecným strážcem zákonnosti. S tím souvisela i skutečnost, že v rámci prokuratury došlo ke kádrovým změnám. Z orgánů prokuratury odešli ti, kteří ztělesňovali hrubé nezákonnosti, ke kterým v období socialismu docházelo. Také byly obměněny vedoucí funkce prokuratury. Postupně sílily tendence k přijetí nové ústavy a nového zákona o státním zastupitelství, s čímž se objevily také snahy o novou koncepci prokuratury. Nebylo totiž možné převzít dosavadní úpravu prokuratury, když se změnily poměry ve společnosti, nebylo ale ani

[28] SCHELLE, Karel. In NEDOROST, Libor. Státní zastupitelství: historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-34-3, str. 66.

[29] SCHELLE, Karel. Vývoj veřejné žaloby do roku 1989. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-170-2, str. 44 až 47.

možné převzít úpravu zahraniční, a to zejména s přihlédnutím ke specifickým poměrům, které tu v období socialismu, tedy přibližně 40 let, panovaly.[30]

V roce 1990 došlo k přijetí novely zákona o prokuratuře[31], která však nepřinesla významné změny, ale byl omezen dozor prokuratury nad zákonností postupu a rozhodování soudu a státních notářství. Novelou trestního řádu z roku 1991[32] byly odňaty dosavadní pravomoci prokuratury, které v přípravném řízení zasahovaly do základních práv a svobod významným způsobem. Trestní řízení bylo upraveno také novelou trestního řádu z roku 1993[33], kterou došlo k posílení soudní fáze trestního řízení a zároveň zúžení fáze přípravného řízení.[34]

Přijetím Ústavy České republiky[35] bylo potřeba upravit postavení a působnost orgánů veřejné žaloby, a to zejména v souvislosti s čl. 80 Ústavy, který stanoví, že *„1) Státní zastupitelství zastupuje veřejnou žalobu v trestním řízení; vykonává i další úkoly, stanoví-li tak zákon. 2) Postavení a působnost státního zastupitelství stanoví zákon.“*. Základem pro postavení a působnost orgánů veřejné žaloby se stal zákon o státním zastupitelství[36], který je v několikrát novelizované podobě dodnes účinný. Před přijetím ZSZ se zvažovaly modely řešení státního zastupitelství, za nejvhodnější byl zvolen model, kdy je státní zastupitelství podřízeno ministru spravedlnosti a je vymezeno v rámci moci výkonné.[37] Prováděcím právním předpisem se stal jednací řád státního zastupitelství.[38]

Nedostatky úpravy státního zastupitelství byly částečně odstraněny novelou zákona o státním zastupitelství z roku 2002.[39] Byla zdůrazněna role státního zastupitelství jako státního orgánu, který nezastupuje pouze stát, ale působí ve prospěch společnosti a ve veřejném zájmu, a to při aplikaci práva při výkonu spravedlnosti ve věcech, které mu svěřuje zákon. Zákon také

---

30 SCHELLE, Karel. Vývoj veřejné žaloby do roku 1989. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-170-2, str. 47 až 48.

31 Zákon č. 168/1990 Sb. - Zákon, kterým se mění a doplňuje zákon o prokuratuře.

32 Zákon č. 558/1991 Sb. - Zákon, kterým se mění a doplňuje trestní řád a zákon o ochraně státního tajemství.

33 Zákon č. 292/1993 Sb. - Zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, a zákon č. 335/1991 Sb. o soudech a soudcích.

34 RŮŽIČKA, Miroslav. Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckova edice právní instituty. ISBN 80-7179-929-7, str. 244 až 260.

35 Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava české republiky (dále jen „Ústava“).

36 Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství (dále jen „ZSZ“ nebo „Zákon o státním zastupitelství“).

37 FENYK, Jaroslav. Veřejná žaloba. [Praha]: Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2002. Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky, str. 24 až 25.

38 Vyhláška č. 23/1994 Sb. - Vyhláška Ministerstva spravedlnosti o jednacím řádu státního zastupitelství, zřízení poboček některých státních zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli (dále jen „JŘSZ“).

39 Zákon č. 14/2002 Sb. - Zákon, kterým se mění zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 201/1997 Sb., o platu a některých dalších náležitostech státních zástupců a o změně a doplnění zákona č. 143/1992 Sb., o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových a v některých dalších organizacích a orgánech, ve znění pozdějších předpisů, ve znění zákona č. 155/2000 Sb.

stanovil, že státní zastupitelství nepůsobí pouze v rámci trestního řízení, ale také v oblasti netrestní, při prevenci trestné činnosti, ale také při ochraně lidských práv.[40]

V roce 2001 byla přijata významná novela[41], která novelizovala trestní řád z roku 1961[42]. Bylo nutné zrychlit a zjednodušit trestní proces, na spáchaný a odhalený trestný čin bylo třeba reagovat rychle, zároveň postupy vyžadované trestním právem nesměly celý proces zpomalovat. Stěžejním problémem bylo dokazování a samotné rozhodování, jelikož docházelo k duplicitě jednotlivých úkonů a stádia trestního řízení nebyla vhodně provázána. Novelou tak mělo dojít ke zjednodušení a zrychlení trestního řízení, a zároveň k posílení stádia řízení před soudem na úkor řízení přípravného. Také bylo snahou posílit postavení státního zástupce při výkonu dozoru a rozhodování v přípravném řízení. Došlo i k usnadnění zachycení důkazů a jiných podkladů v té fázi řízení, kdy ještě nebyly splněny podmínky pro stíhání určité osoby.

Novelou bylo v rámci trestního řízení upraveno řízení před policejním orgánem a vyšetřovatelem, a to z důvodu odstranění zdlouhavých a neefektivních postupů, kdy stejné úkony konaly policejní orgány a následně vyšetřovatelé. Orgánem přípravného řízení zůstal nadále samotný policejní orgán. Úpravou bylo také docíleno toho, že se těžištěm dokazování stalo řízení před soudem, a tím byla i posílena zásada kontradiktornosti.[43]

Období před rokem 1989 se vyznačovalo jistou dominancí přípravného řízení. Ačkoliv v TŘ bylo uvedeno, že soud mohl při svém rozhodování přihlížet jen ke skutečnostem, které byly probrány v hlavním líčení, a mohl se opírat jen o ty důkazy, které byly v hlavním líčení provedeny, pokud došlo k situaci, kdy se objevily rozpory mezi dřívější výpovědí obžalovaného či svědka a výpovědí při hlavním líčení, nebo pokud vypovídat odmítli, zásadní roli měly opatření a důkazy z přípravného řízení. Důležitost přípravného řízení byla také demonstrována tím, že úsudek soudu o skutečnostech významných pro rozhodnutí byl velkou měrou utvářen a ovlivněn podrobně provedeným přípravným řízením.

Po sametové revoluci se ve společnosti změnila atmosféra. Porevoluční období se tak neslo ve znamení respektu základních práv a svobod, změnily se záruky obhajoby a Československo již nebylo totalitním nedemokratickým státem.[44]

---

40 RŮŽIČKA, Miroslav. Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckova edice právní instituty. ISBN 80-7179-929-7, str. 377 až 378.

41 Zákon č. 265/2001 Sb. - Zákon, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

42 Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád (dále jen „TŘ“).

43 RŮŽIČKA, Miroslav. Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckova edice právní instituty. ISBN 80-7179-929-7, str. 339 až 376.

44 RŮŽIČKA, Miroslav. Přípravné řízení a stadium projednání trestní věci v řízení před soudem: (velká novela a připravovaná rekodifikace trestního řádu). Praha: LexisNexis CZ, 2005. Knihovnička Orac. ISBN 80-86199-93-2, str. 110 až 113.

2. Státní zastupitelství v České republice

2.1. Právní úprava státního zastupitelství v České republice

Státní zastupitelství je v rámci justičního systému orgánem státu, který zastupuje stát v případech, které stanoví zákon. Je tak orgánem veřejné žaloby. Veřejná žaloba je institutem, jehož cílem je ochrana obecných zájmů společnosti a dodržování zákona.[45]

V Ústavě je státní zastupitelství uvedeno v hlavě třetí, která upravuje moc výkonnou, konkrétně v čl. 80 Ústavy. Ten říká, že státní zastupitelství zastupuje veřejnou žalobu v trestním řízení a stanoví-li tak zákon, vykonává i další úkoly. Postavení a působnost státního zastupitelství stanoví zákon. Státní zastupitelství tedy zastupuje stát jako veřejnoprávní korporaci v oblasti veřejného práva. Ústava hovoří i o dalších úkolech, které státní zastupitelství vykonává, čímž umožňuje zasahovat do netrestní oblasti, avšak pouze na základě zákonného zmocnění.[46]

Ačkoliv je v Ústavě úprava státního zastupitelství zařazena do moci výkonné, postavení státního zastupitelství není jednoznačné. Existují dva názory stojící proti sobě, první chápe státní zastupitelství jako orgán moci výkonné, respektující vládní politiku. Proto je dle tohoto názoru státní zastupitelství zařazeno do resortu Ministerstva spravedlnosti, které je pověřeno výkonem správy státního zastupitelství, a protože je v Ústavě zakotveno v rámci moci výkonné, implikuje jistou podřízenost v oblasti personální, organizační a majetkové. Oproti tomuto stojí názor ten, že státní zastupitelství je orgánem sui generis, který má prvky moci výkonné, ale i soudní. Rozdílem mezi mocí výkonnou a státním zastupitelství je spatřován v druhu činnosti, způsobu výkonu této činnosti a přidělenými pravomocemi.[47]

Osobně se přikláním k názoru, že by mělo být státní zastupitelství blíže moci soudní, než moci výkonné, v ideálním případě by mohlo být v Ústavě odděleno od moci výkonné a upravené v samostatné hlavě. Blízký vztah státní zastupitelství a moci soudní je dán už jen tím, že soustava státních zastupitelství kopíruje soudní soustavu.

Tím že je státní zastupitelství v Ústavě zařazeno k moci výkonné se objevuje dle mého názoru řada problematických situací. Například při výběru vedoucích státních zástupců dochází k situaci, kdy vedoucího státního zástupce navrhuje jeho bezprostředně nadřízený vedoucí státní zástupce a poté ho jmenuje ministr spravedlnosti. Myslím si, že by bylo účelné se inspirovat výběrem předsedů soudů, kde jsou stanoveny pětičlenné výběrové komise, které jsou

---

45 NEDOROST, Libor. Státní zastupitelství: historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-34-3, str. 88 až 89.

46 KOUDELKA, Zdeněk. Zákon a státním zastupitelství s komentářem a judikaturou. Praha: Leges, 2010. Komentátor. ISBN 978-80-87212-25-7, str. 10.

47 KOZÁK, Vítězslav. Postavení státního zastupitelství a jeho ústavní zakotvení. Trestněprávní revue. 2017. č. 10. str. 229.

nadpoloviční většinou obsazeny soudci. Obdobně by tomu mohlo být při výběru vedoucích státních zástupců, kdy by pro tyto účely byla určena komise, která by stejně jako v případě výběru předsedy soudu sestávala z nadpoloviční většiny tentokrát státních zástupců. Ministr spravedlnosti by i tak měl poslední slovo v tom, zda určitého kandidáta jmenovat, či ne, avšak taková komise by dle mého názoru zvýšila nezávislost státního zastupitelství od moci výkonné.

Také se domnívám, že by nejvyšší státní zástupce neměl být z funkce odvoláván vládou na návrh ministra spravedlnosti, ale kárným senátem, tak jako tomu je v případě soudců. Tím, že může nejvyšší státní zástupce být poměrně snadno odvolán vládou, mohou být do státního zastupitelství promítnuty i politické tendence dané vlády, což je nežádoucí. Ačkoliv to není v zákoně výslovně uvedeno a Ústava s takovou situací nepočítá, mělo by státní zastupitelství být nestranné a na výkonné moci do určité míry nezávislé, politikou pokud možno neovlivněné, k čemuž by přispělo právě odvolávání vedoucího státního zástupce kárným senátem, nikoliv mocí výkonnou.

Jako problematické také vidím to, že státní zastupitelství nemá rozpočet oddělený od moci výkonné. Vhodné by bylo finanční prostředky ze státního rozpočtu dělit na ty, které jsou určené moci výkonné, a ty, které by směřovaly státnímu zastupitelství. Myslím si, že v oblasti rozpočtové správy by se měl uplatňovat princip subsidiarity, tedy že by bylo efektivnější oddělit rozpočet moci výkonné a rozpočet státního zastupitelství a s finančními prostředky hospodařit na té úrovni, které se to týká. Dle mého názoru by vlastní rozpočet zajistil, že by vedoucí státní zástupci, kteří svá státní zastupitelství dobře znají, rozdělovali finanční prostředky tak, aby byl chod státního zastupitelství co nejvíce efektivní, a finance by proudily tam, kde je to nejvíce třeba. Také si myslím, že pokud by ministerstvo spravedlnosti nerozhodovalo o rozdělování finančních prostředků státnímu zastupitelství, byla by tím zajištěna i větší míra nezávislosti státního zastupitelství na moci výkonné, což je dle mého názoru žádoucím cílem.

Co se týká zákonných právních předpisů, upravujících státní zastupitelství, stěžejním je zákon o státním zastupitelství, který upravuje postavení, působnost, vnitřní vztahy, organizaci a správu státního zastupitelství, ale také postavení státních zástupců, postavení právních čekatelů, působnost Ministerstva spravedlnosti či Úřad evropského veřejného žalobce, postavení státních zástupců tam působících, ale i poskytování informací, či součinnost v rámci Úřadu evropského veřejného žalobce (§ 1 odst. 2 ZSZ). Na základě zákona o státním zastupitelství pak bylo zřízeno státní zastupitelství jako soustava úřadů státu, které byly určeny k zastupování státu při ochraně veřejného zájmu v těch věcech, které do působnosti státního zastupitelství svěřil zákon (§ 1 odst. 1 ZSZ). Právě prostřednictvím státního zastupitelství plní stát v soudním řízení svoji veřejnoprávní funkci.

Státní zastupitelství je ale upraveno i v jiných zákonných právních předpisech. Jedná se například o občanský soudní řád, který v ustanovení § 35 uvádí, že státní zastupitelství, popřípadě nejvyšší státní zástupce, může v zákonem stanovených případech podat návrh na zahájení řízení nebo vstoupit do občanského soudního řízení. V takovém řízení jsou oprávněni ke všem úkonům, které může vykonat účastník řízení, pokud nejde o úkony, které může vykonat jen účastník právního poměru. Dalším významným zákonem je zákon o zvláštních řízeních soudních.[48] Ustanovení § 8 ZŘS upravuje oprávnění státního zastupitelství, je zde taxativně stanoveno, do kterých zahájených řízení může státní zastupitelství vstoupit, v jakých věcech je oprávněno podat návrh na zahájení řízení či jaká má oprávnění pro účely zjištění podmínek k podání návrhu soudu na vyslovení nepřípustnosti držení v zařízení sociálních služeb.

Dalšími zákonnými předpisy, týkající se státního zastupitelství, jsou zákon o výkonu trestu odnětí svobody,[49] zákon o výkonu vazby,[50] zákon o soudnictví ve věcech mládeže,[51] zákon o obchodních korporacích,[52] soudní řád správní,[53] insolvenční zákon,[54] zákon o veřejných rejstřících,[55] zákon o kolektivním vyjednávání,[56] zákon o mezinárodním právu soukromém,[57] zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních[58] nebo zákon o výkonu zabezpečovací detence[59], ale také zákon o trestní odpovědnosti právnických osob[60] či trestní zákoník[61]

Mezi podzákonné právní předpisy, upravující činnost státního zastupitelství, se řadí v první kapitole zmíněný jednací řád státního zastupitelství. Ten upravuje zejména dohled v rámci soustavy státního zastupitelství, věcnou příslušnost státních zástupců v přípravné fázi trestního řízení, také postup státních zástupců v trestním řízení, postup při prošetřování podnětů ke stížnostem pro porušení zákona a jiné.

Státní zastupitelství je upraveno i interními předpisy. V § 12 odst. 1 ZSZ je uvedeno, že *„Ke sjednocení a usměrnění postupu státních zástupců při výkonu působnosti státního zastupitelství nebo k zajištění jednotné vnitřní organizace státního zastupitelství a jednotného*

[48] Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“).
[49] Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.
[50] Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby.
[51] Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen „ZSVM“).
[52] Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích.
[53] Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní.
[54] Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (dále jen „IZ“).
[55] Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob.
[56] Zákon č. 2/1991 Sb., o kolektivním vyjednávání.
[57] Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.
[58] Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních.
[59] Zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence.
[60] Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.
[61] Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

výkonu spisové služby může nejvyšší státní zástupce vydávat pokyny obecné povahy; tyto pokyny jsou závazné pro státní zástupce, a pokud tak nejvyšší státní zástupce stanoví, i pro další zaměstnance státního zastupitelství.“. Nejvyšší státní zástupce tedy může vydávat pokyny obecné povahy, a to zejména z důvodu prostupnosti informací v rámci soustavy státního zastupitelství. Slouží ke sjednocení a usměrnění postupu státních zástupců a konkretizuje úkoly, které vyplývají z působnosti státního zastupitelství. Předmětem mohou být mimo jiné i ustanovení organizačního řádu či spisového řádu. Pokyn obecné povahy je závazný pro státní zástupce, pro další zaměstnance pouze v případě, stanoví-li tak nejvyšší státní zástupce.[62]

Mezi prameny upravující státní zastupitelství se řadí také rozsudky Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“), nálezy Ústavního soudu ČR, judikatura vyšších soudů a odborná právnická literatura jako pramen doktrinální.

2.2. Organizace státního zastupitelství a postavení státního zástupce

2.2.1. Organizace státního zastupitelství

Struktura státního zastupitelství je upravena ve třetí části zákona o státním zastupitelství. Jak plyne z § 6 odst. 1 ZSZ, soustava státního zastupitelství je vertikální a je tvořena Nejvyšším státním zastupitelstvím, vrchním státním zastupitelstvím, krajskými státními zastupitelstvími a okresními státními zastupitelstvími. V případě branné pohotovosti státu též vyšším a nižším polním státním zastupitelstvím. V obvodu hlavního města Prahy působnost krajského státního zastupitelství vykonává Městské státní zastupitelství v Praze a působnost okresních státních zastupitelství vykonávají obvodní státní zastupitelství. V obvodu města Brna pak vykonává působnost okresního státního zastupitelství Městské státní zastupitelství v Brně (§ 6 odst. 2 ZSZ). Ustanovení § 7 ZSZ uvádí, že soustava státního zastupitelství se odvíjí od soustavy soudů, proto se jejich sídla a obvody územní působnosti shodují. Pokud zákon nestanoví jinak, státní zastupitelství je příslušné k zastupování státu u soudu, u kterého státní zastupitelství působí.

Nejvyšší státní zástupce je jmenován vládou (§ 9 odst. 1 ZSZ). Vrchní státní zástupce je jmenován ministrem spravedlnosti na návrh nejvyššího státního zástupce, krajský státní zástupce je jmenován ministrem spravedlnosti na návrh vrchního státního zástupce, který je v čele vrchního státního zastupitelství, v jehož obvodu má být krajský státní zástupce jmenován, a okresní státní zástupce je jmenován ministrem spravedlnosti na návrh krajského státního zástupce, který stojí v čele krajského státního zastupitelství, v jehož obvodu má být okresní státní

[62] KOCOUREK, Jiří. Zákon o soudech a soudcích; Zákon o státním zastupitelství: komentář. 2., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004, ©1994. xv, 606 s. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 80-7179-761-8, str. s. 464 až 475.

zástupce jmenován (§ 10 ZSZ). Státní zástupci, vyjma nejvyššího státního zástupce, jsou jmenování ministrem spravedlnosti. Ministr spravedlnosti sice nestojí v čele státního zastupitelství, ale je nadán rozhodujícími oprávněními při personálním obsazování jednotlivých článků státního zastupitelství. S ohledem na to, že je výkon funkce vedoucího státního zástupce monokratický, může ministr spravedlnosti znatelným způsobem ovlivnit činnost státního zastupitelství.[63]

Dle ustanovení § 11a ZSZ je nejvyšší státní zástupce nadřízen vrchním státním zástupcům, vrchní státní zástupce je nadřízen krajským státním zástupcům v obvodu vrchního státního zastupitelství a krajský státní zástupce je nadřízen okresním státním zástupcům v obvodu krajského státního zastupitelství, a to v rozsahu stanoveném zákonem. V čele jednotlivých státních zastupitelství jsou vedoucí státní zástupci, jedná se o nejvyššího státního zástupce, vrchní státní zástupce, krajské státní zástupce a okresní státní zástupce (§ 8 odst. 1 ZSZ). S tímto souvisí oprávnění vedoucího státního zástupce vykonávat dohled. Jedná se o výkon oprávnění stanovených jednacím řádem státního zastupitelství, konkrétně ustanovením § 1 odst. 2 JŘSZ, k zajištění řídících a kontrolních vztahů mezi různými stupni státních zastupitelství a uvnitř jednotlivých státních zastupitelství při výkonu jejich působnosti (§12c ZSZ). Vedoucí státní zástupce vykonává vnitřní dohled nad postupem státních zástupců státního zastupitelství, v jehož čele stojí, a dává pokyny k postupu při vyřizování věcí. Jejich postup může sjednocovat i pokyny vztahujícími se na více věcí určitého druhu (§ 12e odst. 1 ZSZ). Státní zástupci mají povinnost se pokyny vedoucího státního zástupce řídit, nejsou-li pokyny v rozporu se zákonem (§ 12e odst. 2 ZSZ). Vedoucí státní zástupce také stanovuje vnitřní organizaci státního zastupitelství a mezi státní zástupce rozděluje agendu (§ 8 odst. 3 ZSZ).

Funkční období nejvyššího státního zástupce a vedoucích státních zástupců není v zákoně vymezeno. Dle mého názoru by bylo vhodné funkční období časově ohraničit. Lze se inspirovat mocí soudní, kdy předseda a místopředsedové Nejvyššího soudu ČR jsou voleni na 10 let, a právě desetileté funkční období by mohlo být stanoveno i pro nejvyššího státního zástupce a jeho náměstky. Také pro vedoucí státní zástupce by bylo vhodné stanovit funkční období. Opět by bylo možné inspirovat se fungujícím modelem v rámci soudnictví, kdy předsedové a místopředsedové soudů jsou jmenováni na dobu 7 let. Nespatřuji problém v tom, že by funkční období vedoucích státních zástupců bylo stejné jako funkční období funkcionářů soudů, nemělo by ale docházet k situaci, kdy by se měnili funkcionáři státních zastupitelství a soudů zároveň, mohlo by tím docházet k potenciálním rozvratům. Nicméně stanovením časového úseku, po

[63] FENYK, Jaroslav. Vademecum státního zástupce. Praha: ASPI, 2003. ISBN 80-86395-80-4, str. 32.

který by vedoucí státní zástupci vykonávali svoji funkci, by mohlo přispět k nezávislosti, nestrannosti, ale také ke zvýšení pružnosti státního zastupitelství.

Vztahy uvnitř soustavy státního zastupitelství jsou upraveny v ustanovení § 12a ZSZ. Nejblíže vyšší státní zastupitelství jsou na základě zmocnění příslušná k rozhodování sporů o příslušnost mezi státními zastupitelstvími bezprostředně nižšími. Nejblíže vyšší státní zastupitelství rozhoduje o odnětí a přikázání věci jinému nižšímu státnímu zastupitelství, jestliže vedoucí státní zástupce dotčeného nižšího státního zastupitelství je podle předpisů upravujících řízení vyloučen z projednávání věci. Nejblíže vyšší státní zastupitelství také rozhoduje o opravných prostředcích podaných proti rozhodnutí nejblíže nižšího státního zastupitelství, není-li zákonem stanoveno jinak. Odstavec čtvrtý a pátý ustanovení § 12a ZSZ pak upravuje formu rozhodnutí o odnětí a přikázání věci, ale i o opravných prostředcích. Ustanovení § 12b ZSZ pak upravuje situaci, kdy příslušné státní zastupitelství nemůže provést potřebné úkony nebo je může provést jen s obtížemi či neúměrnými náklady - může dožádat jiné státní zastupitelství.

2.2.2. Postavení státního zástupce

Zákon o státním zastupitelství upravuje postavení státních zástupců v sedmé části. Státní zástupce zajišťuje působnost státního zastupitelství výkonem své funkce. Úkony provedené státním zástupcem jsou považovány za úkony státního zastupitelství (§ 23 odst. 1 ZSZ). Státní zástupce je povinen dle § 24 odst. 1 ZSZ při výkonu své funkce plnit své úkoly odpovědně a respektovat zákonem stanovené zásady. Je povinen postupovat odborně, svědomitě, odpovědně, nestranně, spravedlivě a bez zbytečných průtahů. Státní zástupce má při výkonu funkce, také ve svém osobním životě a při výkonu svých politických práv řadu povinností, které jsou uvedeny v ustanovení § 24 ZSZ. Je povinen počínat si tak, aby neohrozil vážnost funkce státního zástupce, případně vážnost státního zastupitelství, nesmí ohrozit důvěru v nestranný a odborný výkon působnosti státního zastupitelství nebo státního zástupce. Státní zástupce je také povinen se vzdělávat, podílet se na vzdělávání jiných, zachovávat úctu k osobám vykonávající právnickou profesi a dalším osobám, se kterými při výkonu své činnosti jedná. Nesmí také zastávat placenou funkci či vykonávat jinou výdělečnou činnost, vyjma těch, které jsou uvedeny v § 24 odst. 6 ZSZ. Státní zástupce je povinen zachovávat mlčenlivost o věcech, o kterých se dozvěděl v souvislosti s výkonem své funkce (§ 25 odst. 1 ZSZ).

K problematice práv a povinností státního zástupce, v souvislosti s jeho postavením, existuje četná judikatura Nejvyššího správního soudu ČR, Nejvyššího soudu ČR či Ústavního

soudu ČR. Nejvyšší správní soud ČR (dále jen „NSS“) například svým rozhodnutím NSS 1872/2009 judikoval, že pokud je státní zástupce zapsaný v seznamu tlumočníků a tlumočnickou činnost vykonává, porušuje zákaz jiné výdělečné činnosti a jedná se tak o kárné provinění. Zřejmě opačná by byla situace, kdyby státní zástupce pořídil překlad literárního díla podle autorského práva – v tomto případě by se pravděpodobně jednalo o činnost literární, tedy činnost dovolenou.[64]

Ustanovování státních zástupců do funkce upravuje § 17 a násl. ZSZ. Státním zástupcem může být pouze bezúhonný státní občan České republiky, který ke dni jmenování dosáhl věku 25 let, získal vzdělání v magisterském studijním programu na vysoké škole v České republice v oboru právo, s úspěchem složil závěrečnou zkoušku, má takové morální vlastnosti, které dávají záruku za řádné zastávání funkce, ale také souhlasil se jmenováním do funkce a s přidělením k určitému státnímu zastupitelství (§ 17 odst. 1 ZSZ). Funkce státního zástupce vzniká jmenováním ministrem spravedlnosti na návrh nadřízeného státního zástupce, a to na dobu bez časového omezení. Státní zástupce skládá po svém jmenování do rukou ministra spravedlnosti slib. Následkem odepření slibu, případně složení slibu s výhradou, je zánik funkce státního zástupce (§ 18 ZSZ).

Funkce státního zástupce zaniká z důvodů uvedených v § 21 ZSZ. V ustanovení § 21 ZSZ, konkrétně v odst. 1, jsou uvedeny důvody zániku funkce státního zástupce, vážící se na okruh právních skutečností, které nemají povahu úředního rozhodnutí. Jedná se například o zánik funkce státního zástupce z důvodu pozbytí státního občanství České republiky (§ 21 odst. 1 písm. c) ZSZ). Důvody zániku funkce, které se vážou na úřední rozhodnutí, jsou uvedeny v § 21 odst. 2 ZSZ, mezi ně například spadá pravomocné rozhodnutí, kterým byl státní zástupce omezen ve svéprávnosti (§ 21 odst. 2 písm. a) ZSZ). Dále v § 21 odst. 3 ZSZ je výčet důvodů zániku funkce, které se pojí s výslovným projevem vůle státního zástupce směřujícího k zániku jeho funkce. Pokud státní zástupce oznámí ministru spravedlnosti, že se vzdává své funkce, zaniká funkce státního zástupce uplynutím dvou kalendářních měsíců následujících po měsíci, v němž písemné oznámení státního zástupce bylo ministru spravedlnosti doručeno (§ 21 odst. 3 ZSZ).

Státní zástupce může být také dočasně zproštěn výkonu své funkce. Tím dochází k pozastavení možnosti výkonu funkce na určitý čas, a to buď z důvodu přidělení k orgánu, u kterého státní zástupce plní úkoly odlišné od úkolů státního zastupitelství, nebo z důvodu

[64] Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu 12 Ksz 2/2009-55 ze dne 29. 09. 2009. In KOUDELKA, Zdeněk; RŮŽIČKA, Miroslav; VONDRUŠKA, František. Zákon o státním zastupitelství s komentářem a judikaturou. 1. vyd. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-25-7. str. 295.

existence závažných důvodů, kdy nemůže státní zástupce vykonávat svou funkci. Takovým důvodem může být trestní stíhání, kárné stíhání nebo řízení o nezpůsobilosti k výkonu funkce státního zástupce (§ 22 ZSZ). Doba trvání dočasného zproštění se odvíjí od důvodů, pro které byl státní zástupce zproštěn výkonu funkce.

Státní zástupce není způsobilý k výkonu své funkce z důvodu takového dlouhodobého zdravotního stavu, který mu nedovoluje vykonávat funkci, ale také z důvodu pravomocného odsouzení státního zástupce pro trestný čin, které nevedlo k zániku funkce státního zástupce a pokud čin, za který byl odsouzen, svou povahou zpochybňuje důvěryhodnost jeho dalšího setrvání ve funkci státního zástupce (§ 26 odst. 1 ZSZ).

Oproti tomu kárným proviněním je zaviněné porušení povinností státního zástupce, také zaviněné chování či jednání státního zástupce, které ohrožuje důvěru v činnost státního zastupitelství, odbornost jeho postupu nebo pokud snižuje vážnost a důstojnost státního zástupce (§ 28 ZSZ).

V řízení o věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů jedná a rozhoduje kárný soud. Kárným soudem je dle § 3 zákona o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů Nejvyšší správní soud ČR.[65] V oblasti kárného provinění existuje značná judikatura NSS. Rozhodnutím NSS 5666/2017 bylo judikováno, že o kárné provinění státního zástupce se jedná, jestliže ve fázi vyšetřování během několika dnů či týdne *„nevyřídí naprosto základní a stěžejní podání obviněných, na jejichž včasném posouzení závisí opodstatněnost samotného vedení trestního stíhání, důvodnost vzetí obviněného do vazby či jeho ponechání ve vazbě, zachování dalších základních práv obviněného a jiných dotčených osob, jakož i zjištění klíčových skutečností důležitých pro posouzení jednání uvedeného v usnesení o zahájení trestního stíhání po skutkové i právní stránce. Mezi takové úkony vyžadující jejich neprodlenou realizaci státním zástupcem náleží též rozhodnutí o stížnosti proti usnesení o zahájení trestního stíhání, předání stížnosti proti usnesení o vazbě obviněného stížnostnímu orgánu nebo posouzení námitek obviněného proti opatření o přibrání znalce k vypracování znaleckého posudku, který má mít zásadní význam pro další průběh vyšetřování.“*[66]

Judikát NSS 6764/2015 ve věci kárného provinění hovoří o tom, že kárným proviněním státního zástupce je delší nečinnost, kdy státní zástupce nevyřídil přidělenou věc, ačkoli tak učinit mohl, aniž by to ohrozilo zpracovávání jeho další agendy. O kárné provinění jde tehdy, když státní zástupce od obdržení příslušného podání neučiní žádný relevantní úkon ve lhůtě tří

[65] Zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů.
[66] Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu 12 Ksz 8/2016-81 ze dne 21. 03. 2017.

měsíců u věcí zapsaných v rejstříku ZT (rejstřík pro dozor v trestním řízení) a ve lhůtě dvou měsíců u věcí zapsaných v rejstříku ZN (rejstřík všeobecný), a to ve více věcech.[67]

NSS také svým rozhodnutím NSS 11307/2019 stanovil, že státní zástupce by měl počítat v případě většího objemu práce s prací přesčas, a to s přihlédnutím k výši platu, nejde-li o práci přesčas konanou v noci a v den pracovního klidu. Státní zástupce musí průběžně vyřizovat všechny věci, ne pouze ty, které jsou pro něj prioritní, ale také musí vykonávat svoji činnost v takové kvalitě, která je dostačující pro dodržení zákonnosti a odbornosti, ale zároveň dochází k vyřízení věci v přiměřeném čase.[68]

2.3. Působnost státního zastupitelství

Působnost státního zastupitelství, nebo také rozsah oprávnění užívat svoji pravomoc, je upravena v § 4 ZSZ a v § 5 ZSZ. Příslušná ustanovení zákona o státním zastupitelství říkají, že státní zastupitelství je orgánem veřejné žaloby v trestním řízení a plní ty úkoly, které vyplývají z trestního řádu, nestanoví-li nařízení o zřízení Úřadu evropského veřejného žalobce jinak (§ 4 odst. 1 písm. a) ZSZ), čímž je těžiště činnosti státního zástupce upraveno odkazem na trestní řád. Do působnosti státního zástupce patří zejména zabezpečení trestního stíhání osob, které spáchaly trestný čin, dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení, ale také podání obžaloby a účast státního zástupce na řízení před soudem. Z toho plyne, že státní zástupce je v přípravném trestním řízení oprávněn vydávat závazné pokyny k vyšetřování, případně provést určitý úkon či celé vyšetřování (§ 174 TŘ). Státní zástupce má také zajistit, aby nebyl nikdo stíhán bez důvodu. K tomu má řadu nástrojů - policejní orgány jsou povinny zasílat státnímu zástupci opisy některých protokolů a rozhodnutí, dále žádají státního zástupce o souhlas k provedení některých úkonů, případně jsou povinni po provedení neodkladných úkonů státního zástupce o úkonech informovat a poté postupovat dle jeho pokynů, dále je to trestní řád, který taxativně stanoví úkony, které může vykonávat či o nich rozhodovat výlučně státní zástupce (§ 175 TŘ). Pouze státní zástupce může podat obžalobu (§ 176 a násl. TŘ), sjednat s obviněným dohodu o vině a trestu a soudu dát návrh dohody o vině a trestu na schválení (§ 175 odst. 1 písm. c) TŘ), nebo může podat návrh na potrestání (§ 179c odst. 2 písm. a) TŘ).[69]

Ustanovení § 4 odst. 1 písm. b) ZSZ upravuje, že mezi činnosti státního zástupce také patří dozor nad dodržováním právních předpisů tam, kde dochází k omezování osobní svobody,

---

67 Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu 12 Ksz 2/2015-78 ze dne 10. 11. 2015.

68 Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu 12 Ksz 8/2018-146 ze dne 06. 02. 2019.

69 NOVOTNÝ, František. Trestní právo procesní. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-677-4, str. 59 až 61.

a to mimo jiné ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, v místě výkonu ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy.

Státní zástupce působí také v jiném než trestním řízení, a to zejména v řízení civilním (§ 4 odst. 1 písm. c) ZSZ). Státní zástupce může podat v taxativně vyjmenovaných věcech návrh na zahájení řízení před soudem nebo vstoupit do již zahájeného řízení jako účastník, a to v roli orgánu, který chrání veřejný zájem, a to zejména z hlediska zachování zákonnosti a ochrany právního postavení konkrétních subjektů (§ 5 ZSZ), jak již bylo zmíněno v první podkapitole druhé kapitoly.[70] Působnost státního zástupce v civilním řízení upravuje občanský soudní řád a zákon o zvláštních řízeních soudních – konkrétně ustanovení § 35 OSŘ, které odkazuje na § 8 ZŘS, § 79 ZVR a § 9 IZ.[71]

Ustanovení § 4 odst. 1 písm. d) ZSZ konstatuje, že státní zastupitelství vykonává další úkoly, stanoví-li tak zvláštní zákon. Jedná se o zákon č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností a o změně dalších předpisů a novelu zákona o státním zastupitelství č. 310/2002 Sb., kterou bylo zřízeno při Nejvyšším státním zastupitelství Kolegium na úseku ochrany utajovaných skutečností (dále jen „Kolegium“). Kolegium je nezávislý orgán určený k rozhodování o opravných prostředcích směřujících proti rozhodnutím ředitele Národního bezpečnostního úřadu o zamítnutí stížností v určitých případech. Přezkum Kolegia byl na základě nálezu Ústavního soudu ČR nahrazen přezkumem v rámci správního soudnictví, a to z důvodu nedostatku nezávislosti a nestrannosti Kolegia a jeho členů. Nyní, po zrušení § 7a ZSZ, které upravovalo postavení Kolegia a jeho členů, ale také vztah k Nejvyššímu státnímu zastupitelství, již není žádný zvláštní zákon, na který by se ustanovení § 4 odst. 1 písm. d) ZSZ vztahovalo.[72]

Státní zastupitelství se také podílí na prevenci kriminality (dle zákona o státním zastupitelství) a poskytování pomoci obětem trestných činů (dle zákona o obětech trestných činů[73]), a to v souladu se svou zákonem stanovenou působností (§ 4 odst. 2 ZSZ).

---

70 SUCHÁNEK, R. In PAVLÍČEK, Václav. Ústavní právo a státověda. Praha: Leges, 2011. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-90-5, str. 917.

71 SVOBODA, Karel. Občanský soudní řád: komentář. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-673-9, str. 168 až 169.

72 RŮŽIČKA, Miroslav; VONDRUŠKA, František. Zákon o státním zastupitelství s komentářem a judikaturou. 1. vyd. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-25-7. str. 25.

73 Zákon č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (dále jen „zákon o obětech trestných činů“).

2.4. Zásady uplatňované při činnosti státního zastupitelství

Základní zásady trestního řízení jsou upraveny především v ustanovení § 2 TŘ. Jedná se o *„vůdčí právní ideje, jimž toto vůdčí postavení přiznává zákon“*.[74] Na těchto zásadách je vybudována organizace českého trestního řízení a postup orgánů činných v trestním řízení, tyto zásady ale také vymezují určitá práva a povinnosti subjektů trestního řízení. Zásady se uplatňují v průběhu trestního řízení v různé míře, ale vzájemně se podporují a doplňují.[75] Pro činnost státního zastupitelství jsou některé zásady stěžejní.

Z čl. 8 odst. 2 LZPS a z § 2 odst. 1 TŘ vyplývá zásada stíhání jen ze zákonných důvodů. Je zde uvedeno, že nikdo nemůže být stíhán z jiných než ze zákonných důvodů a způsobem, který stanoví trestní řád. Tato zásada poskytuje občanům právní jistotu. Také je prostřednictvím této zásady vyjádřeno, že zásada řádného procesu je nadřazena zjištění skutkového stavu věci, tzv. materiální pravdy.[76] Státní zastupitelství je tak při výkonu své činnosti povinno užívat pouze ty prostředky, které mu poskytuje zákon, a dbá na to, aby trestní stíhání a další řízení bylo v souladu se zákonem.

Na činnost státního zastupitelství se vztahuje zásada presumpce neviny (čl. 40 odst. 2 LZPS a § 2 odst. 2 TŘ). Vyjadřuje předpoklad, že každý, proti kterému je vedeno trestní stíhání, je považován za nevinného, a to tehdy, není-li pravomocným odsuzujícím rozsudkem vyslovena vina. Je tedy třeba ke každému trestně stíhanému přistupovat s předpokladem neviny.[77]

Další stěžejní zásadou pro činnost státního zastupitelství je zásada rychlosti řízení. Ta vyplývá z čl. 38 odst. 2 LZPS, ale také z § 2 odst. 4 TŘ. Dle zásady rychlosti (ale také účelnosti) musí orgán činný v trestním řízení projednávat trestní věci rychle bez zbytečných průtahů. Prioritu v rámci zásady rychlosti mají věci vazební, a věci, ve kterých byl zajištěn majetek, je-li to vzhledem k hodnotě a povaze majetku potřeba. Pro státní zástupce to znamená postupovat nejvhodnějším postupem, důsledně a urychleně, ale zároveň respektovat základní lidská práva a svobody.[78]

Státní zastupitelství je také ovlivněno zásadou spolupráce se zájmovými sdružení občanů (§ 2 odst. 7 TŘ), tedy s odborovými organizacemi, s organizacemi zaměstnavatelů nebo jinými

---

74 CÍSAŘOVÁ, Dagmar a GŘIVNA, Tomáš. In FENYK, Jaroslav, Tomáš GŘIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. Trestní právo procesní. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8, str. 86.

75 NOVOTNÝ, František. Trestní právo procesní. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-677-4, str. 29.

76 NOVOTNÝ, František. Trestní právo procesní. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-677-4, str. 32 až 33.

77 OTOUPALÍKOVÁ, Jana. In NEDOROST, Libor. Státní zastupitelství: historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-34-3, str. 111.

78 FENYK, Jaroslav. Veřejná žaloba. Praha: Institut ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2001, str. 159.

občanskými sdruženími, s církvemi nebo jinými náboženskými společnostmi a právnickými osobami, jejichž předmět činnosti má charitativní charakter. Zájmová sdružení občanů poskytují záruky za chování obviněného, u kterého bylo podmíněně zastaveno trestní stíhání, také ručí za převýchovu odsouzeného nebo poskytují záruku za vazbu.[79]

Právo státu na potrestání pachatele je vyjádřeno v zásadě oficiality, která stanoví, že orgány činné v trestním řízení mají povinnost postupovat z úřední povinnosti (*ex officio* nebo *ex offo*). Zásada oficiality je zakotvena v § 2 odst. 4 TŘ. Státní zástupce musí úkony, ke kterým je ze zákona oprávněn, činit z vlastní iniciativy, bez návrhů a zároveň dbát na to, aby při jejich realizaci byla šetřena práva a svobody dotčených osob. To vše bez zbytečných průtahů.[80]

Státní zástupce je povinen stíhat všechny trestné činy, o kterých se dozví, pokud zákon, přímo použitelný předpis Evropské unie či vyhlášená mezinárodní smlouva, která Českou republiku zavazuje, nestanoví něco jiného. Jedná se o zásadu legality, uvedenou v § 2 odst. 3 TŘ, jejíž cílem je prosadit stíhání všech trestných činů, pokud jsou pro stíhání splněny zákonné předpoklady. Zásada oportunity stanovuje výjimky ze zásady legality, tj. stanovuje situace, kdy trestné činy nelze stíhat (např. z důvodu nepřípustnosti trestního stíhání), případy, kdy trestné činy mohou, ale nemusí být stíhány (např. odložení věci státním zástupcem) a samostatným případem je pak dočasné odložení trestního stíhání.[81]

Obžalovací zásada je vyjádřena v ustanovení § 2 odst. 8 TŘ. Veřejnou žalobu v řízení před soudem zastupuje státní zástupce. Trestní stíhání před soudy je možné na základě obžaloby, návrhu na potrestání nebo návrhu na schválení dohody o vině a tresu, které podává státní zástupce. Zásada obžalovací je v trestním řádu promítnuta také do situace, že státní zástupce je oprávněn vzít podanou žalobu zpět. Ze zásady obžalovací plyne i skutečnost, že v řízení před soudem je přítomnost státního zástupce povinná. Obžalovací princip ovlivňuje charakter soudního řízení, a to především při provádění dokazování, kdy strany aktivně do jeho průběhu zasahují.[82]

Ustanovení § 2 odst. 5 TŘ konkretizuje zásadu oficiality a legality zásadou vyhledávací a zásadou zjištění skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti. Orgány činné v trestním řízení mají povinnost zjišťovat všechny pro trestní řízení důležité skutečnosti, a to bez ohledu, zda jsou ku prospěchu či neprospěchu obviněného. Státní zástupce je povinen dokazovat

---

79 NOVOTNÝ, František. Trestní právo procesní. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-677-4, str. 35 až 36.

80 KUCHTA, Josef. In ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUCHTA. Trestní právo procesní. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, str. 167.

81 NOVOTNÝ, František. Trestní právo procesní. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-677-4, str. 39 až 40.

82 NOVOTNÝ, František. Trestní právo procesní. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-677-4, str. 40 až 41.

vinu obžalovaného, a to ve spolupráci s policejním orgánem, který v přípravném řízení vyhledává důkazy, jejichž provedení by mělo proběhnout před soudem. Důkazy, zajištěné v přípravném řízení, by měly být podkladem obžaloby.[83]

Ze zásady volného hodnocení důkazů vychází činnost všech orgánů činných v trestním řízení a je vyjádřena v § 2 odst. 6 TŘ. Orgány činné v trestním řízení dle této zásady hodnotí důkazy dle svého přesvědčení, které je založeno na pečlivém zvážení všech okolností případu. Neexistují zákonná pravidla pro určení síly jednotlivých důkazů ani pro učení míry potřebných důkazů. Není však dovolena libovůle v hodnocení důkazů - přesvědčení hodnotícího musí být podložené důkazy a hodnocení důkazů musí být hodnotitelem odůvodněno.

V rámci činnosti státních zástupců musí být dodržena zásada přiměřenosti. Orgány činné v trestním řízení jsou povinny postupovat v trestním řízení tak, aby co nejméně zasahovaly do základních práv a svobod občana, a to nejen obviněných, ale také svědků, poškozených a dalších, kterých se trestní řízení týká. [84]

Zásada objektivní pravdy, vyjádřená v § 2 odst. 5 TŘ, vyjadřuje snahu zajistit, aby všechny zjištěné okolnosti trestného činu odpovídali skutečnosti objektivní, tedy takové, která se v minulosti skutečně stala. Proces zjišťování objektivní pravdy se zaměřuje na skutkové okolnosti trestného činu, na osobu pachatele, na jeho konání, následky a příčinnou souvislost mezi nimi, v neposlední řadě také na subjektivní vztah pachatele ke spáchání trestného činu a na skutečnosti, které mu spáchání umožnily, nebo jej ke spáchání dovedly. Zjištění objektivní pravdy je velmi složitý proces, nicméně je pro státní zástupce zjištění objektivní pravdy stěžejní.[85]

Mezi další zásady činnosti státního zastupitelství patři zásady uvedené v zákoně o státním zastupitelství. Mimo výše uvedené se jedná o zásady odbornosti, účinnosti a nestrannosti (§ 2 odst. 2 ZSZ). Pro činnost státního zastupitelství je také nezbytná nezávislost (§ 3 odst. 1 ZSZ) a činnost státního zastupitelství ovlivňuje také její hierarchický charakter a jednotnost.

---

83 KUCHTA, Josef. In ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUCHTA. Trestní právo procesní. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, str. 170.

84 OTOUPALÍKOVÁ, Jana. In NEDOROST, Libor. Státní zastupitelství: historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-34-3, str. 112 - 114.

85 OTOUPALÍKOVÁ, Jana. In NEDOROST, Libor. Státní zastupitelství: historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-34-3, str. 119.

3. Trestní řízení

3.1. Předsoudní a soudní fáze trestního řízení

Trestní řízení je definováno trestním řádem v ustanovení § 12 odst. 10. Rozumí se jím řízení dle trestního řádu a zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.

Trestní řízení je možné rozdělit na dvě základní fáze. Jedná se o fázi předsoudní a fázi soudní. V předsoudní fázi trestního řízení jde zejména o kvalifikovanou přípravu konkrétní trestní věci konkrétního podezřelého či obviněného, a to tak, aby daná věc obstála u soudu. Předsoudní fáze tedy slouží k zajištění toho, aby se k soudu dostaly pouze ty případy, které před soud patří. Konkrétně se jedná o převážně neprocesní postup před zahájením úkonů trestního řízení, přípravné řízení, které je samotné rozdělené na fázi prověřování a fázi vyšetřování, a řízení po zrušení rozhodnutí nálezem Ústavního soudu ČR. Předsoudní fáze má tři formy, zaprvé se může jednat o standardní přípravné řízení, zadruhé o přípravné řízení rozšířené, týkající se některých trestných činů, kdy policejní orgán důkazy nejen vyhledává, ale i provádí, a třetí formou je přípravné řízení zkrácené, ke kterému se přistupuje zejména ve flagrantních věcech.

Soudní fáze trestního řízení tvoří podstatu trestního řízení. Cílem této fáze je meritorní rozhodnutí v konkrétní věci, případně zajištění výkonu přijatého rozhodnutí ve věci. O věci, která se dostane před soud, je nutné kvalifikovaně jednat, rozhodnout, řízení náležitě skončit a v některých případech i rozhodnutí vykonat.[86]

Vztah mezi předsoudní a soudní fází rozděluje teorie do tří koncepcí. Zaprvé se jedná o koncepci, která považuje za těžiště řízení a rozhodování přípravné řízení, v druhé koncepci je těžištěm řízení a dokazování hlavní líčení, zatímco přípravné řízení má slabé postavení, kdy je žalobci umožněno pouze rozhodnout o podání obžaloby. V třetím případě jde o koncepci, kdy je těžištěm dokazování a rozhodování hlavní líčení, ale relativně silné postavení zaujímá i přípravné řízení, které je však považováno za pomocnou fázi řízení vůči hlavnímu líčení. Jak již bylo uvedeno v sedmé podkapitole první kapitoly, zatímco před rokem 1989 bylo dominantní přípravné řízení, tedy fáze předsoudní, novelou trestního řádu č. 265/2001 Sb. z roku 2001[87] došlo k posílení fáze řízení před soudem, zejména hlavního líčení, a to právě na úkor přípravného řízení. Došlo tak k přiblížení se k pojetí, že za těžiště dokazování a rozhodování je považováno hlavní líčení, zatímco přípravné řízení je považováno za slabé. Jak také bylo

[86] ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUCHTA. Trestní právo procesní. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, str. 454 až 455.

[87] Zákon č. 265/2001 Sb. - Zákon, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

zmíněno v kapitole upravující zásady trestního řízení, v předsoudní a soudní fázi trestního řízení dochází k rozdílnému uplatňování základních zásad trestního řízení.[88]

3.2. Základní stádia trestního řízení

Trestní řízení je kromě fází možné rozdělit i do několika stádií, o kterých se velmi stručně zmíním. Jedná se o přípravné řízení, předběžné projednání obžaloby, hlavní líčení, opravné řízení a řízení vykonávací.[89]

V přípravném řízení je cílem zejména zjistit, zda je důvodné podezření, že byl spáchán trestný čin konkrétní osobou, a zda má být podána obžaloba (případně návrh na potrestání), tedy jestli má být věc předána soudu. V přípravném řízení se shromažďují podklady a důkazy, které dokazují, že byl konkrétní trestný čin spáchán a že jej spáchala konkrétní osoba, nebo důkazy, které takové tvrzení vyvracejí. Cílem je tak zabránit nedůvodnému postavení obviněného před soud, a pokud k předání věci soudu dojde, je cílem také usnadnění provedení hlavního líčení. Přípravné řízení je neveřejné, nepřímé a většinou písemné. Končí podáním obžaloby či zastavením trestního stíhání, postoupením věci, podmíněným zastavením trestního stíhání, podmíněným odložením návrhu na potrestání, schválením narovnání, návrhem na schválení dohody o vině a trestu a v případě mladistvých odstoupením od trestního stíhání.[90]

Fakultativním stádiem trestního řízení je předběžné projednání obžaloby. Předběžné projednání obžaloby může nastat po podání obžaloby (ale lze předběžně projednat i návrh na schválení dohody o vině a trestu dle § 314o odst. 1 písm. c) TŘ). Po podání obžaloby je soud povinen postupovat z úřední povinnosti tak, aby věc směřovala k rozhodnutí věci bez zbytečných průtahů. Podanou obžalobu předseda senátu přezkoumá a posoudí, zda je nutné obžalobu předběžně projednat v zasedání senátu, nebo zda nařídí hlavní líčení. Samosoudce obžalobu a návrh na potrestání předběžně neprojednává (§ 314c odst. 1 TŘ). Předběžné projednání obžaloby má funkci verifikační, to znamená, že je přezkoumávána obžaloba, zda je pro další řízení spolehlivým podkladem (např. zda nedošlo v přípravném řízení k procesním vadám, které by nebylo možné zhojit v řízení před soudem). Soud však nerozhoduje o vině obviněného. Také má funkci odklonnou - soud má možnost rozhodnout věc tzv. odklonem. Může trestní stíhání podmíněně zastavit, schválit narovnání či odstoupit od trestního stíhání mladistvého. Předběžné

[88] ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUCHTA. Trestní právo procesní. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, str. 456.

[89] ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUCHTA. Trestní právo procesní. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, str. 452.

[90] FENYK, Jaroslav a PROVAZNÍK, Jan. In FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 477 až 480.

projednání obžaloby může soud také nařídit v tom případě, že by považoval za vhodné sjednání dohody o vině a trestu podle § 186 písm. g) TŘ.[91]

Hlavní líčení je stěžejním stádiem trestního řízení, a to proto, že jsou v něm rozhodovány meritorní otázky, tedy otázka viny a trestu, otázka ochranného opatření ve smyslu TZ, případně otázka opatření ve smyslu ZSVM. V rámci hlavního líčení by měl být naplněn účel samotného trestního řízení, tj. zjištění trestných činů a potrestání pachatelů. Předmětem hlavního líčení je rozhodnutí o obžalobě (případně o návrhu na potrestání), kde je vymezena osoba obžalovaného a skutek, pro který je stíhána. Hlavní líčení je také základem a vrcholem dokazování. Probíhá podle striktně stanovených pravidel, aby byl dodržen řádný zákonný proces. Nejedná se však o obligatorní stádium soudního řízení, jelikož může soud o obžalobě rozhodnout i bez provedení hlavního líčení, a to po předběžném projednání obžaloby, kdy rozhodne některým ze způsobů uvedených v § 188 odst. 1, 2 TŘ, dále může rozhodnout mimo hlavní líčení podle § 231 TŘ, nebo vydá trestní příkaz (§ 314e TŘ a § 314f TŘ). Protože je v českém právním systému hlavní líčení považováno za nejdůležitější součást trestního řízení, uplatňují se v jeho rámci všechny obecné procesní zásady odpovídající významu hlavního líčení a otázek v něm řešených. Jedná se mimo jiné o zásadu obžalovací, zásadu oficiality, veřejnosti a další, o kterých je podrobněji psáno ve čtvrté podkapitole druhé kapitoly.[92]

Čtvrtým stádiem trestního řízení je opravné řízení, které má zvýšit záruku zákonnosti a spravedlnosti rozhodnutí vydaných orgány činnými v trestním řízení. Jedná se o stádium fakultativní. Kvalifikovaný orgán vyššího stupně přezkoumává na základě opravného prostředku zákonnost a odůvodněnost napadeného rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení nižšího stupně, ale také kontroluje jeho postup v rámci řízení, který předcházel rozhodnutí, proti kterému je podán opravný prostředek. Výsledkem je pak potvrzení napadeného rozhodnutí, případně zrušení či jeho nahrazení rozhodnutím novým. Nesprávnost rozhodnutí může být spatřována ve vadách skutkových, ve vadách právních nebo ve vadách procesního postupu.[93] V českém právním řádu existují řádné opravné řízení a mimořádné opravné řízení, která se rozlišují dle toho, zda směřují proti pravomocnému či nepravomocnému rozhodnutí.

Řádný opravný prostředek lze podat, pokud konkrétní rozhodnutí nenabylo právní moci. Jeden z opravných prostředků je odvolání, kterým lze napadnout každý rozsudek soudu prvního stupně (§ 245 odst. 1 TŘ). Stížnost je opravným prostředkem proti usnesení (§ 141 odst. 1 TŘ).

---

91 GŘIVNA, Tomáš. In FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 514 až 515.

92 PÚRY, František. In FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 523 až 527.

93 PÚRY, František. In FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 583 až 585.

Stížností lze napadnout jakékoliv usnesení policejního orgánu. Proti usnesení státního zástupce a soudu lze podat stížnost, jen pokud to zákon připouští a jestliže je rozhodováno v prvním stupni (§ 141 odst. 2 TŘ). Odpor je možné podat pouze proti trestnímu příkazu (§ 314g odst. 1 TŘ).[94]

Mimořádné opravné řízení se vyznačuje tím, že je mimořádný opravný prostředek podáván proti již pravomocnému rozhodnutí a o mimořádných opravných prostředcích rozhoduje výlučně soud. Mezi mimořádné opravné prostředky spadá dovolání, stížnost pro porušení zákona a obnova řízení. Dovolání lze podat za účelem nápravy taxativně vyjmenovaných procesních či hmotněprávních vad nebo k přezkoumání uloženého trestu odnětí svobody na doživotí. Může jej podat pouze obviněný nebo nejvyšší státní zástupce, a to proti rozhodnutí soudu ve věci samé (§ 265a a násl. TŘ). Stížnost pro porušení zákona je možné podat pro nápravu právních vad rozhodnutí nebo proti vadnému postupu řízení, které napadenému rozhodnutí předcházelo. Podává ji ministr spravedlnosti proti jakémukoliv rozhodnutí soudu nebo státního zástupce, které nabylo právní moci, ne však proti rozhodnutí o dovolání nebo o stížnosti pro porušení zákona (§ 266 a násl. TŘ). Obnova řízení slouží zejména v situacích, kdy je třeba odstranit nedostatky skutkového zjištění, pokud důvody zjištěných nedostatků vyšly najevo po právní moci rozhodnutí a jedná se o nové skutečnosti nebo nové důkazy (§ 277 a násl. TŘ). Návrh na povolení obnovy řízení mohou podat osoby uvedené v ustanovení § 280 TŘ.[95]

Vykonávací řízení je stádium, které přichází na řadu tehdy, bylo-li v předchozích stádiích orgány činnými v trestním řízení vydáno rozhodnutí, které je třeba vykonat, tedy uskutečnit obsah tohoto rozhodnutí, a to zpravidla v případě, že nebylo plněno dobrovolně. Jedná se tak o stádium fakultativní. Rozhodnutí vykonává či výkon zařizuje orgán činný v trestním řízení, který ve věci rozhodnul, a to z úřední povinnosti. Vykonávací řízení se tak nevztahuje na rozhodnutí vydané pouze soudy, ale i jinými orgány činnými v trestním řízení, například státními zástupci v případě uložení pořádkové pokuty. Dle Kalvodové je význam vykonávacího řízení dán nejen jeho samotným účelem, ale i účelem trestního řízení jako celku.[96]

---

94 ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUCHTA. Trestní právo procesní. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, str. 462.

95 PÚRY, František. In FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 598 až 599.

96 KALVODOVÁ, Věra. In ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUCHTA. Trestní právo procesní. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, str. 895.

4. Státní zástupce v řízení před soudem

V předchozí kapitole bylo uvedeno, že se trestní řízení dělí na řízení přípravné a řízení soudní. Přípravné řízení je část trestního řízení, která je započata sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně přecházejí. Pokud tyto úkony nebyly provedeny, jedná se o úsek začínající zahájením trestního stíhání. Přípravné řízení je možné ukončit podáním obžaloby, návrhu na schválení dohody o vině a trestu, postoupením věci jinému orgánu, zastavením trestního stíhání či rozhodnutím nebo vznikem jiné skutečnosti, která má účinky zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby, nebo do jiného rozhodnutí, které ukončuje přípravné řízení, zahrnující objasňování a prověřování skutečností, které nasvědčují spáchání trestného činu, a vyšetřování (§ 12 odst. 10 TŘ). Účelem přípravného řízení je zjistit trestné činy, odhalit pachatele, provést neodkladné a neopakovatelné úkony, vyhledat a případně provést důkazy a opatřit podklady nutné pro hlavní líčení.[97] Vrcholem přípravného řízení je podání obžaloby. Ve zkráceném přípravném řízení, což je přípravné řízení, v rámci kterého jsou řešeny méně závažné trestné činy, kdy byl pachatel přistižen při činu či bezprostředně poté, a zároveň jsou splněny předpoklady pro objasnění věci v rámci dnů, státní zástupce podává, pokud nedojde k odklonu, návrh na potrestání. Na základě návrhu na potrestání se koná zjednodušené řízení před samosoudcem (§ 314b a násl. TŘ).[98] Zároveň z ustanovení § 2 odst. 8 TŘ plyne, že trestní stíhání před soudem je možné pouze na základě obžaloby, návrhu na potrestání či návrhu na schválení dohody o prohlášení viny a přijetí trestu (dále jen "dohoda o vině a trestu"), k čemuž je oprávněn výhradně státní zástupce. Protože je ve všech výše zmíněných případech státní zástupce pánem sporu, tzv. dominus litis, a jedině na základě těchto úkonů může probíhat trestní stíhání před soudy, budu se těmto úkonům věnovat v následujících kapitolách podrobněji.

Fáze trestního řízení před soudem ale není obligatorní, ne vždy k ní tedy dojde. Ze Zprávy o činnosti státního zastupitelství za rok 2019[99] plyne, že v roce 2019 bylo sepsáno 213 106 záznamů o zahájení úkonů trestního řízení. V rámci vedených trestních řízení pak bylo vůči 77 677 osobám zahájeno trestní stíhání nebo jim bylo sděleno podezření ve zkráceném přípravném řízení. Na základě výsledků přípravného řízení pak byla na 70 894 osob podána obžaloba nebo návrh na potrestání, a na dalších 170 osob byl podán návrh na schválení dohody

[97] RŮŽIČKA, Miroslav. Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckova edice právní instituty. ISBN 80-7179-929-7, str. 381.

[98] RŮŽIČKA, Miroslav. Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckova edice právní instituty. ISBN 80-7179-929-7, str. 453 až 454.

[99] Ke dni 15. 06. 2021 se jedná o nejaktuálnější zprávu o činnosti státního zastupitelství.

o vině a trestu. Celkem tedy bylo v roce 2019 postaveno před soud 71 064 osob.[100] Z výše uvedeného plyne, že se do fáze trestního řízení před soudem dostala každá třetí trestní věc, u níž byly zahájeny úkony trestního řízení.

4.1. Obžaloba

Zásadním rozhodnutím v přípravném řízení je obžaloba. Jak plyne z ustanovení § 176 odst. 1 TŘ a zároveň čl. 80 Ústavy a ustanovení § 2 odst. 8 TŘ, kde je stanoveno, že státní zastupitelství zastupuje veřejnou žalobu v trestním řízení, podat obžalobu může pouze státní zástupce. Jsou-li splněny podmínky stanovené zákonem, státní zástupce je povinen obžalobu podat. To plyne ze zásady legality stanovené v § 2 odst. 3 TŘ. Protože české trestní právo nezná soukromou žalobu v trestním řízení, je obžaloba svěřena výhradně státním zástupcům. Trestní oznámení dle českého trestního práva nemá charakter nástroje k ochraně subjektivního práva osob, ale jedná se o formu účasti na prosazování veřejného zájmu na potírání kriminality, což plyne z usnesení Ústavního soudu ČR, sp. zn. III. ÚS 850/07.[101] V roce 2019 byla obžaloba podána v 37 614 případech, z celkových 70 894 věcí, které se dostaly před soud.[102]

Podle ustanovení § 7 ZSZ je příslušné k zastupování státu státní zastupitelství u toho soudu, u něhož dané státní zastupitelství působí, pokud právní předpis nestanoví jinak. Dle ustanovení § 12 JŽSZ vykonává dozor v přípravném trestním řízení státní zastupitelství, které je příslušné zastupovat veřejnou žalobu po podání obžaloby řízení v prvním stupni. Příslušnost státního zastupitelství je tak dána příslušností soudu dle ustanovení § 18 TŘ. Státní zástupce vyššího státního zastupitelství, než které u soudu působí, je příslušný k podání obžaloby a k jejímu zastupovaní jen tehdy, vykonával-li dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení a věc nepředal nižšímu státnímu zastupitelství (§ 179 odst. 1 TŘ).

Po skončení vyšetřování je státnímu zástupci policejním orgánem předložen spis s návrhem na podání obžaloby, kde je také seznam navrhovaných důkazů a odůvodnění, proč některé další důkazy nebyly provedeny. V této fázi musí být umožněno obviněnému a jeho obhájci prostudovat spis a učinit návrhy na doplnění vyšetřování, k čemuž jim musí být poskytnuta přiměřená doba. V opačném případě může obviněný žádat státního zástupce o přezkum postupu policejního orgánu. Návrh na doplnění vyšetřování může být označení skutečnosti, která má být zjištěna, nebo důkazního prostředku, který má být prošetřen, ale

[100] Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2019. In verejnazaloba.cz [online]. [cit. 2021-04-14]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/06/Zprava-o-cinnosti-SZ-za-rok-2019-textova-cast.pdf

[101] Usnesení Ústavního soudu České republiky sp. zn. III. ÚS 850/07 ze dne 11. 9. 2008.

[102] Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2019. In verejnazaloba.cz [online]. [cit. 2021-04-14]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/06/Zprava-o-cinnosti-SZ-za-rok-2019-textova-cast.pdf

obviněný může žádat i o doplnění vyšetřování obecně. Policejní orgán návrhu může, ale nemusí vyhovět. Pokud policejní orgán žádosti vyhoví, je pak povinen obviněnému opětovně umožnit prostudovat spis. Pokud obviněnému nevyhoví, je povinen své rozhodnutí odůvodnit v návrhu na podání obžaloby. Policejní orgán je také povinen učinit záznam o prostudování spisu obviněným či obhájcem, nebo o tom, že svého práva prostudovat spis nevyužili. Státní zástupce také kontroluje, zda byly splněny podmínky pro to, aby bylo vyšetřování skončeno.[103]

Státnímu zástupci předkládá policejní orgán návrh na podání obžaloby společně se spisem. Státní zástupce přezkoumá výše zmíněné skutečnosti, ale také to, zda byly objasněny skutečnosti, které jsou třeba pro rozhodnutí soudu, a zda je důvodné postavit obviněného před soud nebo jestli ve věci rozhodnout jinak. Dále zkoumá, zda není nutné odstranit vady řízení a jaké jsou výsledky přípravného řízení. Zjišťuje, jestli bylo vůči obviněnému řádně zahájeno trestní stíhání, zda policejní orgán postupoval v souladu se zákonem a jestli bylo zajištěno právo obviněného na obhajobu.[104]

Obžalobu může státní zástupce podat jen pro skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání (§ 176 odst. 2 TŘ). Totožnost skutku je však zachována v případě, že je zachována alespoň totožnost jednání nebo totožnost následku. Jednání nebo následek nemusí být popsán shodně, všechny popsané skutkové okolnosti se nemusí absolutně shodovat, postačí shoda částečná.[105] Nejvyšší soud ČR ve svém usnesení, sp. zn. 5 Tdo 411/2018, judikoval, že účinky zahájení trestního stíhání pro určitý trestný čin má i takové usnesení o zahájení trestního stíhání, v němž je totožný skutek, pro nějž je později pachatel odsouzen, odlišně právně kvalifikován jako jiný trestný čin.[106] Pokud by ale státní zástupce pojal podezření, že se obviněný dopustil dalšího skutku, může věc vrátit policejnímu orgánu ke sdělení nového obvinění a k doplnění vyšetřování. Pokud se státní zástupce rozhodne skutek jinak právně kvalifikovat, než jak byl skutek uveden ve sdělení obvinění či v upozornění policejního orgánu dle § 160 odst. 6 TŘ, není nutné policejnímu orgánu vracet spis, postačí pouze na tuto skutečnosti upozornit obviněného a obhájce, a tím jim umožnit podat návrh na doplnění vyšetřování.[107]

Trestní řád v ustanovení § 177 stanoví, jaké náležitosti musí obžaloba mít. Jedná se o označení státního zástupce a den sepsání obžaloby, jméno a příjmení obviněného, den a místo

---

103 OTOUPALÍKOVÁ, Jana a VĚTROVEC, Vladislav. In NEDOROST, Libor. Státní zastupitelství: historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-34-3, str. 197 až 198.

104 OTOUPALÍKOVÁ, Jana a VĚTROVEC, Vladislav. In NEDOROST, Libor. Státní zastupitelství: historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-34-3, str. 198.

105 ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUCHTA. Trestní právo procesní. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, str. 602 až 603.

106 Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 5 Tdo 411/2018 ze dne 25. 04. 2018.

107 MUSIL, Jan. In ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUCHTA. Trestní právo procesní. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, str. 542.

jeho narození, jeho zaměstnání a bydliště, popřípadě jiné údaje potřebné k tomu, aby nemohl být zaměněn s jinou osobou, jde-li o příslušníka ozbrojených sil nebo ozbrojeného sboru, uvede se též hodnost obviněného a útvar, jehož je příslušníkem. Dále je to žalobní návrh, v němž musí být přesně označen skutek, pro který je obviněný stíhán, s uvedením místa, času a způsobu jeho spáchání, popřípadě s uvedením jiných skutečností, pokud je jich třeba k tomu, aby skutek nemohl být zaměněn s jiným a aby bylo odůvodněno použití určité trestní sazby. Musí v ní být dále uvedeno, jaký trestný čin obžaloba v tomto skutku spatřuje, a to jeho zákonným pojmenováním, uvedením příslušného ustanovení zákonů a všech zákonných znaků, včetně těch, které odůvodňují určitou trestní sazbu. Také musí obsahovat návrh na uložení trestu s uvedením jeho druhu a výměry nebo návrh na upuštění od potrestání a odůvodnění žalovaného skutku s uvedením důkazů, o které se toto odůvodnění opírá, a seznam důkazů, jejichž provedení se v hlavním líčení navrhuje, jakož i právní úvahy, kterými se státní zástupce řídil při posuzování skutečností podle příslušných ustanovení zákona. Pokud jsou splněny zákonné podmínky, státní zástupce do obžaloby zahrne i návrh na uložení ochranného opatření dle § 178 odst. 1 TŘ.

Do obžaloby státní zástupce uvede ty důkazy, které provede před soudem. Má povinnost navrhovat pouze svědky, u kterých trvá na tom, aby byli v hlavním líčení osobně slyšeni. O podání obžaloby je státní zástupce povinen vyrozumět obviněného a obhájce, a pokud je obviněný ve vazbě, také věznici, kde obviněný vazbu vykonává.[108]

Státní zástupce může dle ustanovení § 182 TŘ vzít podanou obžalobu zpět, a to až do okamžiku, než se soud prvního stupně odebere k závěrečné poradě. Pokud se tomu tak děje, nejčastěji je to z důvodu nových skutečností, které zpochybní odůvodněnost žaloby či právní posouzení skutku. Státní zástupce může vzít bez omezení obžalobu zpět do zahájení hlavního líčení, poté už pouze s prohlášením obžalovaného, že netrvá na pokračování hlavního líčení. Vezme-li státní zástupce obžalobu zpět, věc se vrací zpět do přípravného řízení.[109]

4.2. Návrh na potrestání

Návrh na potrestání je jedním ze způsobů, jakým může státní zástupce ukončit zkrácené přípravné řízení. Zkrácené přípravné řízení slouží k rychlému policejnímu prošetření méně závažných skutků. Zkrácené přípravné řízení lze konat o trestných činech, o nichž přísluší konat řízení v prvním stupni okresnímu soudu a na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let, jestliže byl podezřelý přistižen při činu nebo bezprostředně

[108] OTOUPALÍKOVÁ, Jana a VĚTROVEC, Vladislav. In NEDOROST, Libor. Státní zastupitelství: historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-34-3, str. 199.

[109] FRYŠTÁK, Marek. In ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUCHTA. Trestní právo procesní. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, str. 542.

poté, nebo v průběhu prověřování trestního oznámení nebo jiného podnětu k trestnímu stíhání byly zjištěny skutečnosti, jinak odůvodňující zahájení trestního stíhání, a lze očekávat, že podezřelého bude možné ve lhůtě dvou týdnů postavit před soud (§ 179a odst. 1 TŘ). Zkrácené přípravné řízení nelze konat nebo v něm pokračovat, jestliže je dán důvod vazby a nejsou splněny podmínky pro předání zadrženého podezřelého spolu s návrhem na potrestání soudu, nebo jsou dány důvody pro konání společného řízení o dvou nebo více trestných činech, a alespoň o jednom z nich je třeba konat vyšetřování (§ 179f odst. 1 TŘ).

Pokud po skončeném zkráceném přípravném řízení policejní orgán nerozhodne o odložení věci, sepíše zprávu o výsledku vyšetřování, kterou předloží státnímu zástupci. Pokud státní zástupce koná přípravné řízení sám, zprávu o výsledku vyšetřování nevypracovává a rozhodne dle ustanovení § 179c odst. 2 TŘ.[110] Pokud neskončí zkrácené přípravné řízení ve lhůtě, je státní zástupce oprávněn lhůtu o 10 dnů prodloužit. Jinak nařídí příslušnému policejnímu orgánu zahájení trestního stíhání (§ 179f TŘ).

Rozhodne-li státní zástupce, že výsledky zkráceného přípravného řízení odůvodňují postavení podezřelého před soud, podá návrh na potrestání (§ 179c odst. 2 písm. a) TŘ). Návrh na potrestání má stejné náležitosti jako obžaloba, avšak s výjimkou odůvodnění. Stejně jako v případě obžaloby předkládá státní zástupce s návrhem všechny přílohy mající význam pro rozhodnutí soudu. V návrhu státní zástupce uvede svědky, na jejich osobním slyšení bude trvat a důkazy, které bude nutné provést.[111]

V roce 2019 byl podán návrh na potrestání častěji, než byla podána obžaloba. Návrh na potrestání byl podán v 37 614 případech, zatímco obžaloba pouze v 32 965 případech. Zkrácené přípravné řízení je tak převažující formou přípravného řízení.[112]

4.3. Dohoda o vině a trestu

Státní zástupce může po skončení vyšetřování (§ 175a odst. 1 TŘ) nebo v rámci zkráceného přípravného řízení (§ 179b odst. 5 TŘ) sjednat s obviněným dohodu o vině a trestu. Cílem dohody o vině a trestu je zjednodušení nehospodárného, formalizovaného a ne příliš efektivního trestního řízení. Sjednání dohody o vině a trestu by mělo méně zatěžovat soudy, je možné díky takové dohodě předejít zdlouhavému dokazování a zároveň uspokojit všechny strany

110 JELÍNEK, Jiří. In JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 5., aktualiz. vyd., V nakl. Linde 1. vyd. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-641-9, str. 478.

111 OTOUPALÍKOVÁ, Jana a VĚTROVEC, Vladislav. In NEDOROST, Libor. Státní zastupitelství: historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-34-3, str. 203.

112 Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2019. In verejnazaloba.cz [online]. [cit. 2021-04-14]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/06/Zprava-o-cinnosti-SZ-za-rok-2019-textova-cast.pdf

trestního řízení.[113] Dohoda o vině a trestu také může sloužit jako nástroj, díky kterému nebude docházet k sekundární viktimizaci oběti, kterou může způsobovat zdlouhavé trestní řízení.[114]

Dohadovací řízení má dvě fáze. První fáze je v řízení předsoudním, tedy v rámci zkráceného přípravného řízení nebo v rámci vyšetřování. V této fázi sjednává státní zástupce s obviněným konkrétní dohodu. Druhá fáze je v rámci řízení před soudem, kdy soud uzavřenou dohodu schvaluje, případně rozhoduje o opravných prostředcích.[115]

Jednání o dohodě o vině a trestu může být z iniciativy státního zástupce nebo obviněného, musí však být splněny zákonem stanovené podmínky. Výsledky vyšetřování musí prokázat, že se skutek stal, že jej spáchal obviněný a že je daný skutek trestným činem (§ 175a TŘ). Je nutné, aby obviněný prohlásil, že skutek, pro který je stíhán, skutečně spáchal a o pravdivosti prohlášení nesmí existovat důvodné pochybnosti (§ 175a odst. 3 TŘ).[116] Dohodu o vině a trestu nelze uzavřít v případě řízení proti uprchlému (§ 175a odst. 8 TŘ) a v případě osoby mladší 18 let (§ 63 ZSVM).

Pokud se státní zástupce rozhodne pro sjednání dohody o vině a trestu, předvolá obviněného a vyrozumí obhájce obviněného a poškozeného, který se výslovně nevzdal procesních práv poškozeného (§ 175a odst. 2 TŘ). Poškozený musí být též vyrozuměn o možnosti uplatnit nejpozději při prvním jednání o dohodě o vině a trestu nárok na náhradu škody či nemajetkové újmy v penězích, jež mu byla trestným činem způsobena, nebo na vydání bezdůvodného obohacení, které bylo získáno na jeho úkor (§ 175a odst. 2 TŘ). Poškozený jednání nemusí být přítomen, ale státní zástupce je povinen dbát na jeho zájmy dle ustanovení § 175a odst. 5 TŘ. Jedná-li se o případ nutné obhajoby, musí být sjednávání dohody přítomen i obhájce obviněného (§ 175a odst. 3 TŘ). Odmítne-li obviněný jednat o dohodě o vině a trestu, státní zástupce o tomto sepíše záznam a pokračuje ve standardním vyšetřování. Pokud se koná trestní řízení o skutku, kde je více obviněných či účastníků, je možné sjednání dohody o vině a trestu spojit do jednoho řízení.[117]

Základem sjednávání dohody o vině a trestu je dohadování sankce. Trest musí být dohodnut tak, aby výrok o trestu mohl být převzat soudem, tedy ve stejném rozsahu jako

---

113 Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. In mvcr.cz [online]. [cit. 2021-04-03]. Dostupné z: https://www.mvcr.cz/clanek/dohody-o-vine-a-trestu-jako-forma-konsenzualniho-trestniho-rizeni.aspx

114 KOCINA, Jan. Velká novela trestních předpisů: Aktuální otázky dohody o vině a trestu. Bulletin advokacie 11/2020, str. 17.

115 ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUCHTA. Trestní právo procesní. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, str. 756.

116 FENYK, Jaroslav. In FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 505.

117 ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUCHTA. Trestní právo procesní. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, str. 757.

v odsuzujícím rozsudku. Trest je tedy nutné sjednat tak, aby byly dodrženy zásady trestního práva, zejména aby byla výměra a druh trestu zákonný a přiměřený, a to s přihlédnutím ke spáchanému trestnému činu a osobě pachatele. Zákon nevylučuje, aby se státní zástupce a obviněný dohodli i na upuštění od potrestání. Vedle trestu je také možné uložit ochranné opatření.[118]

Trestní řád v ustanovení § 175 odst. 6 stanoví, jaké náležitosti musí dohoda o vině a trestu obsahovat. Dojde-li ke sjednání dohody o vině a trestu, státní zástupce doručí opis dohody obviněnému, obhájci a případně poškozenému, který včas a řádně uplatnil své nároky (§ 43 odst. 3 TŘ). Poté státní zástupce podá soudu návrh na schválení dohody o vině a trestu, a to v rozsahu, v jakém byla dohoda sjednána. Dohodu o vině a trestu připojí k návrhu, společně s písemnostmi, které mají pro soudní řízení a rozhodnutí význam (§ 175b TŘ). Tímto se věc dostává do řízení před soudem. Nicméně státní zástupce je oprávněn až do schválení dohody od návrhu na uzavření dohody odstoupit.[119] Takové právo má i obviněný, což judikoval Ústavní soud ČR Nálezem sp. zn. I. ÚS 1860/19. Dle daného rozhodnutí může obviněný od dohody o vině a trestu odstoupit, a to až do doby, než se soud, schvalující dohodu, odebere k závěrečné debatě. V takovém případě soud nemůže schválit dohodu o vině a trestu, naopak věc vrátí státnímu zástupci k došetření podle § 314r odst. 2 TŘ.[120]

Dostane-li se dohoda o vině a trestu před soud, nastává tak druhá fáze řízení o schválení dohody o vině a trestu. Jedná se o fázi, kdy dohoda má být soudem schválena, a kdy je úloha státního zástupce oproti fázi předsoudní méně významná. Státní zástupce může soudu navrhnout předběžné projednání obžaloby dle ustanovení § 185 odst. 1 TŘ. Nařídí-li soud předběžné projednání obžaloby, může si vyžádat stanovisko k uzavření dohody o vině a trestu. Soud pak může o dohodě rozhodnout tak, že nařídí veřejné zasedání k rozhodnutí o návrhu na schválení dohody o vině a trestu, kde musí být státní zástupce přítomen. Státní zástupce poté přednese návrh na schválení dohody o vině a trestu, po kterém se může obviněný, potažmo i poškozený, vyjádřit. Soud může také rozhodnout o odmítnutí návrhu, kdy se po právní moci rozhodnutí soudu věc vrací do přípravného řízení. Také může dojít k situaci, kdy soud dohodu neschválí, a to ze zákonných důvodů, stanovených v ustanovení § 314r odst. 2 TŘ. Dojde-li však ke schválení dohody, má po nabytí právní moci účinky totožné jako u odsuzujícího rozsudku.[121]

---

118 ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUCHTA. Trestní právo procesní. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, str. 758.

119 ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUCHTA. Trestní právo procesní. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, str. 758 až 759.

120 Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. I. ÚS 1860/19 ze dne 04. 02. 2020.

121 ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUCHTA. Trestní právo procesní. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, str. 760 až 761.

I v případě sjednávání dohody o vině a trestu je možné podat opravný prostředek. Státní zástupce může podat v řízení před soudem stížnost proti rozhodnutí učiněnému v zasedání o předběžném projednání návrhu dle ustanovení § 314p odst. 3 písm. b) až f) a odst. 4 TŘ, nebo proti rozhodnutí dle § 314r odst. 5 TŘ. Odvolat se státní zástupce může proti rozsudku, avšak v omezené míře. Podat odvolání je státní zástupce oprávněn pouze tehdy, když rozsudek není v souladu s dohodou o vině a trestu, kterou ke schválení státní zástupce navrhl (§ 245 odst. 1 TŘ).[122]

Současná právní úprava dohody o vině a trestu byla novelizována novelou trestního řádu č. 333/2020 Sb.[123] Novela přinesla to, že předseda senátu spolu s doručením opisu obžaloby upozorní obžalovaného, že má právo se ve stanovené lhůtě vyjádřit ke skutečnostem uvedeným v obžalobě, zejména může uvést, zda se cítí být nevinen nebo vinen spácháním skutku anebo některého ze skutků uvedených v obžalobě a z jakých důvodů, jestli má zájem uzavřít se státním zástupcem dohodu o vině a trestu nebo zda chce v hlavním líčení prohlásit svou vinu, zda souhlasí s popisem skutku a jeho právní kvalifikací a s navrženým trestem, případně ochranným opatřením, a které skutečnosti považuje za nesporné (§ 196 odst. 2 TŘ).

Účelem výše uvedeného ustanovení dle mého názoru je, aby předseda senátu učinil potřebné kroky k tomu, aby byla dohoda o vině a trestu uzavřena pokud možno před zahájením hlavního líčení, čímž by bylo trestní řízení před soudem výrazně urychleno. Pokud by takto došlo k uzavření dohody, tedy že by se obžalovaný na základě výše uvedené výzvy vyjádřil ve smyslu, že chce uzavřít dohodu o vině a trestu, předseda senátu by vyjádření zaslal státnímu zástupci, který by souhlasil, dohodu o vině a trestu by uzavřeli a předseda senátu by uzavřenou dohodu ve veřejném zasedání schválil, byl by takový postup téměř ideální.

Nicméně ustanovení § 206b TŘ stanoví, že navrhnout sjednání dohody o vině a trestu lze i po zahájení hlavního líčení (této problematice se budu věnovat podrobněji v podkapitole upravující zahájení hlavního líčení). Po zahájení hlavního líčení musí předseda senátu, má-li za to, že by bylo vhodné sjednání dohody o vině a trestu, o možnosti takového postupu a jeho důsledcích obžalovaného poučit. Dále zjistí stanovisko obžalovaného, státního zástupce a případně poškozeného. Pokud státní zástupce a obžalovaný vyjádří zájem o jednání o dohodě o vině a trestu, předseda senátu hlavní líčení za účelem jejího sjednání mimo hlavní líčení přeruší či odročí (§ 206b odst. 1 TŘ). Dojde-li ke sjednání dohody, je pokračováno v hlavním líčení, kdy

[122] ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUCHTA. Trestní právo procesní. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4, str. 761.

[123] Zákon č. 333/2020 Sb. - Zákon, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

státní zástupce navrhne soudu schválení dohody, kterou si s obžalovaným sjednal a kterou při hlavním líčení přednesl (§ 206b odst. 3 TŘ).

V praxi tedy dochází k tomu, že státní zástupce s obviněným mohou sjednat dohodu o vině a trestu poté, co je obviněnému doručena obžaloba, ale ještě nebylo zahájeno hlavní líčení, a na takovém postupu mají obě strany zájem. Takový způsob uzavření dohody o vině a trestu se mi zdá v rámci řízení před soudem z hlediska rychlosti, efektivity a hospodárnosti nejlepší. Oproti tomu v uzavírání dohody o vině a trestu po zahájení hlavního líčení dle § 206b TŘ spatřuji několik nedostatků.

Předseda senátu se připravuje na hlavní líčení tak, aby věc mohla být co nejlépe vyřešena pokud možno bez odročení nebo v co nejkratším čase. Nastuduje si tedy spis, předvolá svědky a připraví se na hlavní líčení. Ačkoliv může být v rámci hlavního líčení dohoda o vině a trestu uzavřena a schválena, stejně tak je možné, že dohoda uzavřena či schválena nebude, a tedy je třeba pokračovat v hlavním líčení. K tomu je třeba, aby se předseda senátu řádně připravil na jednání, zejména na dokazování, ke kterému dojít může, ale také nemusí, což čas příliš nešetří. Často dochází k tomu, že jsou k hlavnímu líčení předvolání svědci, kteří se v případě, že ke sjednání dohody o vině a trestu dojde až po zahájení hlavního líčení, k soudu dostaví zbytečně. Případně pokud jsou předvolání na jiný den, je nutné je všechny včas obeznámit s tím, že byla uzavřena dohoda o vině a trestu a k soudu se dostavit nemusí. To spatřuji jako poměrně neefektivní a ne příliš ideální řešení ve vztahu k předvolaným.

Další vadu uzavírání dohody o vině a trestu až po zahájení hlavního líčení spatřuji v tom, že je-li obžalovaný po zahájení hlavního líčení poučen o možnosti uzavřít dohodu o vině a trestu, s takovým návrhem souhlasí stejně jako státní zástupce, za účelem dohadování se hlavní líčení přerušuje. Problematické dle mého názoru je, že v takovém případě není možné vždy vytvořit vhodné podmínky státnímu zástupci a obžalovanému k jednání, například není možné vždy poskytnout soukromí a opustit jednací místnosti všemi zúčastněnými vyjma státního zástupce a obžalovaného. Dochází pak tedy k tomu, že jednání o dohodě o vině a trestu probíhá na chodbě před jednací síní, což může být jak pro obviněného, tak pro státního zástupce, nedůstojné a nepovažuji to z výše uvedených důvodů za nejlepší řešení. Naopak za vhodné považuji postupovat dle ustanovení § 196 TŘ, tedy se snažit uzavřít dohodu o vině a trestu ještě před zahájením hlavního líčení.

Také si myslím, že není nejšťastnějším řešením, že je možné uzavřít dohodu o vině a trestu o jakémkoliv trestném činu. Dohodu o vině a trestu nelze uzavřít jen v řízení proti uprchlému dle § 175a odst. 8 TŘ a v řízení ve věci mladistvého, který nedovršil osmnácti let dle § 63 ZSVM. Dle trestního řádu je tak možné sjednat dohodu o vině a trestu o všech trestných

činech, a to i těch nejzávažnějších. Účelem a funkcí trestního práva je ale prevence - nástroji trestního práva by mělo být předcházeno a zamezováno trestné činnosti. Jak individuální prevence, která je zaměřena na konkrétního pachatele trestných činů, tak generální prevence, která naopak cílí na ostatní potenciální pachatele, by měla sloužit jako odrazení od budoucího páchání trestné činnosti. Nejsem si však jistá tím, že dohodou o vině a trestu dojde k naplnění preventivní funkce trestního práva, a to s ohledem na to, že pachatel si jednak neprojde řádným trestním řízením, jehož absolvování má dle mého názoru samo o sobě preventivní funkci, a trest je v případě dohody o vině a trestu často velmi mírný, tedy ne příliš odstrašující pro další páchání trestné činnosti či pro potenciální pachatele.

V případě častějšího sjednávání dohody o vině a trestu může být také tendence se vzdalovat od zásady materiální pravdy. V případě dohody o vině a trestu totiž bylo částečně upuštěno od dodržení zásady materiální pravdy, protože k uznání viny a odsouzení pachatele postačí pouhé zjištění skutkového stavu věci, o kterém nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro rozhodnutí. Trestní řád se snaží zabránit nebezpečí nesprávného rozhodnutí tím, že uvádí, že soud by měl mít povinnost před schválením dohody zkoumat, jestli okolnosti spáchání trestného činu nevzbuzují pochybnosti o pravdivosti doznání. Nicméně si myslím, že v situaci, kdy obviněný prohlásí, že spáchal určitý trestný čin, pro který je stíhán, a chce uzavřít dohodu o vině a trestu, soud sice přezkoumá, zda neexistují důvodné pochybnosti o takovém doznání, ale nepovede zkoumání soudu po sjednání dohody o vině a trestu ke zjištění skutkového stavu v takovém rozsahu, jako by tomu bylo při dokazování v rámci hlavního líčení, což není dle mého názoru právě ideální. Proto si myslím, že ačkoliv se sjednáním dohody o vině a trestu řízení významně zrychlí, bude hospodárnější a možná i efektivnější, riziko nespravedlivého rozhodnutí soudu bude vysoké. Myslím si, že v trestním řízení by hledání materiální pravdy mělo mít přednost před pravdou formální.

4.4. Hlavní líčení

Vrcholem trestního řízení, a zároveň těžištěm trestního stíhání, je hlavní líčení. Zejména v rámci hlavního líčení se rozhoduje o vině a trestu obviněného, což je základní otázkou samotného trestního řízení. Je vrcholem dokazování, zároveň se v hlavním líčení uplatňují v nejširší míře procesní zásady. Mezi tyto důležité zásady patří mimo jiné zásada obžalovací, zásada oficiality a vyhledávací, zásada veřejnosti a zajištění práva na obhajobu, zásada spolupráce se zájmovými sdruženími občanů, zásada ústnosti a bezprostřednosti, dále zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností, také zásada volného hodnocení důkazů a zásada

presumpce neviny. Jedná se však o stádium fakultativní, protože soud může o obžalobě rozhodnout i po předběžném projednání obžaloby, mimo hlavní líčení či trestním příkazem.

Předmětem hlavního líčení je rozhodnutí o obžalobě (či návrhu na potrestání), která vymezuje obžalovaného a skutek, čímž státní zástupce vymezuje hranice pro rozhodnutí soudu. V rámci hlavního líčení musí být dosaženo účelu trestního řízení, tedy náležitého zjištění trestných činů a spravedlivé potrestání pachatelů. U hlavního líčení má stěžejní postavení soud.[124]

Státní zástupce v hlavním líčení ztrácí postavení dominus litis, které náleží soudu, ale dle Rozsudku Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 1 Tzn 19/96,[125] soud nemá právo jakýmkoliv způsobem zasahovat do práva státního zástupce jako veřejného žalobce. Státní zástupce má postavení strany. Jeho základním úkolem v hlavním líčení je dokazovat vinu obžalovaného, tedy navrhovat a předkládat v řízení před soudem důkazy. Dbá na to, aby byly z hlediska obžaloba vyjasněny všechny podstatné skutečnosti. Z toho důvodu z vlastní iniciativy či na žádost předsedy senátu opatřuje ty důkazy, které do té doby nebyly opatřeny nebo provedeny. Státní zástupce je povinen se při podání a zastupování obžaloby řídit zákonem a vnitřním přesvědčením založeným na uvážení všech okolností případu (§ 180 odst. 2 TŘ).[126]

4.4.1. Příprava hlavního líčení

Hlavní líčení musí být řádně připraveno, tak, aby bylo dosaženo účelu a smyslu trestního řízení. Primárním cílem je dosáhnout projednání obžaloby a rozhodnutí rychle, ideálně v jediném hlavním líčení bez odročení.[127]

Státní zástupce se na hlavní líčení připraví tak, že si opatří podklady, které jsou nezbytné pro řádné zastupování veřejné žaloby v řízení před soudem, jedná se především o kopii spisu, případně podklady z dozorového spisu. V rámci přípravy si opatří opis z rejstříku trestů obviněného, výpis z centrální evidence stíhaných osob a další nezbytné dokumenty. Státní zástupce sepíše záznam o přípravě na hlavní líčení a uvede návrhy na způsob vyřízení věci

[124] PÚRY, František. In FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 523 až 527.

[125] Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 1 Tzn 19/96 ze dne 23. 10. 1996.

[126] OTOUPALÍKOVÁ, Jana a VĚTROVEC, Vladislav. In NEDOROST, Libor. Státní zastupitelství: historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-34-3, str. 203.

[127] JELÍNEK, Jiří. In JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 5., aktualiz. vyd., V nakl. Linde 1. vyd. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-641-9, str. 491 až 492.

soudem, a také uvede skutečnosti, které považuje za nesporné. Soustředí se na návrh trestu nebo ochranného opatření, ale také bere v potaz zájmy poškozeného.[128]

Obžaloba podaná státním zástupcem, konkrétně její opis, musí být doručena obžalovanému a jeho obhájci. Pokud se jedná o osobu, která není plně svéprávná nebo jejíž svéprávnost je omezena a která obhájce či zmocněnce nemá, opis obžaloby se doručuje také zákonnému zástupci. Opis obžaloby se také doručuje poškozenému, případně i osobě, vůči které bylo v obžalobě navrženo zabrání věci, která jí náleží. Tento opis je nutné doručit nejpozději s předvoláním k hlavnímu líčení nebo s vyrozuměním o konání hlavního líčení. Předvolání se zasílá těm, jejichž přítomnost je u hlavního líčení nutná. Jedná se o obžalované a svědky. Zbylé osoby se vyrozumívají. Státní zástupce a obhájce se vyrozumívá, ovšem jejich účast je při hlavním líčení nutná.

Při určení dne konání hlavního líčení musí být splněno několik podmínek. Den nařízeného hlavního líčení musí být stanoven tak, aby byla u obžalovaného zachována lhůta k přípravě na hlavní líčení, a to alespoň 5 pracovních dnů od doručení předvolání. Stejná lhůta musí být zachována i pro státního zástupce, lhůta ale běží od doručení vyrozumění o konání hlavního líčení. Lhůta může být zkrácena, to ale jen v případě, byl-li udělen souhlas obviněného nebo státního zástupce. U obviněného tehdy, pokud se k hlavnímu líčení dostaví a o konání hlavního líčení požádá. U ostatních osob musí být zachována lhůta minimálně 3 dnů.[129]

Předseda senátu zahajuje hlavní líčení sdělením věci, která bude projednávána. Ověří, zda se dostavily osoby předvolané k hlavnímu líčení a o konání hlavního líčení vyrozuměné, a zjistí jejich totožnost. Nedostaví-li se tyto osoby, rozhodne o dalším postupu soud. Může rozhodnout o konání hlavního líčení v jejich nepřítomnosti či hlavní líčení odročit. Dále zjistí, zda byly zachovány lhůty, bez jejichž zachování není možné hlavní líčení konat.

4.4.2. Zahájení hlavního líčení

Dne 01. 10. 2020 nabyla účinnosti novela trestního řádu,[130] která přinesla několik zásadních změn, týkajících se zahájení hlavního líčení. Od nové úpravy, o které píši, se dle mého názoru očekává nárůst obliby sjednávání a schvalování dohody o vině a trestu, díky které by

---

128 Pokyn obecné povahy Nejvyššího státního zástupce ze dne 03. 09. 2019 o postupu státních zástupců v trestním řízení, článek 110, str. 79.

129 PÚRY, František. In FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 527 až 532.

130 Zákon č. 333/2020 Sb. - Zákon, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, účinný od 01. 10. 2020.

mohl stát ušetřit finance na nákladech řízení, také by mohlo dojít ke snížení přetíženosti soudů, ale zároveň zůstane zachováno, že obviněný bude řádně potrestán.

Jsou-li splněny podmínky dle ustanovení § 205 TŘ, tedy že předseda senátu sdělí věc, která bude projednávána, dále zjištění přítomnosti a totožnosti konkrétních osob, a také zachování lhůty, vyzve předseda senátu státního zástupce k přednesení obžaloby a k uvedení, které skutečnosti považuje za nesporné (§ 206 odst. 1 TŘ). Nepřednesení žaloby státním zástupcem znamená nesplnění podmínky pro konání hlavního líčení.

Státní zástupce přečte obžalobu a předseda senátu se dotáže poškozeného, zda uplatňuje náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo vydání bezdůvodného obohacení a v jakém rozsahu. Není-li poškozený hlavního líčení přítomen, předseda senátu přečte návrh ze spisu, je-li ve spise uveden (§ 206 odst. 2 TŘ).

Obžalovaný je poté vyzván, aby se vyjádřil ke skutečnostem v obžalobě, zda se cítí být nevinen nebo vinen spácháním skutku anebo některého ze skutků uvedených v obžalobě, souhlasí s popisem skutku a jeho právní kvalifikací a s navrženým trestem, případně ochranným opatřením, dále aby sdělil, které skutečnosti považuje za nesporné, a je předsedou senátu poučen o následcích spojených s vyjádřením. Také ho poučí o právu prohlásit svou vinu a o následcích spojených s tímto prohlášením. Pokud se obžalovaný již vyjádřil po doručení obžaloby, je na své vyjádření předsedou senátu dotázán (§ 206a odst. 1 TŘ). Vyjádřit se za obžalovaného může i jeho obhájce, nemůže za něj ale učinit doznání nebo prohlášení viny (§ 206a odst. 2 TŘ).

Předseda senátu může obžalovaného poučit o možnosti sjednání dohody o vině a trestu a o jeho důsledcích, má-li za to, že by sjednání dohody bylo vzhledem k okolnostem případu vhodné. Poté zjistí stanovisko obžalovaného, státního zástupce a poškozeného. Pokud státní zástupce a obžalovaný projeví zájem jednat o dohodě o vině a trestu, předseda senátu hlavní líčení přeruší či odročí za účelem sjednání dohody mimo hlavní líčení. Návrh na sjednání dohody o vině a trestu může podat i státní zástupce nebo obžalovaný, předseda senátu ale není povinen návrhu vyhovět (§ 206b odst. 1 TŘ).

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, dohodu o vině a trestu sjednává státní zástupce s obžalovaným a případně jeho obhájcem, a jednání se může účastnit i poškozený. Pokud bylo hlavní líčení odročeno, státní zástupce vyrozumí soud po skončení jednání o dohodě o vině a trestu o výsledku jednání, a to bez zbytečného odkladu (§ 206b odst. 2 TŘ).

Pokud dojde ke sjednání dohody o vině a trestu, je pokračováno v hlavním líčení. Státní zástupce přednese obsah dohody o vině a trestu, která byla sjednána, a navrhne soudu schválení. Státní zástupce také musí upozornit na skutečnost, že nedošlo k dohodě o náhradě škody nebo nemajetkové újmy anebo o vydání bezdůvodného obohacení, nastane-li taková skutečnost

(§ 206b odst. 3 TŘ). Neschválí-li soud sjednanou dohodu o vině a trestu, nebo ke sjednání takové dohody vůbec nedojde, je pokračováno v hlavním líčení dle původní obžaloby (§ 206b odst. 4 TŘ).

Když ke sjednání dohody o vině a trestu nedojde, obžalovaný má právo prohlásit, že je vinný spácháním skutku anebo některého ze skutků uvedených v obžalobě a že souhlasí s právní kvalifikací takového skutku uvedenou v obžalobě (§ 206c odst. 1 TŘ). Po takovém prohlášení je nutné zjistit stanovisko státního zástupce, poškozeného a zúčastněné osoby (§ 206c odst. 3 TŘ). Soud po prohlášení viny rozhodne, zda prohlášení přijímá nebo nepřijímá (§ 206c odst. 4 TŘ), a to z důvodů uvedených v ustanovení § 206c odst. 5 TŘ. V případě nepřijetí se k prohlášení viny nepřihlíží (§ 206c odst. 8 TŘ). Pokud dojde k přijetí prohlášení viny soudem, je možné stále vyslýchat obžalovaného k účasti jiných osob na spáchaném skutku, ohledně kterého prohlásil vinu (§ 206c odst. 6 TŘ).

Nedojde-li ani ke sjednání dohody o vině a trestu ani k prohlášení viny, soud zjistí stanovisko obviněného k obžalobě a může rozhodnout o upuštění od dokazování skutečností, které státní zástupce a obviněný označili za nesporné, pokud není důvod o těchto prohlášeních pochybovat (§ 206d TŘ).

4.4.3. Dokazování

Nejdůležitější částí hlavního líčení, potažmo soudní fáze trestního řízení, je dokazování. Hlavní líčení řídí předseda senátu, který provádí všechny důkazy. Povinností soudu je provést důkazy, které byly opatřeny v přípravném řízení, dále důkazy v obžalobě navržené, stranami nebo opatřené z vlastní iniciativy soudu nebo stran. Soud důkazy zhodnotí a poté rozhodne o obžalobě. V rozhodnutí uvede, jaké důkazy provedl, jejich hodnocení a jaké z nich vyvodil skutkové a právní závěry.

Předmět a rozsah dokazování je stanoven obžalobou. V žalobním návrhu je uveden skutek, a zda jej spáchal obžalovaný. Tím je stanovena hranice dokazování v hlavním líčení, ale také okruh otázek, které je nutno v hlavním líčení řešit a které slouží jako skutkový podklad pro rozhodnutí soudu.[131]

Pořadí provádění důkazů stanoví předseda senátu, a to podle konkrétního případu a podle plánu dokazování. Zákon v ustanovení § 207 odst. 1 TŘ stanovuje pouze to, že nejprve dojde k výslechu obžalovaného. Další pořadí důkazu určí předseda senátu.

[131] JELÍNEK, Jiří. In JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 5., aktualiz. vyd., V nakl. Linde 1. vyd. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-641-9, str. 501 až 505.

Způsob provádění důkazů se řídí určitými pravidly. Dokazování se koná za účasti a součinnosti stran. Pro státního zástupce to znamená, že může se souhlasem předsedy senátu klást vyslýchanému otázky. To nastává ve chvíli, kdy předseda senátu společně se senátem již nemá otázek. Stejně tak se může státní zástupce, jako další strany, účastnit provádění jiných důkazů. Předseda senátu může také státního zástupce pověřit provedením určitého důkazu, který podpoří obžalobu. Státní zástupce ale má i nadále právo žádat soud o provedení důkazů, které nebyly navrženy v obžalobě a potřeba jejich provedení vznikla až v rámci řízení před soudem (§ 180 odst. 3 TŘ). Státní zástupce má také právo žádat soud o to, aby sám provedl důkaz, a to především výslech svědka nebo znalce (§ 205 odst. 2 TŘ). Povinností státního zástupce je aktivně se dokazování v rámci hlavního líčení účastnit, opatřovat, navrhovat a provádět důkazy, které jsou z hlediska obžaloby rozhodné (§ 180 odst. 2 a 3 TŘ).

Myslím si, že by v rámci dokazování mělo být umožněno všem stranám, nikoliv pouze obžalovanému, se ke každému provedenému důkazu vyjádřit. Připravovaný trestní řád usiluje o posílení zásady kontradiktornosti před soudem, dle mého názoru by možnost stran se k jednotlivým důkazům vždy vyjádřit tuto zásadu posílila, ačkoliv by tomu tak bylo na úkor zásady rychlosti.

Ve fázi dokazování je stěžejní také zásada ústnosti a bezprostřednosti. Ústní výpovědi obžalovaného či svědků a znalců mohou být nahrazeny čtením protokolů o jejich dřívějších výpovědích a použitím výpovědí jako důkazů jen ve výjimečných případech, stanovených v ustanoveních § 207 odst. 2 TŘ, § 211 TŘ a v ustanovení § 212 TŘ. V některých případech uvedených v ustanovení § 211 TŘ a § 212 TŘ je nutné, aby státní zástupce s čtením protokolu o výpovědi obžalovaného nebo svědka souhlasil. Také je s jeho souhlasem možné číst úřední záznamy o vysvětlení osob a o provedení dalších úkonů, které byly provedené dle § 158 odst. 3 a 6 TŘ, ale je možné i přehrání zvukového či obrazového záznamu, který byl pořízen v rámci výslechu výše zmíněných osob.[132]

Státnímu zástupci plyne z ustanovení § 2 odst. 5 TŘ povinnost dokazovat vinu obžalovaného a před soudem vystupovat tak, aby byly objasněny všechny podstatné skutečnosti rozhodné z hlediska podané obžaloby. Z této zásady plyne, že je státní zástupce odpovědný za výsledek řízení před soudem, kde zastupuje podanou obžalobu. A protože základní zásadou trestního řízení je presumpce neviny (§ 2 odst. 2 TŘ), důkazní břemeno nese obžaloba, nikoliv obviněný. Vinu obviněného musí státní zástupce prokázat tak, aby o vině nebyly pochyby, k tomu musí státní zástupce předložit důkazy v dostatečné míře. Z výše uvedeného nicméně

[132] PÚRY, František. In FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 540 až 546.

nelze vyvodit, že je státní zástupce povinen působit tak, aby byl obviněný odsouzen bez ohledu na důkazní situaci. Státní zástupce musí přihlížet i k těm důkazům, které jsou ve prospěch obviněného. Státní zástupce dle čl. 80 Ústavy zastupuje veřejný zájem a veřejným zájmem není ani odsouzení obžalovaného bez důvodu, ani bezdůvodné zproštění obžalovaného.[133]

Předseda senátu prohlásí, že je dokazování skončené, a to tehdy, nejsou-li další důkazní návrhy nebo pokud rozhodne, že další důkazy nebudou prováděny. Poté dá slovo k závěrečným řečem (§ 216 odst. 1 TŘ).

4.4.4. Závěr hlavního líčení

Pokud předseda senátu rozhodne o neprovádění dalších důkazů nebo další důkazní návrhy nejsou, prohlásí předseda senátu dokazování za skončené a udělí slovo k závěrečným řečem (§ 216 odst. 1 TŘ). Účelem závěrečných řečí je poslední vyslechnutí stran soudem, zejména vyslechnutí jejich stanoviska, který si k věci vytvořily v průběhu dokazování, což by mělo soudu přispět k utvoření si uceleného obrazu k meritornímu rozhodnutí. V závěrečné řeči zhodnotí státní zástupce výsledky dokazování a sdělí, které skutečnosti považuje za prokázané a na základě jakých důkazů. Zhodnotí povahu a závažnost trestného činu, osobu pachatele, pohnutky, skutkové a další, pro rozhodnutí významné, okolnosti případu. V závěrečném návrhu státní zástupce odůvodní právní kvalifikaci, uvede, jaký druh trestu navrhuje a v jaké sazbě. Státní zástupce může soudu podat návrh na rozhodnutí o ochranných opatřeních. Vyjádří se také k návrhu poškozeného na náhradu škody nebo nemajetkové újmy a na vydání bezdůvodného obohacení.[134]

Státní zástupce má závěrečnou řeč jako první, po něm má slovo poškozený (případně jeho zmocněnec), zúčastněná osoba (případně její zmocněnec), obhájce obžalovaného a obžalovaný. Obhájce obžalovaného či obžalovaný mluví vždy poslední (§ 216 odst. 2 TŘ). Ujme-li se po řeči obhájce nebo obžalovaného slova státní zástupce, má obhájce nebo obžalovaný právo odpovědět (§ 216 odst. 3 TŘ). Předseda senátu má právo závěrečné řeči přerušit, ale to jen tehdy, vybočují-li z projednávané věci (§ 216 odst. 4 TŘ). Po skončení závěrečných řečí má obžalovaný právo posledního slova. I poté je ale možné v hlavním líčení pokračovat, a to za předpokladu, že s ohledem na závěrečné řeči nebo v rámci závěrečné porady soud dojde k názoru, že je třeba určitou okolnost objasnit, a tedy doplnit dokazování (§ 218 odst. 1 TŘ). Poté dochází opět k závěrečným řečem oprávněných osob (§ 218 odst. 2 TŘ).

---

[133] VONDRUŠKA František a RŮŽIČKA Miroslav. K postavení státního zástupce ve stadiu řízení před soudem po novele trestního řádu č. 265/2001 Sb. Trestněprávní revue 3/2002, str. 85.

[134] Pokyn obecné povahy Nejvyššího státního zástupce ze dne 03. 09. 2019 o postupu státních zástupců v trestním řízení, článek 112, str. 82 až 83.

Dle mého názoru by měl mít předseda senátu možnost přerušit závěrečnou řeč či poslední slovo i z jiného důvodu, než kvůli vybočení hovořícího z projednávané věci. V praxi se často stává, že se dotčená osoba často opakuje, sděluje informace, které byly v rámci závěrečné řeči či v rámci posledního slova již řečeny, a samotná závěrečná řeč či poslední slovo obžalovaného pak může trvat i několik hodin. Myslím si tedy, že by měl mít předseda senátu možnost přerušit závěrečnou řeč nebo poslední slovo tehdy, bude-li hovořící nejen vybočovat z předmětu věci, ale také se opakovat, a to s ohledem na efektivitu a rychlost řízení.

Soud rozhoduje pouze o skutku, který byl uveden v žalobním návrhu (§ 220 odst. 1 TŘ), a přihlíží pouze k těm skutečnostem, které byly probrány v hlavním líčení, a opírá se pouze o důkazy, které byly v hlavním líčení provedeny (§ 220 odst. 2 TŘ), právním posouzením skutku v obžalobě není ale vázán (§ 220 odst. 3 TŘ). Soud rozhodne buď meritorně, a to rozsudkem, usnesením o zastavení trestního stíhání, usnesením o schválení narovnání a zastavení trestního stíhání nebo usnesením o postoupení věci mimosoudnímu orgánu, nebo rozhodne nemeritorně. A to usnesením o přerušení trestního stíhání, usnesením o předložení věci k rozhodnutí o příslušnosti soudu nebo může věc usnesením vrátit státnímu zástupci k došetření.[135]

Jestliže výsledky hlavního líčení ukazují, že došlo k podstatné změně okolností případu a je třeba věc více prošetřit, může soud vrátit věc státnímu zástupci k došetření, avšak proti takovému rozhodnutí může státní zástupce podat stížnost (§ 221 odst. 1 a 3 TŘ). Státnímu zástupci je věc vrácena k došetření také v případě, že v rámci hlavního líčení vyjde najevo, že se obžalovaný dopustil dalšího skutku, který je trestným činem, a státní zástupce o vrácení věci požádá z důvodu potřeby společného projednání vzhledem k potřebě společného projednání (§ 221 odst. 2 TŘ).

4.4.5. Specifika řízení před samosoudcem

Řízení před samosoudcem upravuje trestní řád v ustanovení § 314a a násl. TŘ. Aby mohlo být konáno trestní řízení před samosoudcem, musí se jednat o trestné činy, na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let (§ 314a odst. 1 TŘ). To nelze, jestliže má být uložen souhrnný trest nebo společný trest, a dřívější trest byl uložen v řízení před senátem (§ 314a odst. 2 TŘ).

Bylo-li ve věci zkrácené přípravné řízení, státní zástupce doručí soudu návrh na potrestání, čímž dojde k zahájení trestní stíhání (§ 314b odst. 1 TŘ). V případě řízení před samosoudcem se obžaloba a návrh na potrestání předběžně neprojednává, přezkoumává se však

[135] PÚRY, František. In FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 550.

dle ustanovení § 181 odst. 1 TŘ a § 186 TŘ (§ 314c odst. 1 TŘ). Řízení před samosoudcem se tak koná v případě, kdy je zadržen podezřelý a státní zástupce podezřelého společně s návrhem na jeho potrestání, případně s návrhem na vzetí do vazby, předá soudu. Státní zástupce, který podal návrh na potrestání a současně předal soudu zadrženého podezřelého, se zúčastní výslechu obviněného a hlavního líčení.[136] Řízení před samosoudcem se ale může konat i v případě, aniž by byl podezřelý zadržen.

Samosoudce může rozhodnout následujícími způsoby - dle § 314c odst. 1 TŘ) učiní některé z rozhodnutí uvedených v § 188 odst. 1 písm. a) až f) TŘ, může zastavit trestní stíhání, jsou-li tu okolnosti uvedené v § 172 odst. 2 TŘ, nejsou-li splněny podmínky uvedené v § 179a odst. 1 TŘ pro konání zkráceného přípravného řízení, návrh na potrestání odmítne, nebo stanoví státnímu zástupci přiměřenou lhůtu k podání návrhu na schválení dohody o vině a trestu, má-li za to, že vzhledem k okolnostem případu by ji bylo vhodné sjednat, zejména navrhl-li takový postup státní zástupce nebo obviněný; přitom samosoudce postupuje přiměřeně podle § 187 odst. 4 TŘ. Samosoudce návrh na schválení dohody o vině a trestu předběžně neprojednává, přezkoumá jej však z hledisek uvedených v § 314o a § 314p odst. 1TŘ. Podle výsledků přezkoumání samosoudce učiní některé z rozhodnutí uvedených v § 314p odst. 3 nebo 4 TŘ, jinak nařídí veřejné zasedání k rozhodnutí o návrhu na schválení dohody o vině a trestu (§ 314c odst. 2 TŘ). Státní zástupce může proti rozhodnutí dle § 314c odst. 1 písm. a) až c) a odst. 2 TŘ podat stížnost. Nabyde-li rozhodnutí o odmítnutí návrhu na potrestání právní moci, věc se vrátí do přípravného řízení a státní zástupce nařídí konat vyšetřování (§ 314c odst. 5 TŘ). Pokud však samosoudce nerozhodne ani jedním ze způsobů uvedených v § 314c odst. 1 TŘ, nařídí hlavní líčení (§ 314d odst. 1 TŘ). Pokud se ve věci konalo zkrácené přípravné řízení, platí pak ustanovení vztahující se ke čtení protokolu o výslechu podezřelého v rámci řádného hlavního líčení i na řízení před samosoudcem. Státní zástupce může dát souhlas, aby samosoudce v hlavním líčení přečetl i úřední záznamy o vysvětlení osob a o provedení dalších úkonů dle § 158 odst. 3 a 6 TŘ (§ 314d odst. 2 TŘ). Samosoudce může bez projednání věci v hlavním líčení vydat trestní příkaz, a to tehdy, je-li skutkový stav spolehlivě prokázán opatřenými důkazy (§ 314e odst. 1 TŘ). Trestní příkaz se doručuje mimo jiné i státnímu zástupci (§ 314f odst. 2 TŘ). Státní zástupce může proti tomuto trestnímu příkazu podat odpor (§ 314g odst. 1 TŘ).

[136] Pokyn obecné povahy Nejvyššího státního zástupce ze dne 03. 09. 2019 o postupu státních zástupců v trestním řízení, článek 115, str. 84.

4.5. Řádné opravné prostředky

Cílem opravného řízení je zaručit, že rozhodování orgánů činných v trestním řízení bude zákonné a nedojde tak k nebezpečí vzniku nesprávného rozhodnutí. Všeobecným účelem opravných prostředků je zvýšení záruky, že bude v rámci trestního řízení uplatněna zásada materiální pravdy, a tím dojde i k větší ochraně občanů před následky nesprávného rozhodnutí. Bezprostředním účelem je náprava konkrétního rozhodnutí, a to v zájmu účastníků řízení. Širším účelem opravného řízení je pak správné a jednotné vykládání zákona a zlepšení práce orgánů činných v trestním řízení. K tomu trestní řád rozděluje opravné prostředky na řádné a mimořádné.[137]

Řádný opravný prostředek lze podat proti nepravomocnému rozhodnutí. Jedná se o odvolání proti rozsudku (§ 245 a násl. TŘ), stížnost proti usnesení (§ 141 a násl. TŘ) a odpor proti trestnímu příkazu (§ 314g TŘ).

Pokud se státní zástupce neztotožní s rozhodnutím soudu, ať už s rozsudkem či rozhodnutím jiným, poznamená to s uvedením důvodů v dozorovém spise. Jestliže státní zástupce podá opravný prostředek, musí jej ve lhůtě odůvodnit. Z daného opravného prostředku musí plynout, jaké výroky státní zástupce napadá, jaké vady vytýká, zda je ve prospěch či neprospěch konkrétní osoby, jaké rozhodnutí navrhuje, případně že navrhuje provedení důkazů, o kterých soud v původním řízení nerozhodl. Státní zástupce pak předloží nejblíže vyššímu státnímu zastupitelství spisy, které jsou potřebné pro projednání opravného prostředku. Státní zástupce nejblíže vyššího státního zastupitelství přezkoumá důvodnost řádného opravného prostředku, který podal státní zástupce nejblíže nižšího státního zastupitelství. Opravný prostředek může vzít zpět pro zjevnou nedůvodnost. Pokud dojde k rozhodování soudu druhého stupně, takové rozhodnutí sdělí státní zástupce nižšímu státnímu zástupci se svým stanoviskem k věci a se stanoviskem k případnému podání mimořádného opravného prostředku.[138]

4.5.1. Odvolání

Státní zástupce je oprávněn podat odvolání, a to v neprospěch i ve prospěch obžalovaného, i proti jeho vůli. Může také podat odvolání ve prospěch a neprospěch poškozeného a zúčastněné osoby (§ 247 TŘ). Předmětem odvolání jsou všechna rozhodnutí soudu prvního stupně, konkrétně pak všechny výroky rozsudku, dále okolnost, že takový výrok

[137] HASCH, Karel. In JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 5., aktualiz. vyd., V nakl. Linde 1. vyd. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-641-9, str. 528.

[138] Pokyn obecné povahy Nejvyššího státního zástupce ze dne 03. 09. 2019 o postupu státních zástupců v trestním řízení, článek 113 a 114, str. 83.

nebyl učiněn, ale i řízení předcházející rozsudku, pokud porušení ustanovení o tomto řízení mohlo způsobit, že je výrok nesprávný nebo že chybí (§ 246 TŘ). Státní zástupce má tedy odvolací oprávnění v nejširším rozsahu.

V rámci svého rozhodování o opravném prostředku musí být státní zástupce objektivní a nezaujatý, to znamená, že je třeba, aby dbal i na oprávněné zájmy obhajoby. Proto je oprávněn podat odvolání jak ve prospěch obžalovaného, tak v jeho neprospěch, vždy by měl státní zástupce chránit veřejný zájem. Státní zástupce má také právo podat odvolání ohledně více osob, o kterých bylo napadeným rozhodnutím rozhodováno.[139]

Státní zástupce podává odvolání u soudu, proti jehož rozsudku směřuje. Lhůta je osmidenní od doručení opisu rozsudku (§ 248 odst. 1 TŘ). Obsah odvolání je upraven v ustanovení § 249 odst. 1 TŘ, kde je uvedeno, že odvolání musí být v zákonné lhůtě odůvodněno, musí být patrno, v kterých výrocích je rozsudek napadán nebo jaké jsou vytýkány vady rozsudku nebo řízení, které rozsudku předcházelo. Státní zástupce má povinnost v odvolání uvést, zda je odvolání, byť i zčásti, ve prospěch nebo v neprospěch obviněného (§ 249 odst. 2 TŘ), jelikož je tato skutečnost klíčová pro rozhodnutí odvolacího soudu. V odvolání mohou být uvedeny nové skutečnosti a důkazy (§ 249 odst. 3 TŘ). Pokud by tak státní zástupce neučinil, jednalo by se o vadu odvolání (§ 251 odst. 1 TŘ). Předseda senátu vyzývá k odstranění vad odvolání, a pokud tak není v zákonem stanovené lhůtě učiněno, je to důvod pro odmítnutí odvolání dle § 253 odst. 3 TŘ.

Státní zástupce jako odvolatel má možnost se po vyhlášení rozsudku také odvolání výslovně vzdát (§ 250 odst. 1 TŘ). Pokud již své odvolání státní zástupce podal, je oprávněn jej vzít zpět, a to až do chvíle, než se odvolací soud odebere k závěrečné poradě. Odvolání státního zástupce může vzít zpět i nadřízený státní zástupce (§ 250 odst. 2 TŘ). Pokud státní zástupce podal odvolání ve prospěch obžalovaného, může, oproti jiným oprávněným odvolatelů, své odvolání vzít zpět i bez souhlasu obžalovaného (§ 250 odst. 3 TŘ).[140]

4.5.2. Stížnost

Jediným řádným opravným prostředkem proti usnesení je stížnost (§ 141 odst. 1 TŘ), není však možné podat stížnost proti všem usnesením (§ 141 odst. 2 TŘ). Usnesení policejního orgánu je možné napadnout stížností vždy, následkem podání stížnosti by mělo být uplatnění dozoru státního zástupce v přípravném řízení a povinnost státního zástupce napravit nedostatky.

[139] HASCH, Karel. In JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 5., aktualiz. vyd., V nakl. Linde 1. vyd. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-641-9, str. 540 až 544.

[140] HASCH, Karel. In JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 5., aktualiz. vyd., V nakl. Linde 1. vyd. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-641-9, str. 547 až 551.

Usnesení soudu a státního zástupce lze napadnout jen v zákonem stanovených případech, a jestliže rozhodují v prvním stupni (§ 141 odst. 2 TŘ).

Státní zástupce může podat stížnost proti kterémukoliv usnesení soudu, které splňuje podmínky v ustanovení § 141 odst. 2 TŘ. Státní zástupce má speciální postavení, a to v tom, že může podat stížnost vůči kterékoliv osobě, která se usnesení týká, a to jak v její prospěch, ale i neprospěch, a zároveň může stížnost podat i v proti vůli této dotčené osoby.[141]

Státní zástupce podá stížnost u orgánu, proti jehož usnesení stížnost směřuje, a to do tří dnů od oznámení usnesení (§ 143 odst. 1 TŘ). Dle ustanovení § 144 TŘ se státní zástupce může stížnosti výslovně vzdát nebo po podání stížnosti ji vzít výslovně zpět, a to do té doby, dokud o ní nebylo rozhodnuto. Stížnost státního zástupce může vzít zpět i nadřízený státní zástupce. Pokud podal státní zástupce stížnost ve prospěch obviněného, může tuto stížnost vzít zpět i bez souhlasu obviněného.

Stížností může státní nástupce napadnout usnesení pro nesprávnost některého jeho výroku (§ 145 odst. 1 písm. a) TŘ), nebo pro porušení ustanovení o řízení, které usnesení předcházelo, jestliže toto porušení mohlo způsobit nesprávnost některého výroku usnesení (§ 145 odst. 1 písm. b) TŘ). Stížnost může státní zástupce opřít o nové skutečnosti a důkazy (§ 145 odst. 2 TŘ). O stížnosti státního zástupce rozhoduje nadřízený soud v rámci instančního postupu, ale to jen tehdy, nerozhoduje-li autoremedurou soud, který usnesení vydal (§ 146 TŘ).

Při rozhodování o stížnosti není soud vázán důvody, pro které státní zástupce stížnost podal (revizní princip). Zkoumá však správnost všech výroků napadeného usnesení, proti nimž může stěžovatel podat stížnost, a řízení předcházející napadenému usnesení (§ 147 odst. 1 TŘ). Pokud ale státní zástupce podá stížnost jen vůči některé z více osob nebo jen některé z více věcí, o kterých usnesení rozhodovalo, soud přezkoumá jen výroky týkající se těchto konkrétních osob či věcí, a řízení předcházející přezkoumávané části usnesení (§ 147 odst. 2 TŘ).

Soud stížnost státního zástupce zamítne (§ 148 TŘ), nebo napadené usnesení soudu prvního stupně zruší a ve věci sám rozhodne, nebo uloží soudu, proti jehož usnesení stížnost směřuje, aby o věci znovu jednal a rozhodl (§ 149 odst. 1 TŘ).[142]

Pro úplnost dodám, že i státní zastupitelství je orgánem, jehož rozhodnutí může být napadeno stížností (§ 141 odst. 2 TŘ). Dále je také orgánem, který je příslušný rozhodovat o stížnostech proti usnesení policejního orgánu v přípravném řízení, pokud nad přípravným řízením vykonává dozor, a pokud k rozhodnutí o stížnosti není příslušný dle § 146a odst. 2 TŘ

[141] PÚRY, František. In FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 677.

[142] PÚRY, František. In FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 679 až 684.

soud. K této situaci se vyslovil Ústavní soud ČR Nálezem III. ÚS 2349/12, že pokud státní zástupce rozhodnul o stížnosti proti usnesení policejního orgánu o uložení pořádkové pokuty, porušil ustanovení § 146a odst. 2 trestního řádu, čímž byla porušena i ústavnost, protože napadené rozhodnutí o stížnosti vydal orgán, který k tomu neměl žádnou pravomoc, a stěžovateli byla odepřena možnost soudní ochrany, která mu náležela.[143] Pokud je však podána stížnost proti usnesení policejního orgánu, ke kterému dal státní zástupce pokyn nebo souhlas, nerozhoduje o stížnosti dozorující státní zástupce, ale státnímu zástupci bezprostředně nadřízený státní zástupce. Jedná-li se o stížnost proti usnesení státního zástupce, o stížnosti rozhoduje nadřízený státní zástupce, pokud se však nejedná o jednu z výjimek uvedených v ustanovení § 146a odst. 1 TŘ. Vydá-li usnesení státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství a je-li proti němu podána stížnost, o stížnosti rozhoduje nejvyšší státní zástupce (§ 141 odst. 3 TŘ).[144] Státní zástupce však nepodává stížnost proti usnesení policejnímu orgánu.

4.5.3. Odpor

Poněkud specifickým řádným opravným prostředkem je odpor. Státní zástupce může podat odpor proti trestnímu příkazu, který samosoudce vydá, jestliže skutkový stav je spolehlivě prokázán. Odpor může státní zástupce podat do osmi dnů od doručení trestního příkazu (§ 314g odst. 1 TŘ). Podáním odporu proti trestnímu příkazu se tento trestní příkaz ruší a samosoudce postupuje tak, jako by trestní příkaz nebyl vydán a nařídí hlavní líčení (§ 314g odst. 2 TŘ). Státní zástupce je také oprávněn vzít obžalobu zpět do doby, než je trestní příkaz doručen některé z osob uvedených v § 314g odst. 1 TŘ). Zpětvzetím se trestní příkaz zruší a věc se tak vrátí do přípravného řízení.(§ 314g odst. 4 TŘ).[145]

4.6. Mimořádné opravné prostředky

Zatímco řádné opravné prostředky slouží k nápravě nepravomocných rozhodnutí, mimořádné opravné prostředky slouží k nápravě rozhodnutí pravomocných. Pravomocné rozhodnutí je nezměnitelné. Nicméně i rozhodnutí pravomocné může mít vady, je tak důležité mít možnost nápravy i u vadného rozhodnutí pravomocného, a docílit tím správného a spravedlivého rozhodnutí. Právní moc u rozhodnutí lze prolomit mimořádnými opravnými prostředky, kterými jsou dovolání (§ 265a a násl. TŘ), stížnost pro porušení zákona (§ 266

[143] Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. III. ÚS 2349/12 ze dne 28. 02. 2013.
[144] PÚRY, František. In FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 681.
[145] ŠČERBA, Filip. In JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 5., aktualiz. vyd., V nakl. Linde 1. vyd. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-641-9, str. 666 až 668.

a násl. TŘ) a obnova řízení (§ 277 a násl. TŘ). Nicméně k mimořádnému opravnému řízení by mělo docházet jen výjimečně, jen z důležitých důvodů, kdy je to vzhledem k významu vady rozhodnutí nezbytné. Tato výjimečnost je u dovolání zachována tím, že jsou důvody pro dovolání zákonem vymezeny velmi úzce. Dovolání může podat pouze obviněný a nejvyšší státní zástupce a dovolání musí splňovat stanovené obsahové náležitosti. U stížnosti pro porušení zákona je výjimečnost zachována tak, že stížnost může podat pouze ministr spravedlnosti. Oproti tomu obnovou řízení může být do pravomocného rozhodnutí zasaženo pouze z taxativně stanovených důvodů.[146]

4.6.1. Dovolání

Jak již bylo výše zmíněno, dovolání je mimořádný opravný prostředek, jehož podáním lze docílit přezkoumání některých pravomocných meritorních rozhodnutí. Dovolání je určeno k nápravě právních vad rozhodnutí soudu druhého stupně, nebo řízení, které rozhodnutí předcházelo, a to jak procesních, tak i hmotněprávních. Dovolání lze podat pouze proti určitým rozhodnutím soudů a pouze z taxativně stanovených důvodů uvedených v ustanovení § 265b TŘ.[147]

O dovolání rozhoduje Nejvyšší soud ČR (§ 265c TŘ), ale samotné dovolání se podává k soudu, který rozhodl ve věci v prvním stupni, a lze jej podat pouze do dvou měsíců od doručení rozhodnutí, proti kterému dovolání směřuje (§ 265e odst. 1 TŘ). K dovolání je oprávněn nejvyšší státní zástupce, a to na návrh krajského či vrchního státního zástupce, ale i bez návrhu, a to pro nesprávnost jakéhokoliv výroku rozhodnutí soudu, ať už je ve prospěch či neprospěch obviněného, nebo ve vztahu k jiné osobě, tj. poškozenému nebo zúčastněné osobě (§ 265d odst. 1 písm. a) TŘ). Nejvyšší soud ČR rozhodoval o možnosti podání dovolání náměstkem nejvyššího státního zástupce, a usnesením 15 Tdo 354/2011 stanovil, že ačkoliv z ustanovení § 8 odst. 1 písm. a), odst. 2 ZSZ plyne, že se může nejvyšší státní zástupce nechat zastoupit náměstkem, nemůže tento náměstek podat dovolání. Takový postup by negoval vůli zákonodárce, aby v konkrétních věcech rozhodoval sám nejvyšší státní zástupce a nikoli příslušné státní zastupitelství či státní zástupce příslušného státního zastupitelství.[148]

Dovolání je možné podat v jakékoliv formě, ale musí být mít zákonem stanovené obsahové náležitosti dle ustanovení § 265f odst. 1 TŘ. To znamená obecné náležitosti podání,

---

146 HASCH, Karel. In JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 5., aktualiz. vyd., V nakl. Linde 1. vyd. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-641-9, str. 593 až 594.

147 PÚRY, František. In FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 685 až 691.

148 Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 15 Tdo 354/2011 ze dne 14. 09. 2011.

uvedení, proti kterému rozhodnutí směřuje, který výrok napadá, v jakém rozsahu a z jakých důvodů, čeho se domáhá a jaký je dovolací důvod, ale nejvyšší státní zástupce také musí uvést, zda dovolání podává ve prospěch nebo neprospěch obviněného.

Státní zastupitelství činné před soudem druhého stupně přezkoumává rozhodnutí soudu druhého stupně, a to bezprostředně po doručení. Zjistí-li, že jsou dány zákonné důvody pro podání dovolání, předloží návrh na dovolání Nejvyššímu státnímu zastupitelství. Podnět k dovolání může dát i státní zastupitelství, činné u soudu prvního stupně, jestliže o tomto návrhu informuje zároveň státní zastupitelství, které bylo činné u soudu druhého stupně. Pokud soud meritorně rozhodl v rozporu s návrhem státního zástupce, státní zástupce informuje státní zastupitelství činné před soudem prvního stupně, jestli podá nebo nepodá návrh na dovolání. Jestliže se státní zástupce rozhodne dovolání nepodat, musí zapsat důvody, pro které se tak rozhodl.[149]

Návrh na dovolání, případně podnět k jeho podání, předkládá státní zastupitelství Nejvyššímu státnímu zastupitelství. K tomu připojí i spis společně s rozhodnutím, proti kterému má dovolání směřovat, a dalšími dokumenty. Státní zastupitelství podávající návrh Nejvyššímu státnímu zastupitelství musí opatřit dozorový spis státního zastupitelství prvního stupně a předložit jej Nejvyššímu státnímu zastupitelství do měsíce od doručení napadaného rozhodnutí.[150]

Poté, co je Nejvyššímu státnímu zastupitelství doručen spisový materiál, státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství jej vyhodnotí, a předloží nejvyššímu státnímu zástupci nástin dovolání nebo návrh na odložení návrhu na dovolání. Státní zastupitelství činné u soudu druhého stupně buď obeznámí, že nejsou důvody pro podání dovolání, nebo jim zašle stejnopis dovolání. Dalo-li k dovolání podnět státní zastupitelství činné u soudu prvního stupně, zašle státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství stejnopis dovolání nebo vyrozumění o důvodech nepodání dovolání též státnímu zastupitelství činnému u soudu druhého stupně. Pokud jsou splněny podmínky k podání dovolání, státní zástupce zpracuje dovolání. Státní zástupce účastnící se veřejného zasedání o dovolání má právo vzít dovolání nejvyššího státního zástupce zpět, pokud zjistí, že není důvodné. Opis rozhodnutí Nejvyššího soudu o dovolání je třeba doručit státnímu

[149] Pokyn obecné povahy Nejvyššího státního zástupce ze dne 03. 09. 2019 o postupu státních zástupců v trestním řízení, článek 116, str. 84.

[150] Pokyn obecné povahy Nejvyššího státního zástupce ze dne 03. 09. 2019 o postupu státních zástupců v trestním řízení, článek 117, str. 84 až 85.

zastupitelství, které podalo návrh na dovolání, ale také státnímu zastupitelství, které bude ve věci činné, došlo-li ke zrušení napadeného rozhodnutí.[151]

Dojde-li k situaci, že dovolání podá obviněný, státní zastupitelství, kterému soud doručí opis dovolání obviněného, předloží spisový materiál včetně dotčeného rozhodnutí Nejvyššímu státnímu zastupitelství. Státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství po doručení opisu dovolání obviněného přezkoumá spisový materiál. Dospěje-li k názoru, že podání dovolání nejvyššího státního zástupce je důvodné i z jiných důvodů, než z těch, které uplatnil obviněný, zpracuje nástin dovolání. Pokud státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství dospěje k závěru, že není důvod k podání dovolání, sepíše vyjádření k dovolání obviněného, které pak doručí soudu prvního stupně, a to i s možným souhlasem s projednáním dovolání v neveřejném zasedání. Pokud však státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství na základě výsledků řízení o dovolání zjistí, že došlo k porušení zákona, které dovoláním nebylo možné napravit, ale náprava by byla možná v řízení o stížnosti pro porušení zákona, sdělí danou skutečnost státnímu zastupitelství příslušnému k provedení přezkumného řízení.[152]

Trestní řád nepočítá se situací, že by se oprávněná osoba možnosti podat dovolání vzdala. V trestním řádu, konkrétně v ustanovení § 265g, je ale uvedeno, že dovolání lze vzít výslovným prohlášení zpět, a to až do té doby, než se Nejvyšší soud ČR dobere k závěrečné poradě. Pokud nejvyšší státní zástupce ale vezme zpět dovolání, které bylo podané pouze ve prospěch obviněného, soud v řízení pokračuje, bude-li obviněný na pokračování dovolacího řízení trvat.[153]

Pro zajímavost uvedu, že v roce 2019 napadlo Nejvyššímu státnímu zastupitelství 1 399 věcí týkajících se 1 627 obviněných. Nejvyšší státní zastupitelství podalo vyjádření podle § 265h odst. 2 TŘ v 1 355 případech. Nejvyšší soud ČR projednal v rámci dovolání 1 141 obviněných. Naprostá většina dovolání byla odmítnuta, konkrétně u 1 040 obviněných, ve čtyřech případech bylo dovolání zamítnuto, a Nejvyšší soud ČR vyhověl, ať už plně či zčásti, dovoláním 97 obviněných, což je necelých 7 % všech rozhodnutí.[154]

---

151 Pokyn obecné povahy Nejvyššího státního zástupce ze dne 03. 09. 2019 o postupu státních zástupců v trestním řízení, článek 118, str. 85 až 86.

152 Pokyn obecné povahy Nejvyššího státního zástupce ze dne 03. 09. 2019 o postupu státních zástupců v trestním řízení, článek 119, str. 86.

153 PÚRY, František. In FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0, str. 705.

154 Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2019. In verejnazaloba.cz [online]. [cit. 2021-04-14]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/06/Zprava-o-cinnosti-SZ-za-rok-2019-textova-cast.pdf

4.6.2. Stížnost pro porušení zákona

Mezi mimořádné opravné prostředky, kterými lze napadnout pravomocné rozhodnutí soudu nebo státního zástupce, patří stížnost pro porušení zákona, kterou upravuje ustanovení § 266 a násl. TŘ. Stížnost pro porušení zákona lze podat proti pravomocnému rozhodnutí soudu nebo státního zástupce, kterým byl porušen zákon nebo které bylo učiněno na základě vadného postupu řízení. Tuto stížnost má oprávnění podat pouze ministr spravedlnosti k Nejvyššímu soudu ČR (§ 266 odst. 1 TŘ). Stížnost pro porušení zákona může vzít ministr spravedlnosti zpět, než se Nejvyšší soud ČR odebere k závěrečné poradě (§ 266 odst. 6 TŘ).

Stížnost pro porušení zákona má za cíl napravit právní vady, ať už u pravomocného rozhodnutí, nebo u vadného postupu řízení, které předcházelo danému rozhodnutí. O stížnosti pro porušení zákona rozhoduje Nejvyšší soud ČR, a to ve veřejném zasedání.[155] Účast státního zástupce na veřejném zasedání je povinná, účastní se dle ustanovení § 274 TŘ státního zástupce činný u Nejvyššího státního zastupitelství. Považuje-li to ministr spravedlnosti nebo předseda senátu za potřebné, účastní se veřejného zasedání také zástupce ministra spravedlnosti. Nejvyšší soud ČR může ale rozhodnout i v zasedání neveřejném.

Státnímu zastupitelství může být podán nebo postoupen podnět k podání stížnosti pro porušení zákona (§ 30 odst. 1 JŘSZ). Přichází-li však v úvahu podání dovolání, státní zastupitelství poučí podatele o možnosti podat proti rozhodnutí dovolání a současně uvede, že se podáním dále nebude zabývat (§ 31 odst. 3 JŽSZ). Státní zastupitelství vyrozumí odesílatele o přijetí podnětu k podání stížnosti pro porušení zákona a sdělí, že o jeho vyřízení bude písemně vyrozuměn Ministerstvem spravedlnosti (§ 32 odst. 1 JŽSZ). Probíhá-li ve věci řízení o návrhu na povolení obnovy řízení, řízení o ústavní stížnost, dovolací řízení, nebo bylo-li o totožné věci v rámci dovolacího řízení rozhodnuto, státní zastupitelství postupuje dle ustanovení § 32 JŘSZ. Pokud z obsahu podnětu k podání stížnosti pro porušení zákona plynou skutečnosti, nasvědčující tomu, že orgán činný v trestním řízení spáchal trestný čin, o kterém nelze rozhodnout na podkladě daného spisového materiálu, státní zástupce pošle kopii podnětu věcně a místně příslušnému státnímu zastupitelství k prověření (§ 33 JŘSZ).

V rámci krajského, vrchního a Nejvyššího státního zastupitelství je vyloučen z přezkoumávání důvodnosti podnětů k podání stížnosti pro porušení zákona ten státní zástupce, který ve věci vykonával dozor v přípravném řízení nebo podával obžalobu nebo byl činný v řízení před soudem. Také je vyloučen ten, který ve věci vykonával dohled nebo konal vyšetřování nebo zkrácené přípravné řízení. Pokud je státní zástupce vyloučen, určí místo něj

[155] HASCH, Karel. In JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 5., aktualiz. vyd., V nakl. Linde 1. vyd. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-641-9, str. 617 až 622.

jiného státního zástupce bezprostředně nadřízený státní zástupce téhož státního zastupitelství (§ 39 JŘSZ). Státní zastupitelství přezkoumává zákonnost celého rozhodnutí, ale také řízení, které mu předcházelo, a to ve vztahu k osobě, v jejíž prospěch či neprospěch je podnět podán (§ 40 JŽSZ). Státní zastupitelství po přezkoumání věci důvod k podání stížnosti pro porušení zákona shledat nemusí. V tom případě předloží ministru spravedlnosti návrh na odložení podnětu a sdělí, jak se vypořádalo s námitkami uvedenými v podnětu k podání stížnosti pro porušení zákona (§ 43 odst. 1 JŘSZ). Pokud však státní zastupitelství dojde k názoru, že existuje důvod pro podání stížnosti, vypracuje státní zastupitelství nástin stížnosti pro porušení zákona, který předloží k rozhodnutí ministru spravedlnosti, ale pouze tehdy, nepřichází-li v úvahu podání dovolání (§ 43 odst. 2 TŘ). K návrhu na odložení podnětu či k nástinu stížnosti státní zastupitelství připojí podnět k podání stížnosti pro porušení zákona a celý spisový materiál (§ 43 odst. 3 JŘSZ).

4.6.2.1. Oprávnění nejvyššího státního zástupce dle § 174a trestního řádu

Nejvyšší soud ČR ve svém rozhodnutí, sp. zn. 4 Tz 28/2010, judikoval, že ustanovení § 174a TŘ, zakládající oprávnění nejvyššího státního zástupce rušit nezákonná usnesení nižších státních zástupců o zastavení trestního stíhání nebo o postoupení věci, je speciální k ustanovení § 266 odst. 1 TŘ, které upravuje možnost ministra spravedlnosti podat proti pravomocnému rozhodnutí soudu nebo státního zástupce stížnost pro porušení zákona. Ustanovení § 174a TŘ tedy nahrazuje ustanovení § 266 odst. 1 TŘ, a na základě této skutečnosti není možné podat stížnost pro porušení zákona proti usnesení státního zástupce o zastavení trestního stíhání nebo o postoupení věci.[156]

Podle ustanovení § 174a odst. 1 TŘ může nejvyšší státní zástupce do tří měsíců od právní moci zrušit nezákonné usnesení nižšího státního zástupce o nestíhání podezřelého podle § 159d odst. 1, o zastavení trestního stíhání nebo o postoupení věci. To ale nelze, pokud se jedná o usnesení vydané evropským pověřeným žalobcem nebo evropským žalobcem. K využití svého oprávnění může státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství vyžadovat od nižších státních zastupitelství spisy, dokumenty, materiály a zprávy a provádět prověrky (§ 174a odst. 2 TŘ). Pokud nejvyšší státní zástupce usnesení o zastavení trestního stíhání nebo o postoupení věci zruší, v řízení pokračuje státní zástupce, který ve věci rozhodoval v prvním stupni. Ale je zároveň vázán právním názorem nejvyššího státního zástupce a musí provést úkony a doplnění, které mu nejvyšší státní zástupce nařídil (§ 174a odst. 3 TŘ). Pokud nejvyšší státní zástupce

[156] Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 4 Tz 28/2010 ze dne 22. 06. 2010.

usnesení o nestíhání podezřelého zruší, policejní orgán rozhodne o zahájení trestního stíhání, nevyřídí-li věc jinak (§ 174a odst. 4 TŘ).

Nálezem Ústavního soudu ČR II. ÚS 655/11[157] k oprávnění nejvyššího státního zástupce dle § 174a TŘ Ústavní soud ČR konstatoval, že ačkoliv má státní zastupitelství postavení žalobce, kterému přísluší hájit veřejný zájem a zájmy státu, není oprávněn postupovat při výkonu svých oprávnění libovolně. Naopak musí respektovat všechna procesní ustanovení zákona vykládaná ústavně konformně, tedy respektovat i požadavek řádného zákonného procesu (viz čl. 8 odst. 2 LZPS a § 2 odst. 1 TŘ).

4.6.3. Obnova řízení

Dalším mimořádným opravným prostředkem je obnova řízení. Obnova řízení má dvě fáze. Jednak se jedná o fázi, v rámci které je řešeno, zda dojde k obnově řízení, v druhé fázi se pak jedná o samotné obnovené řízení. Pokud skončilo trestní stíhání vedené proti určité osobě pravomocným rozhodnutím uvedeným v ustanovení § 278 TŘ, pak je možné v trestním stíhání totožné osoby pro totožný skutek pokračovat, a to za předpokladu, že takové rozhodnutí nebylo zrušeno v jiném předepsaném řízení, a že dojde k povolení obnovy trestního řízení. Před povolením obnovy lze k zajištění důkazního materiálu a k zajištění osoby obviněného provádět vyšetřovací úkony jen v mezích ustanovení trestního řádu, upravující obnovu řízení (§ 277 TŘ). V rámci obnovy řízení se neposuzuje správnost rozhodnutí nebo řízení, které rozhodnutí předcházelo, ale jsou řešeny skutečnosti nebo důkazy, které vyšly najevo, které byly soudu dříve neznámé a které by mohly samy o sobě nebo ve spojení se skutečnostmi a důkazy známými už dříve odůvodnit jiné rozhodnutí o vině nebo o přiznaném nároku poškozeného na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení, anebo vzhledem k nimž by původně uložený trest byl ve zřejmém nepoměru k povaze a závažnosti trestného činu nebo k poměrům pachatele, nebo uložený druh trestu by byl ve zřejmém rozporu s účelem trestu (§ 278 odst. 1 TŘ), dále že důvody k určitému rozhodnutí nebyly a že je na místě rozhodnout jinak.

Obnovu lze povolit jen na návrh oprávněné osoby (§ 280 odst. 1 TŘ), kterou je i státní zástupce. Státní zástupce může podat návrh na povolení obnovy řízení ve prospěch obviněného, a jako jediný z oprávněných osob také v jeho neprospěch (§ 280 odst. 2, 3 TŘ). Návrh na povolení obnovy řízení může vzít státní zástupce zpět do chvíle, než se soud prvního stupně odebere k závěrečné poradě. Rozhodne-li se vzít státní zástupce zpět návrh na povolení obnovy,

[157] Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. II. ÚS 655/11 ze dne 30. 8. 2011.

který byl ve prospěch obviněného, nepotřebuje k takovému úkonu souhlas obviněného. Zpětvzetí návrhu však nebrání tomu, aby byl návrh na povolení obnovy v pozdější době opětovně podán (§ 280 odst. 4 TŘ). Pokud se soud nebo jiný státní orgán dozví o okolnosti, která by mohla odůvodnit návrh na povolení obnovy, musí tuto skutečnost oznámit státnímu zástupci. Pokud by okolnost mohla odůvodnit návrh na povolení obnovy ve prospěch obviněného, státní zástupce má povinnost o ní informovat obviněného, případně jinou osobu oprávněnou k podání návrhu, pokud návrh na obnovu nepodá sám (§ 280 odst. 5 TŘ).

Co se týká formálních a obsahových náležitostí návrhu na povolení obnovy řízení, nejsou stanoveny speciální náležitosti, proto se užije ustanovení § 59 TŘ, které vymezuje náležitosti podání. Státní zástupce však dle rozsudku Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 4 Tz 13/2002, musí v návrhu uvést, zda je návrh podáván ve prospěch nebo v neprospěch obviněného.[158]

Jestliže je pro rozhodnutí o návrhu na povolení obnovy potřeba objasnit potřebné okolnosti, může tak učinit na základě pověření předsedy senátu státní zástupce, nebo jiný orgán činný v trestním řízení, a to podle ustanovení trestního řádu, která upravují dokazování dle § 89 až § 118 TŘ, v závažných případech, a za podmínek stanovených zákonem, je možné využít též institutu předběžného opatření či zajištění osob a věcí důležitých pro trestní řízení dle § 67 až § 88o TŘ (§ 282 TŘ). Státní zástupce může podat návrh na povolení obnovy v neprospěch obviněného a zároveň navrhnout zajištění obviněného, a to vydáním příkazu k zatčení a vzetím do vazby před povolením obnovy, jestliže má za to, že je to vzhledem k okolnostem nezbytné. Jedná se o výjimku ze zásady *ne bis in idem*, protože je možné rozhodovat dvakrát o téže věci.[159]

Soud návrh na povolení obnovy zamítne dle ustanovení § 283 TŘ, nebo návrhu na povolení obnovy vyhoví dle § 284 TŘ. Jestliže soud povolí obnovu řízení, které skončilo pravomocným rozhodnutím uvedeným v ustanovení § 284 odst. 2 TŘ, může věc vrátit státnímu zástupci k došetření v případě, že to považuje za potřebné pro objasnění věci. Krajský soud, který podle § 281 odst. 3 TŘ povolil obnovu řízení, v němž v prvním stupni rozhodl okresní soud, vrátí věc vždy státnímu zástupci, čímž se řízení vrátí do řízení přípravného (§ 284 odst. 2 TŘ). Řízení po povolení obnovy pokračuje ve fázi, která přecházela pravomocnému rozhodnutí v původním řízení, a to dle ustanovení § 288 TŘ. To znamená, že jestliže byla pravomocně povolena obnova řízení, které skončilo pravomocným rozsudkem soudu, kterým byla schválena dohoda o vině a trestu, nebo pravomocným usnesením státního zástupce o zastavení trestního stíhání, včetně schválení narovnání, rozhodnutím o postoupení věci jinému orgánu nebo

[158] Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 4 Tz 13/2002 ze dne 20. 3. 2002.

[159] ŠÁMAL, Pavel. Opravné prostředky v trestním řízení: stížnost pro porušení zákona: obnova řízení. Praha: C.H. Beck, 1999. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-7179-249-7, str. 130 až 135.

o podmíněném zastavení trestního stíhání, pokračuje se v přípravném řízení (§ 288 odst. 1 TŘ). Ve zbylých případech pokračuje soud po pravomocném povolení obnovy v řízení na základě původní obžaloby, jestliže nebylo vysloveno, že se věc vrací státnímu zástupci k došetření (§ 284 odst. 2 TŘ). A pokud byla povolena obnova jen v souvislosti s některým z trestných činů, za něž byl pravomocně uložen úhrnný nebo souhrnný trest, a soud vrátil věc státnímu zástupci k došetření, stanoví po právní moci usnesení povolujícího obnovu ve veřejném zasedání rozsudkem přiměřený trest za zbývající trestné činy (§ 284 odst. 3 TŘ).

O návrhu na povolení obnovy se rozhoduje ve veřejném zasedání (§ 286 odst. 1 TŘ), není-li splněna podmínka v ustanovení § 286 odst. 2 TŘ, kdy může soud rozhodnout v neveřejném zasedání. Koná-li se veřejné zasedání, státní zástupce se v rámci veřejného zasedání řídí ustanoveními § 232 až § 239a TŘ upravující veřejné zasedání.

4.7. Státní zástupce ve vykonávacím řízení

Je-li třeba vykonat rozhodnutí, rozhodnutí vykonává nebo výkon zařizuje orgán, který rozhodnutí učinil, v případě senátu tak činí jeho předseda (§ 315 odst. 1 TŘ). Rozhodnutí, které souvisí s výkonem trestů a ochranných opatření, činí soud, který ve věci rozhodl v prvním stupni, není-li stanoveno jinak (§ 315 odst. 2 TŘ). Způsob výkonu trestu odnětí svobody upravuje zákon o výkonu trestu odnětí svobody (§ 320 odst. 1 TŘ). Státní zástupce se aktivně podílí na vykonávacím řízení pouze u některých typů rozhodnutí.

Nejzásadnější roli státní zástupce má ve vykonávacím řízení zejména tehdy, byl-li uložen trest odnětí svobody dle ustanovení § 55 TZ. Výkon trestu odnětí svobody upravuje trestní řád v ustanovení § 320 až § 334 TŘ. Podle ustanovení § 323 odst. 1 TŘ může předseda senátu výkon trestu odnětí svobody nepřevyšujícího jeden rok z důležitých důvodů odložit, proti čemuž může státní zástupce podat stížnost (§ 323 odst. 4 TŘ). Státní zástupce může podat návrh na změnu způsobu výkonu trestu odnětí svobody (§ 324 odst. 1 TŘ), návrh na podmíněné propuštění z trestu odnětí svobody (§ 331 odst. 1 TŘ) nebo návrh na přeměnu trestu odnětí svobody v trest domácího vězení (§333b odst. 1 TŘ). Také může státní zástupce navrhnout, aby se do výkonu trestu odnětí svobody nezapočítala doba, po kterou byl odsouzenému přerušen výkon trestu odnětí svobody za účelem léčebné péče ve zdravotnickém zařízení mimo věznice, stalo-li se tak v důsledku toho, že si odsouzený způsobil újmu na zdraví úmyslně (§ 334 odst. 3 TŘ). Se souhlasem státního zástupce může předseda senátu rozhodnout o tom, že se odsouzený podmíněně osvědčil, jinak musí rozhodovat senát (§ 330 odst. 4, odst. 1 TŘ). O výše uvedených věcech se rozhoduje ve veřejném zasedání, pro postavení státního zástupce v rámci veřejného

zasedání se tak užijí ustanovení, která právě zmíněné veřejné zasedání upravují, tj. ustanovení § 232 až § 239a TŘ.

V rámci vykonávání jiných trestů než je trest odnětí svobody má státní zástupce roli v rámci veřejných zasedání, které se konají z důvodu přeměny na jiný typ trestů. Veřejné zasedání se koná, jde-li o přeměnu trestu domácího vězení v trest odnětí svobody (§ 334g TŘ), přeměnu trestu obecně prospěšných prací v trest domácího vězení, v peněžitý trest nebo v trest odnětí svobody (§ 340b TŘ), přeměnu peněžitého trestu nebo jeho zbytku v trest domácího vězení nebo v trest obecně prospěšných prací (§ 344 odst. 2 TŘ).

5. Postavení státního zástupce de lege ferenda

5.1. Rekodifikace trestního řádu ve vztahu k postavení státního zástupce v řízení před soudem

V roce 2014 byla zahájena činnost pracovní Komise pro nový trestní řád složená z odborníků na trestní právo procesní. Předsedou se stal prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D. Komise je složena ze soudců, státních zástupců, advokátů i zástupců ministerstva vnitra a Policie ČR a odborníků z akademické sféry. Cílem je zastoupení různých názorů na trestní řízení, aby došlo k dosažení moderní a komplexní úpravy trestního řízení.[160]

Trestní řád pochází z 60. let 20. století, a ačkoliv v řadě otázek došlo novelizacemi v posledních třiceti letech k zásadním změnám, byly obnoveny klasické procesní postupy, zavedeny moderní instituty, i přes to celková současná koncepce nevyhovuje moderním trendům. Také přetrvává mnoho problémů, které brání efektivitě trestního procesu. Jedná se zejména o zdlouhavost a komplikovanost trestního řízení, řada trestných činů zůstává nepotrestána, nebo je potrestána opožděně, a na dokazování jsou kladeny vysoké formální nároky. Rekodifikace trestního práva je zaměřena na takovou právní úpravu postupu orgánů činných v trestním řízení, aby v průběhu trestního řízení byl pachatel trestného činu urychleně zjištěn, byla proti němu uplatněna v přiměřeném rozsahu a v souladu s právy a svobodami zaručenými Listinou základních práv a svobod a mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána, všechna nezbytná opatření směřující k vyvození trestní odpovědnosti, a zároveň aby byla poskytnuta náležitá ochrana právům poškozeného, zejména nezletilého.[161]

Dle Věcného záměru trestního řádu patří mezi základní požadavky na změny trestního práva procesního zrychlení trestního řízení ve všech jeho stadiích, posílení významu trestního řízení před soudem na úkor přípravného řízení, státní zástupce by měl mít posílené postavení při výkonu dozoru a při rozhodování v přípravném řízení, také by neměl být přetěžován nadbytečnou administrativou. Dalším požadavkem je zvýšení aktivity procesních stran v řízení před soudem, stanovení procesní odpovědnosti státního zástupce za neprovedení důkazů v potřebném rozsahu prokazujících vinu obžalovaného v řízení před soudem a za neprokázání všech znaků trestného činu, pro který byla podána obžaloba (formální důkazní břemeno státního zástupce), dále je účelem posílení procesních práv poškozeného. Také je cílem zvýšení ochrany obětí trestných činů a účinné zajištění jejich práv, dále mít možnost v širší míře zachytit důkazy

[160] Rekodifikace trestního práva procesního, Komise pro nový trestní řád. In justice.cz [online]. [cit. 2021-04-16]. Dostupné z: https://www.justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho.

[161] Východiska a principy nového trestního řádu. In eudeska.justice.cz [online]. [cit. 2021-04-16]. Dostupné z: https://eudeska.justice.cz/Lists/EUD/Attachments/442/MSP-927_2016-OSV-OSV%20-%20p%C5%99%C3%ADloha.pdf.

tehdy, nejsou-li podmínky pro stíhání konkrétní osoby, a také je cílem dokončit reformu řádných a mimořádných opravných prostředků, aby zajišťovaly nápravu podstatných vad rozhodnutí i řízení jim předcházejícího, ale také sjednocování judikatury soudů a ovlivňování praxe jiných orgánů činných v trestním řízení.[162]

Nový trestní řád by měl dle Východisek a principů nového trestního řádu vycházet ze základních zásad trestního řízení. Některé zásady budou společné pro celé trestní řízení (zásada zákonnosti, zásada zdrženlivosti či přiměřenosti, zásada zajištění práva na obhajobu, zásada zajištění práv poškozeného a ochrany jeho postavení, zásada rychlého procesu), dále budou zásady, které budou stěžejní zejména pro zahájení trestního řízení a stíhání (zásada oficiality, zásada legality s prvky oportunity a zásada obžalovací), také zásady pro dokazování (zásada presumpce neviny, zásada vyhledávací, zásada bezprostřednosti, zásada ústnosti a zásada volného hodnocení důkazů), ale také bude nový trestní řád obsahovat relativně samostatné zásady, tj. zjištění skutkového stavu věci bez důvodných pochybností (zásada materiální pravdy) a zásada veřejnosti.[163]

Některé z výše uvedených zásad ovlivní postavení státního zástupce v trestním řízení před soudem. Zásada legality, navazující na zásadu oficiality, bude doplněna zásadou oportunity, která však bude oproti současné úpravě posílena. To umožní vyřešit trestné činy, jejichž povaha a závažnost s přihlédnutím k veřejnému zájmu to umožňuje, procesním způsobem. Také bude uplatňována zásada vnější kontroly v rámci diskreční pravomoci státního zástupce. Zásada legality bude pro státní zástupce nadále stěžejní zásadou, na základě které budou mít povinnost stíhat trestné činy a podávat obžalobu k soudu.

Mezi novinky v trestním řádu se bude řadit zásada prohloubení ochrany práv poškozených, nově budou upraveny zásady ne bis in idem, kontradiktornosti trestního procesu a rovnosti stran, bude také vyjádřena zásada in dubio pro reo, ale také to, že nikdo nesmí být odsouzen výlučně či v určující míře na základě důkazu, ke kterému se nemohl vyjádřit, případně na základě výpovědi svědka, kterému nemohl pokládat otázky. Pro státní zástupce je dle mého názoru ale stěžejní to, že do zásady oficiality, zásady obžalovací, zásady vyhledávací, zásady volného hodnocení důkazů a zásady zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností se

---

[162] Věcný záměr trestního řádu – hlavní principy navrhované rekodifikace trestního práva procesního. In justice.cz [online]. [cit. 2021-04-16]. Dostupné z: https://www.justice.cz/documents/11715/0/hlavn%C3%AD_principy_2008.pdf/6795ffd2-4508-419a-a78d-4dbeb176ed95?version=1.0.

[163] Východiska a principy nového trestního řádu. In eudeska.justice.cz [online]. [cit. 2021-04-16]. Dostupné z: https://eudeska.justice.cz/Lists/EUD/Attachments/442/MSP-927_2016-OSV-OSV%20-%20p%C5%99%C3%ADloha.pdf.

promítne nově vymezené důkazní břemeno státního zástupce. Nepůjde pouze o rozšíření kontradiktornosti řízení před soudem, ale bude zasaženo do struktury procesu.

V současné době a v platné právní úpravě má státní zástupce „materiální důkazní břemeno“, to znamená, že má státní zástupce v rámci trestního řízení právní i faktický zájem, aby byly prokázány ty skutkové okolnosti a skutečnosti, které sám uvedl, a tím by došlo k vyvrácení tvrzení, které uvedla protistrana, což znamená, že by se měl snažit dokázat skutkové okolnosti, které tvrdí. Pokud se to státnímu zástupci nepodaří a skutková okolnost nebude prokázána a objasněna, a to ani na základě činnosti soudu ve smyslu § 2 odst. 5 poslední věty TŘ, dojde pak k situaci, kdy právně významné skutečnosti nebudou zváženy při rozhodnutí soudu, což státnímu zástupci neprospívá. Obviněný není dle trestního řádu povinen vyvracet usvědčující důkaz, nutí ho k tomu však jeho vlastní zájem, aby měl příležitost u soudu uplatnit vyviňující důkaz nebo důkaz zmenšující jeho vinu. Dle Východisek a principů nového trestního řádu[164] by v rámci řízení před soudem mělo dojít k omezení vyhledávací zásady, ale naopak k posílení postavení nejdůležitějších procesních stran, tedy obviněného a státního zástupce, a to zejména v důkazním řízení. Státní zástupce bude na podporu svých tvrzení vyhledávat, navrhovat a provádět důkazy, žádat o provedení důkazů, zejména o výslech svědka nebo znalce v hlavním líčení. Bude mít pravomoc dokazovat vinu obžalovaného, tedy žádat policejní orgán o opatření důkazu potřebného k zastupování obžaloby.

V rámci řízení před soudem by mělo dojít k posílení zásady kontradiktornosti a k posílení aktivity stran. To by mělo být dosaženo tím, že státní zástupce ponese v řízení před soudem důkazní břemeno. Aby takové důkazní břemeno unesl, vytváří si pro to podmínky již v přípravném řízení. Výše zmíněné materiální důkazní břemeno však státnímu zástupci i nadále zůstane. Státní zástupce bude povinen provést důkazy v potřebném rozsahu, aby byla prokázána vina obžalovaného v řízení před soudem, a také prokázat všechny znaky trestného činu uvedeného v obžalobě, k čemuž si už v rámci přípravného řízení bude vytvářet předpoklady pro řádné zastupování veřejné žaloby v řízení před soudem. Z toho plyne, že už v přípravném řízení budou opatřovány či prováděny důkazy, které budou pro státního zástupce nezbytné pro zastupování obžaloby v řízení před soudem, aby důkazní břemeno unesl. V rámci přípravného řízení budou prováděny zásadní úkony procesní povahy mající bezprostřední význam pro dokazování v řízení před soudem.

[164] Východiska a principy nového trestního řádu. In eudeska.justice.cz [online]. [cit. 2021-04-16]. Dostupné z: https://eudeska.justice.cz/Lists/EUD/Attachments/442/MSP-927_2016-OSV-OSV%20-%20p%C5%99%C3%ADloha.pdf.

Z Východisek a principů nového trestního řádu plyne, že neunese-li státní zástupce důkazní břemeno, bude zatížen samotný státní zástupce, nikoliv primárně soud, jako je tomu v současné právní úpravě.

Neunesení důkazního břemene státním zástupcem by zpravidla mělo vést k zproštění obžalovaného obžaloby. Soud však bude mít nově povinnost upozornit na možnost jiné právní kvalifikace skutku. Státní zástupce by pak byl povinen doplnit dokazování z hlediska nové právní kvalifikace. Mělo by tak být dosaženo situace, kdy soud nebude opatřovat a provádět dokazování sám, ale mělo by také dojít k posílení odpovědnosti státního zástupce. [165]

Formálním důkazním břemenem státního zástupce by předseda senátu, potažmo soudce, na rozdíl od současné úpravy, neměl řízení po celou dobu ve svých rukou. Předseda senátu už nebude oprávněn si v určité fázi provádění důkazů na sebe vztáhnout, ale pokud by řízení směřovalo k poškození obžalovaného, kdy může být obžalovaný pasivnější stranou, předseda senátu nedopustí, aby pro tuto pasivitu obžalovaný spor prohrál. Předseda senátu by byl v takových případech povinen doplnit dokazování skutečností, které svědčí ve prospěch obžalovaného, pokud by neprovedení důkazů vedlo k nespravedlivému rozhodnutí. Oproti tomu u státního zástupce, který je profesionál, bude důkazní břemeno na něm, a soudce by při pasivitě státního zástupce do řízení vstupovat neměl, a to ani tehdy, pokud by byl sám přesvědčen o existenci dalších důkazů svědčících pro obžalobu.[166]

I přes to, že státní zástupce bude mít povinnost unést formální důkazní břemeno, i nadále by měl zůstat ochráncem veřejného zájmu. V přípravném řízení se budou i nadále opatřovat důkazy jak v neprospěch, ale i ve prospěch obviněného, aby byl co nejdůkladněji objasněn skutkový stav věci, státní zástupce navíc nebude moci kdykoli v průběhu přípravného řízení zatajit podstatný důkaz svědčící ve prospěch obviněného. I v řízení před soudem bude státní zástupce i nadále oprávněn navrhovat důkazy ve prospěch obžalovaného. Také to bude právě státní zástupce, kdo bude moci navrhovat tresty, ochranná opatření, případně činit jiné návrhy a podávat opravné prostředky, které by mohly být i ve prospěch obžalovaného. Ačkoliv je státní zástupce v řízení před soudem stranou stejně jako obžalovaný, bude oproti protistraně mít zvýšenou odpovědnost při ochraně veřejného zájmu a bude významným činitelem výkonu trestní spravedlnosti.

---

165 Východiska a principy nového trestního řádu. In eudeska.justice.cz [online]. [cit. 2021-04-19]. Dostupné z:https://eudeska.justice.cz/Lists/EUD/Attachments/442/MSP-927_2016-OSV-OSV%20-%20p%C5%99%C3%ADloha.pdf

166 Základní zásady trestního řízení ve světle rekodifikace trestního řádu. In pravniprostor.cz [online]. [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/zakladni-zasady-trestniho-rizeni-ve-svetle-rekodifikace-trestniho-radu

Protože tedy pravděpodobně dojde k zavedení formálního důkazního břemene státního zástupce v řízení před soudem, je nutné zároveň zdůraznit kontrolu uplatňování diskreční pravomoci státního zástupce, a to prostřednictvím interní kontroly, ale i kontroly soudní, kdy je zvažováno zavedení předprocesního soudce.

V rámci role státního zástupce v řízení před soudem by mělo dojít ještě k dalším výrazným změnám. U možnosti vrátit věc státnímu zástupci k došetření v rámci předběžného projednání obžaloby bude rozsah zachován jen u závažných procesních vad neodstranitelných v dalším řízení. Státní zástupce bude mít větší vliv na rozsah dokazování a způsob provádění důkazů, protože bude provádět ty důkazy podporující obžalobu, které k provedení navrhnul. Jak již bylo výše zmíněno, státní zástupce tak ponese důkazní břemeno z hlediska prokázání viny obžalovaného. Stejně jako je tomu nyní, státní zástupce také bude oprávněn označit některé skutečnosti za nesporné, od jejichž provedení bude možné, na základě rozhodnutí soudu, upustit.[167]

Zákon by měl jako zvláštní způsob řízení nově upravovat i řízení o soukromé žalobě. Takové řízení bude možné konat jen o konkrétních trestných činech, kde veřejný zájem na stíhání ustupuje zájmu soukromému. U těchto vybraných trestných činů bude poškozený moct podat soukromou žalobu. Za tímto účelem bude poškozený oprávněn nahlížet do spisů, opatřovat si příslušné podklady a materiály, a v rozsahu nezbytném k jejímu podání požadovat prostřednictvím státního zástupce provedení jednotlivých úkonů od policejního orgánu. Iniciativa konat trestní řízení před soudem bude především v rukou soukromého žalobce. Soukromou žalobu bude poškozený oprávněn vzít výslovným prohlášením zpět až do doby, než se odvolací soud odebere k závěrečné poradě. Po zpětvzetí obžaloby již nebude možné podat ji soukromým žalobcem znovu, státní zástupce však bude oprávněn obžalobu podat, shledá-li veřejný zájem. Když poškozený podá soukromou žalobu, soud vyrozumí státního zástupce, který bude moci ve věci podat obžalobu tehdy, shledá-li, že je zasažen i veřejný zájem. Řízení se pak koná o obžalobě státního zástupce i o soukromé žalobě. Co se týká přípravného řízení, tam státní zástupce může převzít věc a vykonávat v ní svou působnost, jako kdyby trestný čin nebyl vázaný na soukromou žalobu. Tehdy může být soukromá žaloba podána jedině v případě, že státní zástupce zastaví trestní stíhání, o čemž je třeba poškozeného, který může podat soukromou žalobu, poučit.[168]

---

[167] Věcný záměr zákona o trestním řízení soudním (trestní řád). In justice.cz [online]. [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: https://www.justice.cz/documents/11715/0/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br+T%C5%98+2008.pdf/f5e3f714-d120-4c77-912b-4eeff544775a?version=1.0

[168] Věcný záměr trestního řádu – hlavní principy navrhované rekodifikace trestního práva procesního. In justice.cz [online]. [cit. 2021-05-12]. Dostupné

K rekodifikaci trestního řádu se vyjádřilo několik odborníků. Petr Franc, předseda Okresního soudu v Kutné Hoře, uvedl, že bez ohledu na to, že je budoucí trestní řád zaměřen na posílení zásady kontradiktornosti v trestním řízení, považuje za cíl dokazování v trestním řízení objektivní zjištění pravdivého a úplného skutkového stavu, a to s minimalizací pochybení. Zastává názor, že soud by měl být povinen provést všechny důkazy, které by pomohly objasnit skutkový stav, a to i bez návrhu stran, ale zároveň by mu mělo být umožněno odmítnutí provedení takových důkazů, které k objasnění nepřispějí. Iva Brožová, předsedkyně Nejvyššího soudu ČR v letech 2002 až 2015, sdělila, že za stěžejní považuje odstranění duplicity výslechu v přípravném řízení, a poté v řízení před soudem, neboť tím dochází k prodloužení doby stigmatizace občana. Miroslav Růžička, ředitel analytického a legislativního odboru Nejvyššího státního zastupitelství, k připravovanému trestnímu řádu sdělil, že klíčová bude právě role státního zástupce. Dle Růžičky by trestní řád měl vycházet z pojetí, že orgánem činným v trestním řízení je státní zástupce, a nikoliv státní zastupitelství. Také by měl vycházet z toho, že státní zástupce bude nést formální důkazní břemeno a že je třeba prokázat klíčové otázky týkající se viny. Růžička také vyslovil souhlas se soukromou, subsidiární, žalobou.[169]

5.2. Úvahy de lege ferenda

5.2.1. Formální důkazní břemeno státního zástupce

Jak již bylo zmíněno v předchozí podkapitole, dle Věcného záměru trestního řádu[170] by rekodifikace trestního řádu měla přinést zakotvení formálního břemena státního zástupce. Zatímco v rámci platné právní úpravy můžeme hovořit o materiálním břemenu státního zástupce, tedy že má právní i faktický zájem prokázat skutkové okolnosti a další skutečnosti, které tvrdí, a vyvrátit skutečnosti tvrzené protistranou, rekodifikací by mohlo být zavedeno důkazní břemeno formální. To by pro státního zástupce znamenalo, že už v přípravném řízení bude zvažovat, jaké důkazy je nutné vyhledat, opatřit a případně provést, aby před soudem důkazní břemeno unesl.

Pokud k takové úpravě dojde, dle mého názoru to znamená, že státní zástupce v praxi nebude vyhledávat zejména důkazy svědčící o vině obviněného, ale také se bude častěji uchylovat k vyhledávání důkazů, které budou i ve prospěch obviněného, což by mohlo vést

---

z: https://www.justice.cz/documents/11715/0/hlavn%C3%AD_principy_2008.pdf/6795ffd2-4508-419a-a78d-4dbeb176ed95?version=1.0.

169 Názory. Rekodifikace trestního řádu. Nový trestní řád. Moderní kontradiktorní trestní řízení evropského typu. In tablet.epravo.cz [online]. [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: https://tablet.epravo.cz/06-2014/nazory-rekodifikace-trestniho-radu/

170 Věcný záměr trestního řádu – hlavní principy navrhované rekodifikace trestního práva procesního. In justice.cz [online]. [cit. 2021-05-26]. Dostupné z: https://www.justice.cz/documents/11715/0/hlavn%C3%AD_principy_2008.pdf/6795ffd2-4508-419a-a78d-4dbeb176ed95?version=1.0.

k častějšímu využití odklonů. V dokumentu Východiska a principy nového trestního řádu je nicméně uvedeno, že cílem nového trestního řádu by mělo být přesunutí těžiště z přípravného řízení do řízení před soudem, ale otázkou zůstává, jestli by formální důkazní břemeno státního zástupce naopak nevedlo k tomu, že bude v rámci přípravného řízení obstarávat více důkazů, než jak je tomu za současné právní úpravy, a to zejména z obavy, že formální důkazní břemeno neunese. Protože důsledky neunesení důkazního břemene tak v první řadě postihnou státního zástupce, nikoliv tak jako v současnosti zejména soud. Další otázkou pro mě zůstává, jestli by neunesení formálního důkazního břemene státního zástupce nevedlo k tomu, že soud bude nucen vyslovit zprošťující rozsudek pouze proto, že nebude mít možnost doplnit dokazování v neprospěch obžalovaného, ačkoliv vše bude napovídat tomu, že je obžalovaný skutečně vinen, pouze příprava státního zástupce z pohledu soudu nebyla dostatečná. Protože stejně jako je tomu v současné právní úpravě, tak i v připravovaném trestním řádu je uplatňována zásada materiální pravdy. A nebude-li mít soudce možnost doplnit dokazování jak ve prospěch, tak v neprospěch obžalovaného, může nastat situace, že zásada materiální pravdy nebude naplněna. Myslím si, že naplněním zásady kontradiktornosti stran, tak jak je upravena v návrhu nového trestního řádu, může dojít k upozadění zásady materiální pravdy.

Formální břemeno státního zástupce má také přispět k větší rovnosti stran v trestním řízení před soudem. Nicméně v dokumentu Východiska a principy nového trestního řádu[171] je uvedeno, že soud se nesmí stavět do pozice pomocníka veřejné obžaloby, který by rovněž usiloval o odsouzení, neboť je soud povinen doplnit dokazování tak, aby rozhodnutí bylo spravedlivé, nikoliv nutně odsuzující. Dále je také uvedeno, že soud bude povinen doplnit dokazování pouze tehdy, pokud nebyly příslušné důkazy ve prospěch obhajoby provedeny obžalovaným či obhájcem obžalovaného, nebo nebyl-li obžalovaný obhájcem zastoupen, ale také tehdy, jestliže bude mít soud závažné pochybnosti o jeho způsobilosti náležitě provést důkazy svědčící v jeho prospěch, což by mohlo vést k nespravedlivému rozhodnutí soudu. Z výše uvedeného mám však za to, že takovou úpravou by nedošlo ke zvýšení rovnováhy mezi stranami, protože stejně jako státní zástupce je odborník a je povinen zastupovat veřejný zájem a k tomu činit vše nezbytné, je i obhájce odborníkem, který naopak zastupuje zájmy obžalovaného. V případě nedostatečné obhajoby obžalovaného advokátem by soud měl mít možnost dokazování doplnit, aby byl co nejlépe zjištěn skutkový stav, stejná možnost by však měla zůstat i v případě státního zástupce. A ačkoliv je v rámci trestního práva zakotvena zásada

[171] Východiska a principy nového trestního řádu. In eudeska.justice.cz [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: https://eudeska.justice.cz/Lists/EUD/Attachments/442/MSP-927_2016-OSV-OSV%20-%20p%C5%99%C3%ADloha.pdf

presumpce neviny, necítí-li obžalovaný potřebu se nechat zastoupit advokátem (nejedná-li se případ nutné obhajoby), musí být obžalovaný smířen s tím, že ponese následky toho, že státní zástupce předložil důkazy, které soud určitým způsobem vyhodnotil, případně je doplnil, a na základě provedených důkazů rozhodl. V českém právním řádu je navíc pro obžalované zakotveno právo na bezplatnou obhajobu, stejně jako odpovědnost státu za škodu. Ačkoliv chápu potřebu toho, aby byl státní zástupce v řízení před soudem dostatečně připraven a co nejvíce aktivní, nevidím však jako nejšťastnější řešení, že by měl soud mít možnost pouze doplňovat důkazy ve prospěch obviněného a nikoliv v jeho neprospěch, pokud by doplnění důkazů i v neprospěch obžalovaného přispělo k objasnění věci, jak se skutečně stala, a to bez důvodných pochybností a v potřebném rozsahu.

Za své krátké působení u soudu jako asistentka soudce jsem měla možnost si všimnout, že se v praxi v zásadě nestává, aby soud byl oporou státního zástupce a obžalovaného se snažil bez dalšího prokázat vinným. Státní zástupce, stejně jako obhájce, navrhuje důkazy, které považuje za nezbytné pro prokázání věci, a není-li si soud jistý ani poté, co navržené důkazy provedl, má možnost se obrátit na kteroukoliv ze stran, aby dokazování doplnila. V tomto případě sice většinou dojde k odročení věci, ale mám za to, že by vždy mělo mít přednost objasnění skutkového stavu věci bez důvodných pochybností a v rozsahu nezbytném pro rozhodnutí, před rozhodnutím rychlým, ale nejistým, či neodrážejícím skutkový stav věci. Taková úprava zásady kontradiktornosti a zásady rovnosti stran by dle mého názoru byla nebezpečná pro zachování zásady materiální pravdy.

Podoba nového trestního řádu se ale stále vyvíjí. Dle aktuálně projednávaných částí nového trestního řádu velkou Komisí pro nový trestní řád se však momentálně pracuje s koncepcí, podle které by v konečném důsledku byl za dokazování odpovědný soud, a to právě s ohledem na zásadu materiální pravdy. Soud by měl stanovit rozsah dokazování a řídit průběh dokazování tak, aby došel ke spravedlivému rozhodnutí. S posílením procesní aktivity stran se ale nadále počítá, protože důkazy, které státní zástupce a obžalovaný, resp. jeho obhájce, navrhli, si sami provedou. Budou ale možné výjimky, a to tehdy, bude-li potřeba řádně zjistit skutkový stav, zajistit řádný průběh dokazování či chránit práva zranitelných osob, kdy bude dokazování svěřeno do rukou samosoudce či předsedy senátu. Tento směr úpravy důkazního břemene státního zástupce se mi zdá být oproti návrhům uvedených ve Východiscích a principech nového trestního řádu z roku 2008 velmi vhodný.[172]

[172] Úvodní stránka - Proč potřebujeme nový trestní řád?. In tpp.justice.cz [online]. [cit. 2021-05-26]. Dostupné z: https://tpp.justice.cz/uvod/

5.2.2. Soukromá žaloba v trestním řízení

Jak již bylo zmíněno v první podkapitole páté kapitoly, nový zákon by mohl umožnit v omezeném rozsahu poškozenému v trestním řízení podat soukromou žalobu. Ta se má týkat vymezeného okruhu trestných činů, kde není příliš dán veřejný zájem na projednávání.

Ohledně soukromé žaloby v trestním řízení se komise inspirovala v zahraničí, ať už v Německu, Rakousku či Polsku, ale i v právních dějinách České republiky, a to například rakouským trestním řádem z roku 1873[173].

Trestní řízení v ČR je však založeno na zásadě legality, na základě které je oprávněn stíhat všechny trestné činy pouze stát, stejně jako právo trestat se stalo výlučným oprávněním státu, čímž byl výkon spravedlnosti přenesen na stát. Trestní řízení stojí také na zásadě oficiality a zásadě vyhledávací, které jsou pro trestní právo (a tedy veřejné právo) typické a výlučné. Dle zásady oficiality mají orgány činné v trestním řízení povinnost provádět takové úkony, pro jejichž provedení jsou zákonné důvody. Zásada oficiality se vztahuje na všechny orgány činné v trestním řízení a na všechna stádia trestního řízení. Zásada vyhledávací naopak znamená, že soud může provádět takové důkazy, které uzná za vhodné a není vázán návrhy účastníků. Jestliže budou do trestního řádu vneseny prvky soukromoprávní, například dojde k situaci, kdy poškozený bude moci podat soukromou žalobu, protože soukromý zájem bude převyšovat nad veřejným, bude policejní orgán postupovat ex officio, nebo poškozeného jen vyrozumí a poučí ho o možnosti podat obžalobu, nebo nebude mít povinnost žádnou? A jestliže poškozeného jen vyrozumí a poučí, případně neudělá nic, nedojde k narušení základních zásad trestního řízení? A jestliže bude postupovat ex officio, nedojde k zahlcení orgánů činných v trestním řízení a ke zneužívání jejich součinnosti?

Stejně jako uvádím ve výše zmíněných podkapitolách, dle mého názoru zrychlování a zjednodušování trestního řízení nevede vždy dobrým směrem v souvislosti s prokazováním materiální pravdy. Jestliže bude zákon stát na zásadě materiální pravdy, myslím si, že by nemělo docházet k rozsáhlé formalizaci procesu a zavádění soukromoprávních prvků, které jsou navíc na úkor základních zásad specifických pro trestní řízení, jako právě výše zmíněné zásady oficiality či zásady vyhledávací. Dle mého názoru trestní řád, potažmo celý právní řád, nabízí mnoho způsobů, jak se domoci spravedlnosti, ať už se jedná o možnost podat trestní oznámení, povinnost policie a státního zástupce trestní oznámení přijmout, nebo mimo jiné možnost podat proti rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení stížnost. Problematické je, že bude-li stížnost poškozeného, která bude směřovat proti usnesení o odložení nebo zastavení trestního stíhání,

[173] Zákon č. 119/1873 – řád soudu trestního ze dne 23. 05. 1873.

zamítnuta, poškozený nebude mít další možnost, jak dosáhnout trestního stíhání. Domnívám se, že se jedná o jediný zásadní důvod, proč soukromou žalobu do trestního řízení začlenit. Nicméně by dle mého názoru bylo v současné situaci obtížné soukromou žalobu upravit tak, aby nedocházelo ke zneužívání práce jak policejních orgánů, tak soudů, a to zejména s ohledem na nedokonalou znalost zákonů soukromých žalobců, na omezené možnosti k přípravě řízení a shromažďování důkazů a podobně.

Pro trestní řízení je stěžejní zásada rovnosti, stejně jak uvádím v podkapitole o formálním důkazním břemenu státního zástupce. Státní zástupce je ve svém oboru odborníkem. Stejně tak obžalovaný může, potažmo musí, být zastoupen advokátem, který má odborné vzdělání a zkušenosti obdobně jako státní zástupce, před soudem tedy dochází k vyrovnanému „střetu". Obávám se, že zavedením soukromé žaloby by mohlo dojít k situaci, kdy naroste počet trestných činů, které budou pro stát sice bagatelní, nicméně významné pro poškozené, avšak poškození nebudou mít ve většině případů potřebné znalosti práva, aby dokázali určit, zda jejich nárok může v řízení před soudem obstát, nebo zda se neobrátit na soud civilní, zda se nejedná o přestupek, také pravděpodobně často nebudou mít možnost dovolit si zmocněnce. Tím může dojít mezi stranami k nerovnováze, čímž bude zásada rovnosti prolomena. Rovné postavení v trestním řízení zajišťuje dle mého názoru právě státní zástupce na straně jedné a obhájce či zmocněnec na straně druhé, a přibližně stejná znalost a orientace v právních předpisech.

Nový trestní řád také podmiňuje podání soukromé žaloby nižším veřejným zájmem, ale naopak větším soukromým zájmem. Kdo ale určí hranici, co je ještě zájem především soukromý a kde už má zájem veřejnost? Myslím si, že bude pro policii i státní zástupce přinejmenším problematické určit, kdy do věci intervenovat a kdy to nechat na poškozeném.

Myslím si, že soukromá žaloba také nepovede u orgánů činných v trestním řízení k usnadnění či zrychlení práce. Že nedojde k ulehčení práce a zmenšení náporu na orgány činné v trestním řízení si myslím zejména z důvodu, že budou-li mít osoby podání soukromé žaloby ve svých rukou, bude docházet k častějšímu podávání těchto žalob někdy jen z důvodu neznalosti skutkových podstat konkrétních trestných činů, nebo za pouhým účelem někoho vystrašit či mu pohrozit, případně mu oplatit, že podal soukromou žalobu na dotyčnou osobu, čímž by ve skutečnosti mohlo docházet k přetížení soudů a justice celkově.

Dojde-li v novém trestním řádu k zavedení institutu soukromého žalobce, myslím si, že bude třeba zavést mechanismus, který by pomáhal poškozeným určit, zda byla naplněna skutková podstata trestného činu ještě před tím, než by došlo k podání žaloby k soudu, ale také by poškozeným pomohl určit, která žaloba má šanci u soudu obstát, a to zejména proto, aby nedocházelo k přetížení justice a k vysokým nákladům poškozeného. Problematická je také

otázka veřejného zájmu, která v českém právním řádu zatím nebyla definována, ačkoliv by podmiňovala, zda podat soukromou žalobu poškozeným, či obžalobu státním zástupcem. Myslím si, že pojem „veřejný zájem“ by bylo nutné s ohledem na soukromou žalobu vymezit, nebo alespoň ohraničit, co ve veřejném zájmu ještě je a co už je zájem soukromý, a to alespoň z hlediska skutkových podstat, u kterých bude možné soukromou žalobu podat.

Závěr

Ve své rigorózní práci se věnuji tématu „Role státního zástupce v trestním řízení před soudem“. Cílem práce bylo psát o současné právní úpravě a podobě státního zastupitelství a zjistit, jakou roli v současné době státní zástupce zaujímá z hlediska trestního řízení u soudu. Ve své rigorózní práci jsem současnou právní úpravu vyhodnotila, některé instituty jsem porovnala v souvislosti s připravovaným trestním řádem a navrhla jsem možná řešení.

První kapitola byla věnována vývoji státnímu zastupitelství v českých zemích. Vývoj mapuji od roku 1437, kdy došlo ke zřízení úřadu královského prokurátora. Mezníkem pro veřejnou žalobu byl také rok 1848, kdy došlo k vytvoření nové správní soustavy, nových orgánů státní správy a soudnictví bylo od správy odděleno. Pro veřejnou žalobu bylo obdobím změn také rok 1918, kdy byl vyhlášen samostatný československý stát a podle toho bylo třeba upravit státní správu a soudnictví. Také jsem se věnovala veřejné žalobě v období nesvobody a v poválečném období, kdy mělo státní zastupitelství specifické postavení i specifické pravomoci. V období socialismu, tedy od roku 1948 do roku 1989, byla činnost státních orgánů sice formálně nezávislá, ale fakticky byla řízena a ovlivňována politikou Komunistické strany Československé. Revoluční rok 1989 byl pro veřejnou žalobu rok významných změn, o kterých píši v poslední podkapitole první kapitoly.

Ve druhé kapitole, obsahující právní úpravu státního zastupitelství v České republice, píši o tom, jak je státní zastupitelství definováno a jaké právní předpisy jej upravují. Uvádím důvody, proč by dle mého názoru mělo být státní zastupitelství přiblíženo moci soudní a být více nezávislé na moci výkonné, ačkoliv je v Ústavě zařazeno pod moc výkonnou. V této kapitole se také věnuji struktuře a organizaci státního zastupitelství a uvádím, že by dle mého názoru mělo být pro vedoucí státní zástupce zakotveno časově ohraničené funkční období z důvodu větší nezávislosti. Druhá podkapitola je věnována postavení, právům a povinnostem státního zástupce, a je doplněna o relevantní judikaturu Nejvyššího správního soudu ČR. Dále také píši o působnosti státního zastupitelství, a rozebírám jednotlivé zásady, které jsou při činnosti státního zastupitelství uplatňovány.

Co je trestní řízení a jaká jsou jeho stádia a fáze, píši v kapitole třetí. Fáze trestního řízení dělím na fázi předsoudní a fázi soudní, a píši o třech koncepcích vztahu mezi těmito fázemi. Co se týká stádií trestního řízení, teorie stádia dělí na přípravné řízení, předběžné projednání obžaloby, hlavní líčení, opravné řízení a řízení vykonávací, o kterých se ve druhé podkapitole třetí kapitoly krátce rozepisuji.

Podstatou práce je čtvrtá kapitola, upravující roli státního zástupce v řízení před soudem. Protože je státní zástupce dominus litis ve fázi předsoudní, domnívám se, že mu není ve fázi řízení před soudem věnována náležitá pozornost. Proto jsem se ve své práci rozhodla upravit právě fázi řízení před soudem z hlediska státního zástupce. Píši o jeho výsostném právu podat obžalobu, nebo také návrh na potrestání. Také píši o dohodě o vině a trestu, konkrétně o tom, kdy je možné dohodu o vině a trestu uzavřít, jakým způsobem se uzavírá a schvaluje. K institutu dohody o vině a trestu píši své postřehy, výhrady a návrhy. Zmiňuji například to, že ačkoliv má dohoda o vině a trestu urychlit trestní řízení, měla by mít vždy zásada materiální pravdy přednost před zásadou rychlosti a před formalizací trestního řízení. Také se domnívám, že ačkoliv je jedna z funkcí trestního práva funkce prevenční, v případě dohody o vině a trestu je částečně potlačována, což ve třetí podkapitole čtvrté kapitoly odůvodňuji a podrobněji rozebírám. Ve čtvrté kapitole se také věnuji hlavnímu líčení, konkrétně jeho přípravě, zahájení, samotnému dokazování a závěru hlavního líčení. I podkapitolu upravující hlavní líčení jsem doplnila o své poznámky k současné právní úpravě. Navrhuji, že by měla být v rámci dokazování stranám rozšířena možnost se vyjádřit, ale také píši o možnosti předsedy senátu zasáhnout do závěrečné řeči stran či do posledního slova obžalovaného. Ve stručnosti se zabývám specifiky řízení před samosoudcem. Dále se věnuji řádným opravným prostředkům, konkrétně odvolání, stížnosti a odporu, ale také opravným prostředkům mimořádným, tedy dovolání, stížnosti proti porušení zákona a obnově řízení. Čtvrtou kapitolu jsem ale také věnovala ustanovení § 174a trestního řádu, tedy oprávnění nejvyššího státního zástupce rušit nezákonná usnesení nižších státních zástupců o zastavení trestního stíhání nebo o postoupení věci. Dále jsem psala o roli státního zástupce ve vykonávacím řízení, kdy nejvýznamnější roli má tehdy, byl-li uložen trest odnětí svobody, u jiných trestů se jeho role zužuje zejména na účast při veřejných zasedáních z důvodu přeměny na jiný typ trestů.

Pátá kapitola je věnována postavení státního zástupce de lege ferenda a rekodifikaci trestního řádu. Věnuji se rekodifikaci trestního řádu ve vztahu k postavení státního zástupce v řízení před soudem. Píši zejména o tom, že mezi cíle rekodifikace patří zrychlení trestního řízení, posílení soudní fáze trestního řízení, také posílení zásady kontradiktornost ve fázi řízení před soudem, a tedy zvýšení aktivity procesních stran. Píši o formálním důkazním břemenu státního zástupce, jeho pozitivech a negativech, a to zejména s přihlédnutím na zásady trestního řízení, jako je zásada materiální pravdy a zásada rychlosti řízení, ale i zásada presumpce neviny, a navrhuji možná řešení. Také se věnuji soukromé žalobě v trestním řízení, a to zejména zda je s ohledem na zásady trestního řízení a účel trestního práva vhodné takový institut do trestního řádu začlenit. Myslím si, že v každém případě by nový trestní řád a nově připravované právní

předpisy, upravující postavení státních zástupců, měly primárně směřovat k posílení nezávislosti státních zástupců, čímž by došlo k zefektivnění trestního řízení.

Domnívám se, že ačkoliv je současná právní úprava státního zastupitelství poněkud roztříštěná do několika zákonů a podzákonných předpisů, nemá zásadní nedostatky, které by bylo nutné bezodkladně měnit. Protože ale dochází k vývoji nejen ve společnosti, ale i v oblasti práva a institucí, je třeba vývoji přizpůsobit i postavení státního zástupce a státního zastupitelství obecně, proto si myslím, že rekodifikace trestního řádu a snahy o přijetí nového zákona o státním zastupitelství jsou namístě. Domnívám se, že je ale důležité zachovávat základní zásady, ze kterých trestní řízení v současnosti vychází a které tvoří podstatu trestního řízení. Domnívám se, že i přes tendence ke zrychlování a formalizaci trestního procesu by stále stěžejní zásadou měla být zásada materiální pravdy, tedy zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností, která by pro orgány činné v trestním řízení měla být zásadou stěžejní a jejíž dodržení by i do budoucna mělo být cílem trestního procesu.

Seznam zkratek

ČR	Česká republika
Dohoda o prohlášení viny a přijetí trestu	Dohoda o vině a trestu
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
IZ	Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení
JŘSZ	Vyhláška č. 23/1994 Sb. - Vyhláška Ministerstva spravedlnosti o jednacím řádu státního zastupitelství, zřízení poboček některých státních zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli
Kolegium	Kolegium na úseku ochrany utajovaných skutečností
NSS	Nejvyšší správní soud ČR
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb. – občanský soudní řád
TŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád
Ústava	Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava české republiky
Zákon o státním zastupitelství	Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
ZSVM	Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže
ZSZ	Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

FENYK, Jaroslav, Tomáš GŘIVNA a Dagmar CÍSAŘOVÁ. Trestní právo procesní. 6., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8

FENYK, Jaroslav. Veřejná žaloba. [Praha]: Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2002. Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky

FENYK, Jaroslav. Vademecum státního zástupce. Praha: ASPI, 2003. ISBN 80-86395-80-4

JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 5., aktualiz. vyd., V nakl. Linde 1. vyd. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-641-9

JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 4. vyd. Praha: Leges, 2014. Student (Leges). ISBN isbn978-80-7502-044-4

KOCOUREK, Jiří. Zákon o soudech a soudcích; Zákon o státním zastupitelství: komentář. 2., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004, ©1994. xv, 606 s. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 80-7179-761-8

KOUDELKA, Zdeněk. Zákon a státním zastupitelství s komentářem a judikaturou. Praha: Leges, 2010. Komentátor. ISBN 978-80-87212-25-7

KUCHTA, Josef a Karel SCHELLE. Historie a současnost státního zastupitelství. Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 80-210-1044-4

LATA, Jan. Státní zastupitelství ve světle proměn: drama o čtyřech dějstvích. Praha: Auditorium, 2016. ISBN 978-80-87284-58-2

NEDOROST, Libor. Státní zastupitelství: historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-34-3

NOVOTNÝ, František. Trestní právo procesní. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-677-4

PAVLÍČEK, Václav. Ústavní právo a státověda. Praha: Leges, 2011. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-90-5

RŮŽIČKA, Miroslav. Přípravné řízení a stadium projednání trestní věci v řízení před soudem: (velká novela a připravovaná rekodifikace trestního řádu). Praha: LexisNexis CZ, 2005. Knihovnička Orac. ISBN 80-86199-93-2

RŮŽIČKA, Miroslav. Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckova edice právní instituty. ISBN 80-7179-929-7

SCHELLE, Karel. Vývoj veřejné žaloby do roku 1989. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-170-2

SVOBODA, Karel. Občanský soudní řád: komentář. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-673-9

ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUCHTA. Trestní právo procesní. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4

ŠÁMAL, Pavel. Opravné prostředky v trestním řízení: stížnost pro porušení zákona: obnova řízení. Praha: C.H. Beck, 1999. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-7179-249-7

VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. České právní dějiny. 3. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-575-3

2. Seznam použitých internetových zdrojů

Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. In mvcr.cz [online]. [cit. 2021-04-03]. Dostupné z: https://www.mvcr.cz/clanek/dohody-o-vine-a-trestu-jako-forma-konsenzualniho-trestniho-rizeni.aspx

Názory. Rekodifikace trestního řádu. Nový trestní řád. Moderní kontradiktorní trestní řízení evropského typu. In tablet.epravo.cz [online]. [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: https://tablet.epravo.cz/06-2014/nazory-rekodifikace-trestniho-radu/

Rekodifikace trestního práva procesního, Komise pro nový trestní řád. In justice.cz [online]. [cit. 2021-04-16]. Dostupné z: https://www.justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho

Věcný záměr trestního řádu – hlavní principy navrhované rekodifikace trestního práva procesního. In justice.cz [online]. [cit. 2021-04-16]. Dostupné z: https://www.justice.cz/documents/11715/0/hlavn%C3%AD_principy_2008.pdf/6795ffd2-4508-419a-a78d-4dbeb176ed95?version=1.0

Věcný záměr zákona o trestním řízení soudním (trestní řád). In justice.cz [online]. [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: https://www.justice.cz/documents/11715/0/V%C4%9Bcn%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br+T%C5%98+2008.pdf/f5e3f714-d120-4c77-912b-4eeff544775a?version=1.0

Východiska a principy nového trestního řádu. In eudeska.justice.cz [online]. [cit. 2021-04-16]. Dostupné z: https://eudeska.justice.cz/Lists/EUD/Attachments/442/MSP-927_2016-OSV-OSV%20-%20p%C5%99%C3%ADloha.pdf

Základní zásady trestního řízení ve světle rekodifikace trestního řádu. In pravniprostor.cz [online]. [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/zakladni-zasady-trestniho-rizeni-ve-svetle-rekodifikace-trestniho-radu

Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2019. In verejnazaloba.cz [online]. [cit. 2021-04-14]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/06/Zprava-o-cinnosti-SZ-za-rok-2019-textova-cast.pdf.

3. Seznam použitých právních předpisů

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava české republiky

Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů

Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby

Zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence

Zákon č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů a o změně některých zákonů

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém

Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích

Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní

Zákon č. 2/1991 Sb., o kolektivním vyjednávání

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních

Zákon č. 119/1873 – řád soudu trestního ze dne 23. 05. 1873

Zákon č. 168/1990 Sb. - Zákon, kterým se mění a doplňuje zákon o prokuratuře

Zákon č. 558/1991 Sb. - Zákon, kterým se mění a doplňuje trestní řád a zákon o ochraně státního tajemství

Zákon č. 292/1993 Sb. - Zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, a zákon č. 335/1991 Sb. o soudech a soudcích

Zákon č. 265/2001 Sb. - Zákon, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Zákon č. 14/2002 Sb. - Zákon, kterým se mění zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 201/1997 Sb., o platu a některých dalších náležitostech státních zástupců a o změně a doplnění zákona č. 143/1992 Sb., o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových a v některých dalších organizacích a orgánech, ve znění pozdějších předpisů, ve znění zákona č. 155/2000 Sb

Zákon č. 333/2020 Sb. - Zákon, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, účinný od 01. 10. 2020

Vyhláška č. 23/1994 Sb. - Vyhláška Ministerstva spravedlnosti o jednacím řádu státního zastupitelství, zřízení poboček některých státních zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli

4. Seznam použité judikatury

Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. I. ÚS 1860/19 ze dne 04. 02. 2020

Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. III. ÚS 2349/12 ze dne 28. 02. 2013

Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. II. ÚS 655/11 ze dne 30. 8. 2011

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu České republiky 12 Ksz 8/2018-146 ze dne 06. 02. 2019

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu České republiky 12 Ksz 8/2016-81 ze dne 21. 03. 2017

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu České republiky 12 Ksz 2/2015-78 ze dne 10. 11. 2015

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu České republiky 12 Ksz 2/2009-55 ze dne 29. 09. 2009

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 4 Tz 13/2002 ze dne 20. 3. 2002

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 1 Tzn 19/96 ze dne 23. 10. 1996

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 5 Tdo 411/2018 ze dne 25. 04. 2018

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 15 Tdo 354/2011 ze dne 14. 09. 2011

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 4 Tz 28/2010 ze dne 22. 06. 2010

Usnesení Ústavního soudu České republiky sp. zn. III. ÚS 850/07 ze dne 11. 9. 2008

5. Seznam odborných článků a ostatních zdrojů

KOZÁK, Vítězslav. Postavení státního zastupitelství a jeho ústavní zakotvení. Trestněprávní revue. 2017. č. 10

KOCINA, Jan. Velká novela trestních předpisů: Aktuální otázky dohody o vině a trestu Bulletin advokacie 11/2020

Pokyn obecné povahy Nejvyššího státního zástupce ze dne 03. 09. 2019 o postupu státních zástupců v trestním řízení

VONDRUŠKA František a RŮŽIČKA Miroslav. K postavení státního zástupce ve stadiu řízení před soudem po novele trestního řádu č. 265/2001 Sb. Trestněprávní revue 3/2002

Role státního zástupce v trestním řízení před soudem

Abstrakt

Tématem rigorózní práce je role státního zástupce v trestním řízení před soudem. Účelem práce je zjistit, jaká je současná právní úprava a podoba státního zastupitelství a jaká je role státního zástupce ve fázi řízení před soudem. Dalším záměrem práce je současnou právní úpravu analyzovat, vyhodnotit a navrhnout možná řešení pro přijetí nové právní úpravy. Téma jsem si vybrala zejména z důvodu zájmu o trestní právo procesní a o problematiku postavení státních zástupců obecně. Vzhledem k probíhající přípravě nového trestního řádu, a k současným snahám o přijetí nového zákona o státním zastupitelství, se domnívám, že se jedná o téma aktuální a důležité.

Rigorózní práce se skládá z pěti ústředních kapitol. První kapitola je věnována vývoji státnímu zastupitelství v českých zemích od roku 1437 do období po roce 1989. Podkapitoly jsou vymezené důležitými milníky českých dějin.

V druhé kapitole je obsažena právní úprava státního zastupitelství v České republice, ale také organizace státního zastupitelství. Druhá kapitola je věnována postavení státního zástupce, jeho právům a povinnostem. Také zmiňuji, jakou má státní zastupitelství působnost, jaké zásady ovlivňují jeho činnost a jakými se řídí.

Třetí kapitola je věnována trestnímu řízení obecně. Píši o předsoudní a soudní fázi trestního řízení a vztahu mezi nimi. Také se ve stručnosti věnuji jednotlivým stádiím trestního řízení, tedy přípravnému řízení, předběžnému projednání obžaloby, hlavnímu líčení, opravnému řízení a řízení vykonávacímu.

Jádrem práce je kapitola čtvrtá, která je věnována roli státního zástupce v řízení před soudem. Píši o tom, že státní zástupce může po skončení přípravného řízení podat obžalobu, návrh na potrestání, či může navrhnout schválení dohody o vině a trestu, a tím se dostat do fáze řízení před soudem. Také se zaměřuji na postavení státního zástupce v hlavním líčení, na přípravu hlavního líčení, zahájení, samotné dokazování a jeho závěr. To vše s ohledem na práva a povinnosti státního zástupce. Čtvrtá kapitola obsahuje také problematiku řízení před samosoudcem z hlediska státního zástupce. Věnuji se řádným a mimořádným prostředkům, tedy odvolání, stížnosti a odporu, ale také dovolání, obnově řízení a stížnosti pro porušení zákona. Ve čtvrté kapitole se také zabývám oprávněním nejvyššího státního zástupce dle ustanovení § 174a trestního řádu. Stručně píši o roli státního zástupce ve vykonávacím řízení.

Pátá kapitola obsahuje rekodifikaci trestního řádu a úvahy de lege ferenda. V souvislosti s rekodifikací píši o nejdůležitějších změnách z hlediska postavení státního zástupce v řízení

před soudem. Úvahy de lege ferenda jsou věnovány formálnímu důkaznímu břemeni státního zástupce a soukromému žalobci v trestním řízení.

Klíčová slova

Státní zástupce
Trestní řízení
Řízení před soudem

The Role of the Public Prosecutor in the Court Criminal Proceedings

Abstract

The topic of this thesis is The Role of the Public Prosecutor in the Court Criminal Proceedings. Its purpose is to characterize the current legislation, processes in the public prosecutor's office, and the role of the public prosecutor in the phase of court proceedings. The aim is to analyze the current legislation, evaluate, and propose possible solutions for the adoption of new legislation. I chose this topic mainly thanks to my interest in criminal procedural law and the issue of public prosecutors in general. Given the ongoing preparation of the new Criminal Procedure Code and the current efforts to adopt a new law on the Public Prosecutor's Office, I believe that this is currently important topic.

The thesis is divided into five major chapters. The first chapter is focused on the development of the public prosecutor's office in the Czech lands from 1437 to the period after 1989. The subchapters are organized by important milestones in the Czech history.

The second chapter contains the legal regulation of the Public Prosecutor's Office in the Czech Republic, but also the organization of the Public Prosecutor's Office. The second chapter is dedicated to the position of the public prosecutor, their rights and obligations. I list the competences of the Public Prosecutor's Office and mention principles that affect and define its activities.

The third chapter is focused on the criminal proceedings in general. I analyze the pre-trial and judicial phase of criminal proceedings and the relationship between those phases. I also deal with the individual stages of criminal proceedings – the preparatory proceedings, the preliminary hearing of the indictment, the main trial, the corrective proceedings and the enforcement proceedings.

The core of the thesis can be found in the fourth chapter, which is dedicated to the role of the public prosecutor in court proceedings. The public prosecutor may (after the end of the preparatory proceedings) file an indictment, a motion for punishment, or propose the approval of an agreement on guilt and punishment, and thus get to the stage of proceedings before the court. I also stress the position of the public prosecutor in the main trial, the preparation of the main trial, the commencement, the evidence itself, and its conclusion. All regarding the rights and obligations of the public prosecutor. The fourth chapter also addresses the issue of proceedings

before a single judge from the point of view of the public prosecutor. I deal with proper and extraordinary remedies, i.e. appeal, complaint, and resistance, but also with appeal reopening of proceedings and complaint for violations of the law. In the fourth chapter, I also take the authority of the Attorney General under the provisions of Section 174a of the Criminal Procedure Code into consideration. I briefly characterize the role of the public prosecutor in the enforcement proceedings.

The fifth chapter contains a recodification of the Criminal Procedure Code and considerations de lege ferenda. Regarding the recodification, I sum up the most important changes in terms of the position of the public prosecutor in court proceedings. The considerations de lege ferenda are dedicated to the formal burden of proof on the public prosecutor and to the private prosecutor in criminal proceedings.

Key words

Public Prosecutor

Criminal Proceedings

Court Proceedings